

Samhällets krisberedskap

Sammanfattning

I betänkandet föreslår utskottet, med anledning av två motionsyrkanden, ett tillkännagivande om att regeringen bör göra en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle få vid en extraordinär händelse med stor belastning på samhällets vårdresurser.

I övrigt behandlar utskottet ca 60 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2015/16 och 2016/17. Motionerna behandlar frågor om samhällets krisberedskap, t.ex. brandsäkerhet, räddningstjänstutbildning, förebyggande åtgärder mot naturolyckor, livsmedelssäkerhet, den enskildes ansvar och beredskap, krisberedskapssystemet och det civila försvaret.

Utskottet föreslår att riksdagen avslår dessa motionsyrkanden, främst med hänvisning till pågående utredningar och andra arbeten.

I betänkandet finns 21 reservationer (M, SD, C, V, L, KD).

Behandlade förslag

Ett yrkande i en motion från den allmänna motionstiden 2015/16.

Cirka 60 yrkanden i motioner från den allmänna motionstiden 2016/17.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	9
Utskottets överväganden	10
Krisberedskapssystemet	10
Länsstyrelsernas krisberedskap	16
Den enskildes ansvar och beredskap	19
Obligatorisk samhällstjänst	22
Brandlarm	24
Räddningstjänstpersonal i beredskap	28
Räddningstjänstutbildning	32
Studie om förändrade kompetensområden m.m. för blåljuspersonal	35
SOS Alarm	36
Kommunikationssystemet Rakel	38
Drunkningsolyckor	39
Skydd av samhällsviktig verksamhet	42
Översvämningar och skred	45
Krisberedskap för att hantera klimatförändringar	50
Fonder för naturkatastrofer	53
Livsmedelsförsörjning	56
Flödessäkerhet	65
Skyddsrumavgift	66
Samverkan för det civila försvaret	69
Frivilliga försvarsorganisationer	74
Reservkraft	77
Lagring av olja och ransonering av petroleumprodukter	80
Driftvård för den kulturella sektorn	82
Krisberedskapen inom sjukvården	84
Temporära bostäder	86
Reservationer	88
1. Krisberedskapssystemet, punkt 1 (M)	88
2. Länsstyrelsernas krisberedskap, punkt 2 (M, C, L, KD)	89
3. Den enskildes ansvar och beredskap, punkt 3 (M)	90
4. Räddningstjänstpersonal i beredskap, punkt 6 (M, C)	90
5. SOS Alarm, punkt 9 (SD)	91
6. Skydd av samhällsviktig infrastruktur, punkt 12 (M, C, L, KD)	92
7. Skydd av samhällsviktiga funktioner och system för totalförsvaret, punkt 13 (V)	92
8. Skalskydd i fråga om vatten- och kärnkraft, punkt 14 (SD)	93
9. Översvämningar och skred, punkt 15 (SD)	93
10. Fonder för naturkatastrofer, punkt 17 (SD)	94
11. Försörjningstrygghet för livsmedel vid höjd beredskap och krig, punkt 18 (M, C, L, KD)	95
12. Försörjningstrygghet för livsmedel vid höjd beredskap och krig, punkt 18 (SD)	95
13. Livsmedels- och dricksvattenförsörjning vid naturkatastrofer m.m., punkt 19 (C)	96
14. Flödessäkerhet, punkt 20 (M)	97
15. Samverkan för det civila försvaret, punkt 22 (SD)	98

16. Samverkan för det civila försvaret, punkt 22 (C)	99
17. Samverkan för det civila försvaret, punkt 22 (KD)	99
18. Frivilliga försvarsorganisationer, punkt 23 (M).....	100
19. Reservkraft, punkt 24 (SD).....	101
20. Lagring av olja och ransonering av petroleumprodukter, punkt 25 (SD)	101
21. Driftvärn för den kulturella sektorn, punkt 26 (SD)	102
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	103
Motion från allmänna motionstiden 2015/16	103
Motioner från allmänna motionstiden 2016/17	103

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Krisberedskapssystemet

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:1096 av Finn Bengtsson (M),

2016/17:1415 av Lotta Finstorp och Gunilla Nordgren (båda M),

2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) yrkande 2,

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt

2016/17:3382 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkandena 12 och 13.

Reservation 1 (M)

2. Länsstyrelsernas krisberedskap

Riksdagen avslår motion

2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkandena 3 och 6.

Reservation 2 (M, C, L, KD)

3. Den enskildes ansvar och beredskap

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) yrkande 1 och

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 3.

Reservation 3 (M)

4. Obligatorisk samhällstjänst

Riksdagen avslår motion

2016/17:1341 av Jan Lindholm (MP).

5. Brandlarm

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:1212 av Lotta Olsson (M) och

2016/17:2498 av Mikael Oscarsson (KD).

6. Räddningstjänstpersonal i beredskap

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 3 och

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 9.

Reservation 4 (M, C)

7. Räddningstjänstutbildning

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:1636 av Johan Andersson m.fl. (S) yrkandena 1 och 2 samt

2016/17:3259 av Anders Hansson (M).

8. Studie om förändrade kompetensområden m.m. för blåljuspersonal

Riksdagen avslår motion
2016/17:1294 av Jan Lindholm (MP).

9. SOS Alarm

Riksdagen avslår motion
2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 72.

Reservation 5 (SD)

10. Kommunikationssystemet Rakel

Riksdagen avslår motion
2016/17:3256 av Anders Hansson (M).

11. Drunkningsolyckor

Riksdagen avslår motion
2016/17:2295 av Thomas Finnborg (M).

12. Skydd av samhällsviktig infrastruktur

Riksdagen avslår motion
2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 9.

Reservation 6 (M, C, L, KD)

13. Skydd av samhällsviktiga funktioner och system för totalförsvaret

Riksdagen avslår motion
2016/17:159 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 7 (V)

14. Skalskydd i fråga om vatten- och kärnkraft

Riksdagen avslår motion
2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 74.

Reservation 8 (SD)

15. Översvämningar och skred

Riksdagen avslår motionerna
2016/17:1820 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD),
2016/17:2642 av Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden
(båda M) och
2016/17:2643 av Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden
(båda M).

Reservation 9 (SD)

16. Krisberedskap för att hantera klimatförändringar

Riksdagen avslår motion

2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) yrkande 3.

17. Fonder för naturkatastrofer

Riksdagen avslår motion

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 62.

Reservation 10 (SD)

18. Försörjningstrygghet för livsmedel vid höjd beredskap och krig

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:634 av Kristina Nilsson och Åsa Lindestam (båda S),

2016/17:1075 av Gunilla Nordgren (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:1290 av Åsa Coenraads (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 10,

2016/17:2120 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:2550 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 1,

2016/17:2871 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 15 och

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 63.

Reservation 11 (M, C, L, KD)

Reservation 12 (SD)

19. Livsmedels- och dricksvattenförsörjning vid naturkatastrofer m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:820 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 21,

2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C) yrkande 39,

2016/17:2010 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 3 och

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 2 och 6.

Reservation 13 (C)

20. Flödessäkerhet

Riksdagen avslår motion

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 12.

Reservation 14 (M)

21. Skyddsrumavgift

Riksdagen avslår motion

2016/17:3251 av Anders Hansson (M).

22. Samverkan för det civila försvaret

Riksdagen avslår motionerna

2016/17:2497 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5,

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 3, 68 och 69 samt

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 1.

Reservation 15 (SD)

Reservation 16 (C)

Reservation 17 (KD)

23. Frivilliga försvarsorganisationer

Riksdagen avslår motion

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 8.

Reservation 18 (M)

24. Reservkraft

Riksdagen avslår motion

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 73.

Reservation 19 (SD)

25. Lagring av olja och ransonering av petroleumprodukter

Riksdagen avslår motion

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 64 och 75.

Reservation 20 (SD)

26. Driftvårn för den kulturella sektorn

Riksdagen avslår motion

2016/17:2441 av Jeff Ahl m.fl. (SD).

Reservation 21 (SD)

27. Krisberedskapen inom sjukvården

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör göra en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle få vid en extraordinär händelse med stor belastning på samhällets vårdresurser och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2015/16:2171 av Allan Widman m.fl. (FP, M, C, KD) yrkande 4 och

2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 7.

28. Temporära bostäder

Riksdagen avslår motion

2016/17:1161 av Suzanne Svensson och Magnus Manhammar (båda S).

Stockholm den 6 april 2017

På försvarsutskottets vägnar

Allan Widman

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Allan Widman (L), Åsa Lindestam (S), Hans Wallmark (M), Peter Jeppsson (S), Lena Asplund (M), Alexandra Völker (S), Mikael Jansson (SD), Jan R Andersson (M), Daniel Bäckström (C), Anders Schröder (MP), Lotta Olsson (M), Paula Holmqvist (S), Roger Richtoff (SD), Stig Henriksson (V), Mikael Oscarsson (KD), Mattias Ottosson (S) och Lena Emilsson (S).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet 34 motioner (62 yrkanden) från den allmänna motionstiden 2015/16 och 2016/17. Motionerna behandlar frågor om samhällets krisberedskap, t.ex. brandsäkerhet, räddningstjänstutbildning, förebyggande åtgärder mot naturolyckor, livsmedelssäkerhet, den enskildes ansvar och beredskap, krisberedskapen inom sjukvården, krisberedskapssystemet och det civila försvaret.

Utskottets överväganden

Krisberedskapssystemet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om krisberedskapssystemet. Utskottet hänvisar bl.a. till Försvarsberedningens pågående arbete. Jämför reservation 1 (M).

Motionerna

Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) anför i motion 2016/17:2775 vikten av att beakta behovet av en stärkt krisledningsförmåga och ett stärkt civilförsvar. De menar att samhällets civilförsvar och krisberedskap måste utvecklas och anpassas efter utvecklingen i samhället. Utgångspunkten för krisberedskapen är att hela samhället – myndigheter, kommuner, landsting, privat näringsliv och frivilligorganisationer – gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapsarbetet. Sverige ska ha beredskap för att kunna förebygga, motstå och hantera krissituationer likaväl som att upprätthålla samhällsviktiga verksamhet såsom sjukvård, livsmedel och dricksvatten. Försvarshögskolans utvärdering av krishanteringen av skogsbranden i Västmanland visar på flera brister, menar motionärerna, t.ex. kopplingen mellan lagstiftning och systemprinciper samt centrala aktörers förmåga och beredskap att utföra sina uppdrag. Arbetet ska också ske på EU-nivå och internationell nivå. I motionen anförts vidare att genom att förebygga och hantera kriser, olyckor och krig utifrån de grundläggande principerna ansvar, närhet och likhet skapas förutsättningar för alla att ta ansvar. Arbetet med planering för höjd beredskap måste därför integreras med redan befintliga processer. Då det civila försvaret och krisberedskap är viktigt måste man börja med de myndigheter som har ansvaret för detta, inbegripet samverkan mellan dessa (yrkande 2).

I motion 2016/17:3382 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M), (yrkande 13), och 2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M), (yrkande 1), understryks att för att kunna möta risker och hot ska Sverige ha en god krisberedskap, vilket inkluderar en både bred och uthållig förmåga att kunna hantera dagens och framtidens utmaningar. En bra krisberedskap i fredstid lägger också grunden för ett väl fungerande civilt försvar och totalförsvar i händelse av kris och krig. Försvarsmakten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har redovisat en planering för hur arbetet för att utveckla och stärka totalförsvaret ska gå till fram till 2020. Motionärerna anför att krisberedskapen skulle behöva ett liknande helhetsgrepp där tydliga mål om vad som är skyddsvärt definieras, lagstiftningen ses över och uppdateras och fungerande strukturer analyseras och implementeras. En sådan genomlysning av krisberedskapen skulle utgöra

ett viktigt underlag för Försvarsberedningens kommande arbete vilket bör få ett modernare uppdrag som tar hänsyn till den breda hotbilden och alla relevanta verktyg som finns för att möta de hoten. Ett första steg föreslås vara att ge Statskontoret i uppdrag att brett utvärdera den svenska krisberedskapen samt de relevanta myndigheternas beslutskedjor.

Motionärerna uttrycker vidare i motion 2016/17:3382 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M), (yrkande 12), och 2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M), (yrkande 2), att ett område som är i särskilt behov av en ökad tydlighet är förmågan att hantera större nationella kriser. Frågan har lyfts av flera utredare, bl.a. av MSB i rapporten Ansvar, samverkan, handling – Åtgärder för stärkt krisberedskap utifrån erfarenheterna från skogsbranden i Västmanland 2014. MSB pekar ut behovet av att vidareutveckla gemensamma grunder för samverkan och ledning med inriktning mot ett sammanhållet nationellt samverkans- och ledningssystem. MSB är i dag en myndighet som har stor kompetens men myndighetens verksamhet är för omfattande, varför det föreslås att det bör göras en översyn av myndighetens verksamhet med särskilt fokus på förmågan till nationell krishantering.

Lotta Finstorp och Gunilla Nordgren (båda M) anför i motion 2016/17:1415 att det varken är praktiskt eller ekonomiskt försvarbart att förhålla sig till vart och ett av de hot och risker av nationell karaktär som har identifierats av MSB. Generell krishanteringsförmåga förutsätter ett tydligt definierat ansvar på alla nivåer i samhället – för individer och hushåll, för politiska organ och myndigheter och för det civila samhället och dess företag och organisationer. Motionärerna anför att när samhället är rustat för att kunna hantera en stor händelse, t.ex. en kärnteknisk olycka, är sannolikheten stor att det också kan klara mindre allvarliga, helt oförutsedda påfrestningar. Det finns för majoriteten av de identifierade hoten och riskerna ingen väsentlig brist på resurser i vårt samhälle, men det gäller att veta var de finns och hur man kommer åt dem i händelse av kris. Regelbundna samövningar är av stor vikt, uttrycks det i motionen. För goda resultat i form av en optimal krishanteringsförmåga räcker det samtidigt inte med en tydlig ansvarsfördelning. Aktörerna måste ha förstått, och även accepterat, sina olika roller, något som ställer krav på delaktighet och kommunikation. Motionärerna föreslår därför att en översyn bör göras med syfte att tydligt identifiera ansvar för krisberedskap i hela samhället.

I motion 2016/17:1096 av Finn Bengtsson (M) understryks att genom att riksdagen beslutade att bifalla regeringens proposition Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 (prop. 2014/15:109) är grunden lagd för en återupptagen försvarsplanering. Ett område där flera lag- och författningsöversyner är motiverade är länsstyrelsernas ansvar i samband med höjd beredskap. Ett antal lagar och förordningar bör enligt motionären ses över, bl.a. krigsveterinärförordningen (1981:648), lagen (1979:1088) om gränsövervakning i krig, förordningen (1979:1091) om gränsövervakning i krig, förfogandelagen (1978:262), förfogandeförordningen (1978:558), ransoneringslagen (1978:268), lagen (1943:881) om polisens ställning under krig samt tillhö-

rande kungörelse. Vidare anförts att det möjligen finns fler lagar och förordningar som styr samhällets krisberedskap och där bl.a. länsstyrelsernas roll behöver förtydligas efter översyn. Motionären föreslår sammanfattningsvis att det bör göras en översyn av föråldrade lagar och förordningar som styr samhällets krisberedskap.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:F6U7 konstaterade utskottet att en rad systemfrågor höll på att ses över genom flera utvärderingar – interna och externa – som antingen var klara eller var på gång inom krisberedskapsområdet, företrädesvis mot bakgrund av den stora skogsbranden i Västmanland 2014. MSB:s då pågående utredning liksom behandlingen av regeringens skrivelse med anledning av Riksrevisionens granskning av länsstyrelsernas krisberedskapsarbete borde enligt utskottets mening inte föregripas. Utskottet önskade ändå betona vikten av fortsatta övningar för att samhället ska kunna stå väl rustat vid en kris. En kännedom om varandras roller och mandat är ovärderligt i ett sådant sammanhang, anförde utskottet som även önskade understryka att ansvarsprincipen gäller inom svensk krisberedskap, vilket också inkluderar en samverkansprincip. I sammanhanget ville utskottet passa på att återigen understryka att Försvarsmaktens uppdrag att bistå det övriga samhället vid allvarliga olyckor och fredstida kriser är viktigt och tydligt formulerat men att det aldrig får bli dimensionerande för Försvarsmakten. Utskottet ansåg därför att det då inte fanns några skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder på det aktuella området och avstyrkte därmed samtliga motioner.

I övrigt välkomnade utskottet regeringens uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att återuppta planeringen för ett civilt försvar. Detta kunde komma att innebära att man behöver se över föreskriftsstödet. Mot bakgrund av att regeringen också gett uppdrag till Försvarsmakten och MSB i fråga om det civila försvarets utveckling ville utskottet heller inte föregripa detta arbete och avstyrkte därför samtliga motionsyrkanden kopplade till detta.

I betänkande 2015/16:F6U13 behandlade utskottet regeringens skrivelse 2015/16:88 Riksrevisionens rapport om länsstyrelsernas krisberedskapsarbete, vilken riksdagen sedermera lade till handlingarna. Utskottet välkomnade under beredningen av ärendet att regeringen hade vidtagit en rad åtgärder för att förbättra länsstyrelsernas krisberedskapsarbete i linje med Riksrevisionens iakttagelser och att regeringen också såg över de ytterligare förslag som Riksrevisionen lagt fram i samband med redovisningen av sin granskning. I synnerhet välkomnade utskottet åtgärder som syftar till att minska mängden kort-siktiga utvecklingsprojekt och i stället öka långsiktigheten i arbetet.

Omhändertagandet av MSB:s rapport Ansvar, samverkan, handling – Åtgärder för stärkt krisberedskap utifrån erfarenheterna från skogsbranden i Västmanland 2014 (Ju2015/1400/SSK) emotsågs vidare av utskottet. Utskot-

tet fann särskilt förslagen i rapporten om att utveckla länsstyrelsernas geografiska områdesansvar intressanta i detta sammanhang. Till exempel borde länsstyrelsernas utövande av geografiskt områdesansvar bli mer enhetligt, enligt MSB. Utskottet avsåg att fortsätta att följa frågan. Utskottet instämde vidare i regeringens syn att kunskap och erfarenheter från det arbete som bedrevs med anledning av den då rådande flyktingsituationen kunde komma att utveckla och stärka länsstyrelsernas krisberedskapsarbete. Aktuella motionsyrkanden avstyrktes.

I betänkande 2013/14:FöU11 uttryckte utskottet, i likhet med regeringen och Försvarsberedningen, synen på ansvarsprincipen som en fortsatt viktig del av det svenska krisberedskapssystemet och att det ansvar som alla aktörer har att också samverka är en del av detta. Utskottet bekräftade detta i betänkande 2015/16:FöU7.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) betonar regeringen att grunden för krisberedskapen är ansvarsprincipen, dvs. den som har ett ansvar för en verksamhet under normala förhållanden har även motsvarande ansvar under krissituationer. I ansvaret ingår att vidta de åtgärder som krävs för att kunna förebygga, motstå, hantera, återställa och lära av olyckor och kriser. Utgångspunkten är att alla aktörer i samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapsarbetet. Samverkan och handling är viktiga komponenter i ansvarsprincipen. MSB har utifrån erfarenheterna av skogsbranden i Västmanland 2014 framfört att styrningen mot samverkan och handling behöver förtydligas. Regeringen delar denna uppfattning och betonar vikten av att de aktörer som berörs av en kris samverkar med varandra för att säkerställa en god samordning och ett effektivt resursutnyttjande. Aktörerna ska även agera proaktivt och vara beredda att vidta nödvändiga åtgärder även i osäkra situationer där informationsbrist råder, enligt regeringen.

I anvisningarna för Försvarsberedningens (Fö 1992:B) fortsatta arbete från januari 2017 (Fö2017/00020/MFI) framgår att förslag till inriktning ska lämnas för det civila försvaret. Förslaget ska ta sin utgångspunkt i målet för det civila försvaret där delarna i målet är ömsesidigt förstärkande. I dessa avseenden ska behovet av olika beredskapsåtgärder beaktas när det bl.a. gäller skydd av samhällsviktig verksamhet och infrastruktur, befolkningsskydd, försörjningsfrågor, psykologiskt försvar och påverkansoperationer samt samverkan och koordinering inom totalförsvaret. Ambitionsnivåer för dessa behov ska analyseras.

MSB har ett årligt uppdrag att i samverkan med berörda aktörer redovisa en nationell bedömning av samhällets förmågor, risker, sårbarheter och identifierade och genomförda åtgärder som rör krisberedskapen. Den senaste redovisningen lämnades till Regeringskansliet (Justitiedepartementet) i mars 2016 (dnr 2015-1464) i enlighet med myndighetens regleringsbrev för 2015.

Utifrån en analys av det samlade underlaget identifierade MSB fem utvecklingsområden som myndigheten anser är särskilt viktiga att arbeta vidare med för att stärka krisberedskapen:

- Arbetet med krisberedskap och civilt försvar behöver prioriteras högre av aktörerna.
- Kunskap om roller och ansvar inom krisberedskapen behöver öka, särskilt när det gäller det geografiska områdesansvaret.
- Arbetet med risk- och sårbarhetsanalyser behöver utvecklas för att kunna användas som planeringsunderlag både för krisberedskap och civilt försvar.
- Dimensionerande scenarier kan utgöra ett kompletterande verktyg för att planera och utveckla krisberedskapen.
- Det behöver ställas tydligare krav på samhällsviktiga verksamheter.

Vidare lämnade Försvarmakten och MSB i juni 2016 sin uppdragsredovisning till regeringen om en sammanhängande planering för att utveckla och stärka totalförsvaret. Med målbilden år 2020 föreslås en inriktning och aktiviteter för hur förmågan ska öka inför och under höjd beredskap. Vid utgången av 2020 ska t.ex. bevakningsansvariga myndigheter, Försvarmakten, Försvarets materielverk samt prioriterade landsting ha förmåga att utöva samverkan och ledning: Vid utgången av 2020 ska det också finnas en sammanhängande process för planering med tydliga ansvarsförhållanden och systematik. I rapporten konstateras vidare att en central del i en sammanhängande planering är en gemensam syn på den administrativa beredskapen. Administrativ beredskap är ett samlingsbegrepp för alla lagar och föreskrifter som är nödvändiga för att förbereda och anpassa det svenska samhället till förhållanden under höjd beredskap. Den administrativa beredskapen omfattar

- författningsberedskap, dvs. de lagar, förordningar och bestämmelser som behövs för att planlägga och reglera samhällets omställning från fred till krig samt för att få samhället att fungera i laga former även i krig.
- organisationsberedskap, dvs. bestämmelser om myndigheters uppgifter och organisation i krig eller vid krigsfara samt planering i fred av detta.

Den administrativa beredskapen handlar också om att under legala former och efter behov kunna omdisponera personella och materiella resurser samt kunna ingripa i näringslivets och enskilda medborgares fri- och rättigheter.

I Riksrevisionens rapport Lärdomar av flyktingsituationen hösten 2015 – beredskap och hantering (RiR 2017:4) har det granskats om Migrationsverket, övriga ansvariga myndigheter och regeringen hade beredskap för en situation med många asylsökande och hur situationen hanterades. Riksrevisionen anför att regeringen och svenska myndigheter i huvudsak fullföljde sina uppdrag när flyktingsituationen i Sverige eskalerade under hösten 2015. Men det fanns brister i beredskap, kapacitet och hantering. Samtidigt uppstod fall där grundläggande mål för samhällets beredskap som liv, hälsa och rättssäkerhet utmanades. Detta gäller särskilt ensamkommande barn. Av granskningen framgår

också att samverkan mellan ansvariga myndigheter brast. Detta berodde bl.a. på bristande kunskap eller oklarheter kring regelverk hos de inblandade aktörerna. Granskningen visar vidare att beredskapen var begränsad för en så komplex och utdragen situation som flyktingsituationen hösten 2015. Migrationsverket och andra myndigheter hade inte övat för ett så stort antal flyktingar och ett sådant scenario hade heller inte tagits upp i myndigheternas risk- och sårbarhetsanalyser. Rapporten bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I juni 2016 tillsatte regeringen en utvärdering av hanteringen av flyktingsituationen i Sverige 2015 (dir. 2016:47). Utredningen Att ta emot människor på flykt – Sverige hösten 2015 presenterades i mars 2017 (SOU 2017:12). Det övergripande syftet med utvärderingen var att dra lärdom av det inträffade för att stärka förmågan hos berörda aktörer att hantera en eventuell liknande situation. Inrikesminister Anders Ygeman har aviserat att regeringen avser att noggrant analysera utredningens resultat, tillika de analyser som gjorts av Riksrevisionen och riksdagen.

Regeringen beslutade den 23 mars 2017 att låta en parlamentarisk kommitté se över vilka författningsändringar som kan behöva göras för att bättre kunna värna totalförsvarets intressen på olika områden i samhället.

I den nationella säkerhetsstrategin från januari 2017 uttryckte regeringen behovet av en översyn av vilka författningsändringar som kan behöva göras för att bättre tillgodose statens behov av att kunna värna totalförsvarets intressen på olika områden i samhället. En sådan översyn bör genomföras av en parlamentariskt sammansatt kommitté, anser regeringen.

Översynen ska omfatta en kartläggning av det regelverk som syftar till att skydda totalförsvarets verksamhet mot yttre hot. En analys ska göras av befintligt regelverk för att se om det finns behov av författningsåtgärder när det gäller ansvarsförhållandet mellan staten, kommunerna och enskilda.

Kommittén får också i uppdrag att analysera vissa frågor som rör skyddslagen (2010:305) och skyddsförordningen (2010:523) och bedöma om åtgärder behöver vidtas för ett ökat skydd för totalförsvaret vid överlåtelse och upplåtelse av fast egendom eller viktigare infrastruktur, som exempelvis hamnar, flygplatser och energianläggningar.

Senast den 6 april 2018 ska kommittén lämna en delredovisning till regeringen med eventuella författningsförslag av de frågor som rör skyddslagstiftningen. Uppdraget ska i övriga delar slutredovisas senast den 1 april 2019.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet anfört vid flera tidigare tillfällen bildar den befintliga och civila krisberedskapsverksamhet som utvecklats under flera år bas för det civila försvaret. Utskottet anser att då det i Förvarsberedningens senaste anvisningar från januari 2017 bl.a. ingår att mot bakgrund av behoven vid höjd beredskap och ytterst i krig lämna förslag för den fortsatta inriktningen av totalförsvaret (militärt försvar och civilt försvar) för åren 2021–2025 samt särskilt belysa den fortsatta utvecklingen av en sammanhängande planering för totalförsvaret

– och arbetet precis startat – finns det inte skäl för närvarande att föreslå några ytterligare åtgärder från riksdagens sida när det gäller krisberedskapssystemet i stort eller i fråga om olika aktörers ansvar.

Utskottet anser att de utredningar som tagits fram mot bakgrund av skogsbranden i Västmanland 2014 eller med anledning av flyktingsituationen 2015 samt samarbetet mellan MSB och Försvarsmakten om totalförsvarets utveckling och Riksrevisionens granskningsarbete är exempel på viktiga ingångsvärden i detta arbete som utskottet fortsatt avser att följa.

Det finns alltså enligt utskottet inte anledning att föregripa pågående arbeten med påverkan på krisberedskapssystemet, och därför avstyrks samtliga motionsyrkanden på området.

I fråga om översyn av lagar och förordningar anser utskottet att den översyn av författningsändringar som kan behöva göras för att bättre kunna värna totalförsvarets intressen på olika områden i samhället och som regeringen nyligen beslutat om tillgodoser yrkandet i motion 2016/17:1096 (M) som därmed också avstyrks.

Länsstyrelsernas krisberedskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om länsstyrelsernas krisberedskap. Utskottet hänvisar bl.a. till Försvarsberedningens pågående arbete, länsstyrelsernas pågående utvecklingsarbete och kommande övningar.

Jämför reservation 2 (M, C, L, KD).

Motionen

I motion 2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) understryks att en central del i Försvarsmaktens reformarbete de senaste åren har varit ett ökat fokus på övningsverksamheten, men även en större tydlighet när det gäller vilka beredskapskrav som olika enheter ska ha. Det ger möjlighet till en tydlig målstyrning som också har ett uttryckligt fokus på att skapa operativ effekt i verksamheten. Även krisberedskapen bör i ökad utsträckning gå i en liknande riktning, menar motionärerna. I sin rapport med lärdomar från skogsbranden i Västmanland anger MSB att vidareutveckling av övningsverksamhet är av särskild vikt för myndigheten att arbeta vidare med. Motionärerna föreslår därför att MSB bör få i uppdrag att se över de riktlinjer som finns i dag för länsstyrelsernas krisberedskap när det gäller krav på övningsverksamhet och beredskap i syfte att skapa en tydligare målstyrning. Dessa riktlinjer bör vara på en generell nivå och beakta de specifika regionala förutsättningarna som sätter villkoren för de olika länsstyrelsernas verksamhet (yrkande 3).

Samma motionärer betonar vidare betydelsen av finansieringen och möjligheten att skapa ett långsiktigt hållbart krisberedskapsarbete mot bakgrund

av det som Riksrevisionen lyfter fram i sin rapport Länsstyrelsernas krisberedskapsarbete (RiR 2015:18). Det är positivt, menar motionärerna, att MSB införde 2015 beslutade om nya villkor för utvecklingsprojekt, vilka innebär att projekten skulle kunna löpa över en längre tid än förut. Riksrevisionens bedömning är dock att detta inte fullt ut löser problemet. Motionärerna hänvisar till regeringen som i budgetpropositionen för 2016 anger att man påbörjat ett arbete för att se över och renodla länsstyrelsernas finansiering för att uppnå bättre kontinuitet och en ändamålsenlig verksamhet. I motionen anförs vikten av att det säkerställs att ökade förvaltningsanslag för länsstyrelsernas krisberedskap kommer att gå till avsedd verksamhet (yrkande 6).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU13 uttryckte utskottet att länsstyrelsernas arbete för att förbereda samhället på olyckor, större samhällskriser och krig är centralt för alla samhällsnivåers förmåga att kunna motstå och hantera situationer utöver det normala. Utskottet välkomnade därför att regeringen redan hade vidtagit en rad åtgärder för att förbättra länsstyrelsernas krisberedskapsarbete i linje med Riksrevisionens iakttagelser och att regeringen också såg över de ytterligare förslag som Riksrevisionen lagt fram i samband med redovisningen av sin granskning. I synnerhet välkomnade utskottet åtgärder som syftar till att minska mängden kortsiktiga utvecklingsprojekt och i stället öka långsiktigheten i arbetet.

Det övergripande arbetet med att se över och renodla länsstyrelsernas finansiering uttrycktes vara positivt genom att en mer renodlad och ändamålsenlig krisberedskapsfinansiering kunde bli resultatet. Att tilldelade medel sedan används för de avsedda ändamålen måste förutsättas ske precis som i all annan statlig verksamhet, anförde utskottet, som förutsatte att detta löpande följs upp.

Som utskottet konstaterade i betänkande 2015/16:FöU7, likt man gjorde i det förstnämnda betänkandet, pågick det en översyn av en rad systemfrågor, företrädesvis mot bakgrund av den stora skogsbranden i Västmanland 2014. Omhändertagandet av MSB:s rapport Ansvar, samverkan, handling – Åtgärder för stärkt krisberedskap utifrån erfarenheterna från skogsbranden i Västmanland 2014 (Ju2015/1400/SSK) emotsågs av utskottet. Utskottet fann särskilt förslagen i rapporten om att utveckla länsstyrelsernas geografiska områdesansvar intressanta i detta sammanhang. MSB föreslog att regeringen skulle ge en länsstyrelse i uppdrag att, tillsammans med övriga länsstyrelser och med stöd av MSB, harmonisera länsstyrelsernas arbetsformer vid kriser i syfte att uppnå och upprätthålla en tillfredsställande nivå på krishanteringsförmågan på den regionala nivån och för att underlätta samverkan mellan länsstyrelser samt mellan länsstyrelser och andra myndigheter. Till exempel borde länsstyrelsernas utövande av geografiskt områdesansvar bli mer enhetligt, ansåg MSB. Utskottet avsåg att fortsätta att följa frågan.

Utskottet instämde vidare i regeringens syn att länsstyrelserna behöver stärka sin verksamhet när det gäller övningar. En kännedom om olika aktörers roller och mandat uttrycktes vara ovärderlig i ett sådant sammanhang. Att öva länsstyrelserna i att ta det operativa ansvaret för kommunernas räddningstjänster uttrycktes som särskilt viktigt mot bakgrund av skogsbranden i Västmanland. Utskottet instämde också i regeringens syn på att kunskap och erfarenheter från det arbete som då bedrevs med anledning av den rådande flyktingsituationen kunde komma att utveckla och stärka länsstyrelsernas krisberedskapsarbete. Utskottet fann inte anledning att vidta några ytterligare åtgärder och därför avstyrktes motionsyrkandena.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 1) understryker regeringen att en stor del av länsstyrelsernas verksamhetskostnader finansieras genom bidrag från andra myndigheter. Att stora delar av länsstyrelsernas verksamhet inte är direktfinansierad innebär onödig administration och detaljstyrning. För att väsentligen förbättra länsstyrelsernas förutsättningar att bedriva en effektiv, ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet avser regeringen att pröva möjligheten att i ökad utsträckning ge länsstyrelserna dispositionsrätt över medel på sakanslag som i dag betalas ut till länsstyrelserna som bidrag från andra myndigheter.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet anfört vid flera tillfällen bildar den befintliga och civila krisberedskapsverksamhet som utvecklats under flera år bas för det civila försvaret. Utskottet anser att då det i Förvarsberedningens direktiv bl.a. ingår att mot bakgrund av behoven vid höjd beredskap och ytterst i krig lämna förslag för den fortsatta inriktningen av totalförsvaret (militärt försvar och civilt försvar) för åren 2021–2025 samt särskilt belysa den fortsatta utvecklingen av en sammanhängande planering för totalförsvaret – och arbetet precis startat – finns det inte skäl att vidta några ytterligare åtgärder för närvarande från riksdagens sida vare sig det gäller krisberedskapssystemet i stort eller olika aktörers ansvar.

Utskottet anser att de utredningar som tagits fram mot bakgrund av skogsbranden i Västmanland 2014 eller med anledning av flyktingsituationen 2015, samt det samarbete som sker mellan MSB och Försvarmakten om totalförsvarets utveckling och Riksrevisionens granskningsarbete är exempel på viktiga ingångsvärden också för länsstyrelsernas fortsatta arbete.

Regeringens avsikt att väsentligen förbättra länsstyrelsernas förutsättningar att bedriva en effektiv, ändamålsenlig och kostnadseffektiv verksamhet välkomnas av utskottet.

Vad gäller övningar är dessa mycket viktiga för att samhället ska kunna stå väl rustat vid en kris, anser utskottet. En kännedom om varandras roller och mandat är ovärderlig i ett sådant sammanhang. Den för våren 2018 planerade,

nationella samverkansövningen på temat civilt försvar (SAMÖ F 2018) och den stora totalförsvarsövningen 2020 (TFÖ 2020) är i så måtto mycket värdefulla också för länsstyrelsernas krisberedskapsarbete.

Utskottet anser således inte att det finns anledning att t.ex. föregripa Försvarsberedningens arbete, kommande övningar med tillhörande erfarenhetsåterföring eller utvecklingsarbetet för länsstyrelserna, och därför avstyrks samtliga aktuella motionsyrkanden.

Den enskildes ansvar och beredskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om den enskildes ansvar och beredskap. Utskottet hänvisar bl.a. till ett nyligen lagt regeringsuppdrag till Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) och denna myndighets övriga arbete på området.

Jämför reservation 3 (M).

Motionerna

I motion 2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) anförs att samhällets civilförsvar och krisberedskap måste utvecklas. Utgångspunkten för krisberedskapen är att hela samhället gemensamt och inom sina respektive områden tar ansvar för och utvecklar krisberedskapsarbetet. I detta ligger också att enskilda människor, utifrån sina egna förutsättningar, tar ansvar för sin säkerhet. Det krävs medvetenhet om hur hoten utvecklas och kunskap om sårbarheter och risker och om hur man skaffar sig en god förmåga att hantera allvarliga händelser och kriser när de väl inträffar. Detta gäller både i fred, vid incidenter, kriser och höjd beredskap. Det moderna samhället är sårbart, och det krävs inte bara nya åtgärder i form av bättre samverkan och ett integrerat arbete mellan olika aktörer utan också en medvetenhet hos allmänheten. Arbetet med att öka allmänhetens kunskap och kompetens om hur man agerar i samband med kriser och konflikter bör ses över, föreslås i motionen (yrkande 1).

Hans Wallmark m.fl. (M) understryker i motion 2016/17:3205 att i takt med att omvärldsläget har blivit allt mer osäkert de senaste åren har frågor om hur Sverige klarar att upprätthålla samhällsviktiga funktioner och vitala flöden under kris och krig blivit allt mer aktuella. Arbetet med att återta det civila försvaret har också påbörjats som ett resultat av det senaste försvarsbeslutet. En viktig fråga i sammanhanget är krismedvetenheten och beredskapen hos allmänheten. Inte minst visar ett antal händelser och incidenter, särskilt i fråga om trafik och infrastruktur under 2016, på samhällets sårbarhet. Sverige behöver bli bättre på att informera befolkningen hur man som enskild individ förväntas förbereda sig om en kris skulle inträffa, framförs i motionen. Försvarsutskottet tog under 2015 fram en rapport om vilket eget ansvar medborgarna

har vid en kris (2015/16:RFR3). Rapporten skickades sedan till länsstyrelser och kommuner för att de i sin tur skulle sprida kunskapen. MSB har en webbplats som heter dinsakerhet.se där man kan hitta råd om hur man som enskild medborgare kan förbereda sig. Genomslaget av dessa utbildningsinsatser har dock varit begränsat och MSB föreslås därför att få i uppdrag att ta fram förslag på hur arbetet att utveckla krismedvetenheten hos befolkningen i Sverige kan förbättras (yrkande 3).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 uttryckte utskottet, likt man gjorde i betänkande 2013/14:FöU11, att man ville sätta människan i centrum för krisberedskapsarbetet och ansåg att det är värnandet om den enskilde individens och befolkningens hälsa och säkerhet som ska prioriteras. I linje med detta välkomnades MSB:s informationsinsatser i samverkan med berörda aktörer, inklusive skolor och frivilligrörelser, med syfte att stärka den enskildes förmåga. Utskottet ansåg vidare att de frivilliga försvarsorganisationerna har en viktig roll i att skapa en folkförankring och att ett ökat fokus på den enskildes ansvar och krisberedskap låg i tiden, bl.a. mot bakgrund av den säkerhetspolitiska, teknologiska och klimatologiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden. Den enskildes roll och förmåga borde i det sammanhanget stärkas ytterligare. Riksdagens rapport, på initiativ av försvarsutskottet, Om krisen eller kriget kommer – en uppföljning av informationsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap (2015/16:RFR3) skulle kunna stimulera till en diskussion och inspirera myndigheter och andra aktörer att vidta ytterligare åtgärder, hyste utskottet förhoppningar om. I uppföljningen ingick också att inhämta information om hur andra länder arbetar med frågorna. Rapporten visade också på att det fanns utvecklingsmöjligheter på bl.a. kommunal och regional nivå. Utskottet konstaterade att informations- och utbildningsbehovet var stort och att både myndigheter och frivilligorganisationer, i samverkan med skolor, hade en viktig roll för att tillfredsställa detta behov. Rapporten visade också på att den moderna teknologin kan ha både för- och nackdelar som man måste ta hänsyn till när man diskuterar information till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap vid en kris- eller krigssituation. Genomgången visade vidare på att det civila försvarets direkta behov sällan beaktas uttryckligen i informationsflödet och att förberedelser för höjd beredskap och krig kräver utvecklade informationsinsatser. Vikten av samordning mellan relevanta aktörer betonades överlag.

Utskottet höll en offentlig utfrågning den 8 december 2015 med anledning av uppföljningsrapporten. Ur ett författningsmässigt perspektiv konstaterade utskottet, mot bakgrund av sin egen rapport, att det finns föreskrifter om informationsinsatser till allmänheten vid en kris men att det finns ett behov av att se över föreskriftsstödet ytterligare, t.ex. i fråga om individens ansvar inför en kris respektive informationskraven på myndigheter före en kris. Det finns

exempelvis inget lagstadgat krav på att kommuner ska ge information till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap före en kris. Utskottet bedömde att ett mer tydligt nationellt ramverk för information till allmänheten om krisberedskap var önskvärt. Riksdagen ställde sig sedermera bakom det som utskottet anförde om att regeringen bör se över föreskriftsstödet för informationsinsatser till allmänheten inför och under en kris och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2015/16:FöU7, rskr. 2015/16:173). Ett motionsyrkande om att allmänt se över arbetet med att öka allmänhetens kunskaper om och kompetens i hur man agerar i samband med kriser och konflikter avstyrktes dock av utskottet med hänvisning till pågående arbete.

Pågående arbete

I december 2015 publicerade MSB en undersökning som visade att nästan halva befolkningen inte har gjort några förberedelser för att kunna klara ett långvarigt elavbrott. Ungefär lika många har aldrig ens tänkt på hur de skulle påverkas om elen försvinner en längre tid. MSB pekar vidare på att försvarsutskottet hösten 2015 konstaterade att det säkerhetspolitiska läget och konsekvenserna av ett förändrat klimat också kräver mer fokus på enskildas ansvar och krisberedskap. Satsningen på bättre riskkommunikation är därför viktig för att öka människors riskmedvetenhet och möjligheter att klara samhällskriser, anför myndigheten. MSB startar därför kampanjen Krisberedskapsveckan tillsammans med kommunerna. Fokus ligger på vad människor själva kan göra och bidra med vid allvarliga samhällsstörningar. Första Krisberedskapsveckan äger rum den 8–14 maj 2017. Krisberedskapsveckan är en långsiktig och återkommande satsning. MSB vill underlätta framför allt för kommunerna när det gäller att kommunicera och väcka invånarnas engagemang för den gemensamma säkerheten och beredskapen. Många kommuner har också efterlyst hjälp med att utveckla sin riskkommunikation, och med att öka människors möjligheter att hantera svåra påfrestningar på samhället.

Krisinformation.se är en webbplats som drivs av MSB. Webbplatsen förmedlar information från myndigheter och andra ansvariga om hur de hanterar olika kriser före, under och efter krisen. Webbplatsen riktar sig till allmänhet och medier och ska underlätta att hitta till den information man söker. Krisinformation.se presenterade i februari 2017 en ny app där man förutom t.ex. varningar från SMHI och trafikmeddelanden från Trafikverket även kan finna checklistor för hur man kan förbereda sig för allvarliga händelser.

I februari 2017 gav regeringen dessutom MSB i uppdrag att ta fram ett nationellt informationsmaterial med konkreta tips på vad varje privatperson kan göra för att förbereda sig inför kriser och höjd beredskap samt för att öka kunskapen om informationspåverkan som Sverige kan utsättas för. I uppdraget till MSB ingår även att stärka stödet till kommunerna i informationsarbetet. Redan i dag informerar många kommuner sina invånare om hur de bör förbereda sig för kriser. Informationen kan dock utvecklas och bör även inkludera höjd be-

redskap. I genomförandet av uppdraget ska MSB samverka med berörda aktörer, såsom länsstyrelser, frivilligorganisationer samt Sveriges Kommuner och Landsting. I de delar av genomförandet som avser höjd beredskap ska MSB samråda med Försvarmakten. Uppdraget ska redovisas senast den 1 mars 2018.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser fortfarande att den enskilde människan bör vara i centrum för krisberedskapsarbetet och välkomnar – i linje med hur resonemangen fördes i samband med att utskottet tog fram sin rapport Om krisen eller kriget kommer – de satsningar som nu görs på kommunal nivå genom MSB samt det nyligen lagda regeringsuppdraget till samma myndighet.

Det har tidigare konstaterats av utskottet att informations- och utbildningsbehovet är stort i samhället, och därför anser utskottet att den aviserade Krisberedskapsveckan för kommunerna, och i förlängningen alla dem som bor i landet, är central i sammanhanget. Också myndigheter och frivilligorganisationer, i samverkan med skolor, har en viktig roll för att tillfredsställa detta behov.

I sammanhanget vill utskottet understryka att ett av resultaten av den egna uppföljningen var att det civila försvarets direkta behov sällan beaktas uttryckligen i informationsflödet och att förberedelser för höjd beredskap och krig kräver utvecklade informationsinsatser. Det är därför glädjande att regeringen också valt att peka på detta i det nyligen lagda regeringsuppdraget till MSB.

Mot bakgrund av det anförda anser inte utskottet att det finns skäl för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder på området för närvarande, särskilt som ett utvecklingsarbete bedrivs på både myndighetsnivå och kommunal nivå. Motionsyrkandena avstyrks.

Obligatorisk samhällstjänst

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om obligatorisk samhällstjänst. Utskottet hänvisar bl.a. till att en robust personalförsörjning av det militära försvaret är den prioriterade frågan ur ett totalförsvarsperspektiv för närvarande.

Motionen

Jan Lindholm (MP) föreslår i motion 2016/17:1341 att det bör övervägas införandet av en obligatorisk samhällstjänst som ett sätt att öka beredskapen och förmågan i ett sårbart samhälle. Motionären anför att om alla som fyller 18 år får möjlighet att börja sitt vuxenliv med erfarenheter från samhällstjänst i någon form kommer insikten och förståelsen för betydelsen av ett fungerande

samhälle att öka. Förslagsvis varar samhällstjänsteplikten i 11 månader varav ungefär hälften utgör utbildning och den övriga tiden är praktiskt arbete. Lämpligen sker det genom fyra intag per år så att ingen behöver vänta för länge efter sin 18-årsdag. Ambitionen ska vara att samhällstjänsten inte ska tränga undan existerande arbeten. Inom ramen för samhällstjänsten ska även tjänst i det militära och det civila försvaret kunna ingå. Utbildningarna bör oavsett vilka praktiska verksamheter de består av innehålla en del kunskap om de viktiga samhällsinfrastrukturerna. Samhällstjänsten ska utföras inom offentliga ansvarsområden. Om samhällstjänsten skulle kunna utföras i privata företag finns en risk för snedvriden konkurrens, avslutar motionären.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 uttryckte utskottet i fråga om en motion om allmän samhällsplikt att man var av den åsikten att även om den enskilda människan borde sättas mer i centrum för krisberedskapsarbetet borde fokus i första hand vara på att stärka hans eller hennes egen förmåga att kunna hantera kriser. I det avseendet var informationsinsatser från myndigheter och organisationer av vikt, även ur ett folkförankringsperspektiv. Även frivilligorganisationernas arbete borde i sammanhanget lyftas fram, dels som informationsbärare, dels som ett instrument för enskilda att engagera sig, både i det förebyggande arbetet och i en krissituation. Utskottet värnade fortsatt möjligheten att aktivera totalförsvarsplikten i sin helhet och utgick från att regeringen och Försvarsmakten noggrant planerade för att snabbt kunna återuppta grund- och repetitionsutbildningen av värnpliktiga och civilpliktiga om så skulle behövas. Motionen avstyrktes.

Pågående arbete

Regeringens särskilda utredare Annika Nordgren Christensen överlämnade i september 2016 betänkandet En robust personalförsörjning av det militära försvaret (SOU 2016:63) till försvarsminister Peter Hultqvist. Utredningens bedömning är att såväl det försämrade omvärldsläget som svårigheterna att helt på frivillig väg bemanna krigsförbanden motiverar att regeringen fattar beslut om att åter tillämpa skyldigheten att genomgå mönstring och fullgöra värnplikt i form av en grundutbildning som omfattar både kvinnor och män.

Regeringen beslutade den 2 mars 2017 (Fö2016/01252/MFI) att totalförsvarspliktiga kvinnor och män ska vara skyldiga att genomgå mönstring och fullgöra grundutbildning med värnplikt. Försvarsmakten ska planera för att minst 4 000 personer per år ska genomföra grundutbildning med värnplikt under 2018 och 2019. Parallellt med att möjligheten att tillämpa värnplikt aktiveras anser regeringen även att frivilligheten bör stärkas. Regeringen kommer därför att arbeta vidare med utredningens förslag och avser att vidta lämpliga åtgärder under det kommande året.

Utskottets ställningstagande

Utskottet finner att en robust personalförsörjning av det militära försvaret är den prioriterade frågan i sammanhanget ur ett totalförsvarsperspektiv och att en obligatorisk samhällstjänst inte är aktuell för närvarande. Även om den enskilda människan bör sättas mer i centrum för krisberedskapsarbetet bör fokus i första hand vara på att stärka hans eller hennes egen förmåga att kunna hantera kriser. I det avseendet är informationsinsatser från myndigheter och organisationer av stor vikt, även ur ett folkförankringsperspektiv. Även frivilligorganisationernas arbete bör i sammanhanget lyftas fram, dels som informationsbärare, dels som ett instrument för enskilda att engagera sig, både i det förebyggande arbetet och i en krissituation. Motionen avstyrks därmed.

Brandlarm

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionerna om brandlarm. Utskottet hänvisar bl.a. till att ett omfattande myndighetsarbete redan pågår och att krav på larmanordningars utformning redan i dag ställs i befintliga föreskrifter och regler.

Motionerna

Lotta Olsson (M) föreslår i motion 2016/17:1212 att problemet med att ljud inte når alla vid brandlarm bör ses över och åtgärdas. Brandlarmen behöver vara utrustade med en annan varningsfunktion än enbart ljud. Larm med både ljud och ljus kan vara en lösning som gör att även personer med nedsatt hörsel ska kunna uppfatta faran, anför motionären.

I motion 2016/17:2498 av Mikael Oscarsson (KD) förs det fram att antalet döda i bränder åter har ökat från att ha visat en nedåtgående trend. I Boverkets byggregler finns regler för hur brandskydd och automatiska brandlarm ska utformas i byggnader där särskilda krav ställs för att skydda de människor som befinner sig i byggnaden, t.ex. sjukhus, köpcentrum, äldreboenden, Hem för vård och boende (HVB) m.m. Trots att kraven är tydliga är det uppenbart att det finns brister i hur dessa uppfylls och framförallt i kontrollen av att kraven på brandskydd och brandlarm verkligen följs och löpande kontrolleras, enligt motionären, som vidare menar att det är uppenbart att reglerna för tillsyn inte fungerar. En översyn av området bör ses som en del av den nationella strategi för att stärka brandskyddet som tagits fram av MSB. I motionen föreslås att det bör utredas hur reglerna för tillsyn av automatiska brandlarm kan förtydligas.

Bakgrund

Tidigare behandling

Frågor om brandskydd har behandlats av utskottet vid flera tillfällen. Vid det senaste tillfället, i betänkande 2015/16:FöU7, uttryckte utskottet att man var fortsatt positivt till den nationella strategi och vision för att stärka brandskyddet som MSB hade tagit fram på regeringens uppdrag. En ökad samverkan mellan MSB, länsstyrelserna och kommunerna inom det övergripande området skydd mot olyckor var fortsatt viktigt, tillika med andra aktörer. Utskottet bedömde fortsatt att information till den enskilde medborgaren måste komplettera den befintliga lagstiftningen och att den långsiktiga nationella informationskampanjen Aktiv mot brand på ett bra sätt kunde bidra till att öka kunskapsnivån hos enskilda och få dem att ta ett ökat ansvar för det egna skyddet mot bränder. Utskottet instämde med MSB om att stöd för riktade kommunikationsinsatser och individanpassat brandskydd behövde göras kontinuerligt.

Utskottet såg vid tillfället inte något behov av att vidta ytterligare åtgärder då ett omfattande arbete på myndighetsnivå redan pågick, bl.a. genom föreskrifter. Utskottet ansåg att den gällande ordningen och det pågående arbetet tillgodosåg motionärernas huvudsakliga syften, och utskottet ville därför inte föreslå några ytterligare åtgärder från riksdagens sida på området, och därför avstyrktes motionsyrkandena.

Gällande ordning

I Boverkets föreskrifter ställs krav på brandvarnare eller motsvarande utrustning för bostadshus. Enligt Boverkets byggregler – föreskrifter och allmänna råd, BBR, ska utrymmen i de större samlingslokaler som har krav på larm, där personer med hörselnedsättning kan vistas ensamma, förses med kompletterande larm som även hörselskadade och döva kan uppfatta. Byggreglernas tillämpningsområde har också utvidgats till att även gälla ändring av byggnader (BFS 2011:6 med ändringar till och med BFS (Boverkets författningssamling) 2016:13, § 5:2512). När det gäller befintliga lokaler och platser bör bristfällig larmutrustning i hygienrum kompletteras så att även hörselskadade och döva kan nås av varningssignaler i händelse av brand eller annan fara, enligt Boverkets föreskrifter och allmänna råd om avhjälpande av enkelt avhjälpbara hinder till och i lokaler dit allmänheten har tillträde och på allmänna platser (BFS 2013:9).

När en byggnad står färdig ska man som ägare och nyttjanderättshavare tillämpa bestämmelserna i 2 kap. 2 § lagen om skydd mot olyckor (LSO). Innebörden i denna bestämmelse är att man ska upprätthålla ett skäligt brandskydd, dvs. att det brandskydd som byggnaden utrustades med ska över tid vidmakthållas och underhållas på lämpligt sätt. Det finns inga detaljbestämmelser om hur detta ska gå till.

I Arbetsmiljöverkets föreskrifter om arbetsplatsens utformning (AFS 2009:2) finns en paraplyparagraf om tillgänglighet som anger att arbetsplatser, arbetslokaler och personalutrymmen ska, om det behövs, vara tillgängliga för

och kunna användas även av arbetstagare med funktionsnedsättning (6 §). Tillgänglighetskravet gäller allt som står i föreskrifterna, och av detta följer att arbetsplatserna även ska vara frångängliga när det behövs.

Myndigheten för delaktighet (MFD) har fortsatt numera nedlagda Handisams arbete och under 2015 utkommit med en ny version av Riktlinjer för tillgänglighet – Riv hindren (MFD 2015:5). Där beskrivs larm av olika slag liksom olika situationer. Riktlinjerna anger att larm ska aktivera minst två mänskliga sinnen: hörseln och synen. Detta ska även vara möjligt att uppfatta från tillgängliga toaletter genom överföring till detta slutna rum. Förutsättningar för utrymningsplats, som är en brandsäker avgränsning där en person med nedsättning kan invänta räddningstjänst vid fara, beskrivs också.

Statens fastighetsverk (SFV) betonar i sin tillgänglighetspolicy att myndigheten som förvaltare och byggherre ska verka för utrymnings säkerhet för personer med funktionsnedsättning. I myndighetens arbete med att anpassa statliga byggnader till dagens behov har man gjort praktiska utrymningsstudier för personer med funktionsnedsättning.

I samarbete med hotellbranschen har Brandskyddsföreningen tagit fram en norm för certifiering av brandskyddade hotell. I arbetet ingår metoder för hur man ska hantera personer med funktionsnedsättning vid larmning och utrymning, bl.a. med hjälp av olika tekniska hjälpmedel. Brandskyddsföreningen har också tagit fram en rekommendationsskrift 2013, Frångänglighet – En bok om utrymning för personer med funktionsnedsättning.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) anger regeringen att under 2015 ökade antalet omkomna i bränder med 32 personer jämfört med föregående år. Män löper ungefär dubbelt så hög risk att omkomma i en brand jämfört med kvinnor, och för äldre personer är risken större än för yngre.

Samverkansgruppen för brandskyddsfrågor som samordnas av MSB, har bedrivit flera aktiviteter inom ramen för den av MSB antagna nationella strategin för stärkt brandskydd. Resultatet av samverkan är ett stärkt brandskydd som ytterst syftar till att minska antalet omkomna och allvarligt skadade i bränder, enligt regeringen i propositionen.

Av MSB:s årsredovisning för 2016 (MSB1087, februari 2017) framgår att under 2016 har MSB kartlagt hur Sveriges kommuner arbetar med att stötta äldre och personer med funktionsnedsättning när det handlar om brandskydd. Kartläggningen visar att cirka hälften av kommunerna har börjat arbeta med att identifiera särskilt riskutsatta personer och minska riskerna för dem. Arbetet är ännu inte systematiskt i flertalet av kommunerna. Kartläggningen visar på vikten av att fler förvaltningar än räddningstjänsten är engagerade i arbetet samt att metodstöden till kommunerna behöver vara lättare att använda. MSB kommer att använda resultatet i den fortsatta utvecklingen av det stöd som myndigheten lämnar.

Av årsredovisningen framgår också att kommunernas tillsyn över brandskyddet har utvecklats positivt. MSB:s vägledning Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor (MSB474, 2012) har bidragit till att stärka kommunernas förmåga att bedöma vad som är skäligt brandskydd. Vägledningen har också bidragit till att sanktionsmedel används i ökad omfattning. En ökad och mer spridd användning av sanktionsmedel i kommunerna ökar rättssäkerheten för enskilda. Vidare bör det bidra till att skillnader i bedömningar mellan olika kommuner minskar, enligt MSB. Risken att omkomma vid brand i vård- och omsorgsboende är högre än i andra boenden, anger MSB vidare. Att svagheter i brandskyddet i dessa boenden inte fångas upp vid tillsyn är inte tillfredsställande. Ett syfte med vägledningen är att komma tillrätta med dessa brister. MSB menar i enlighet med rapporten Rimligt brandskydd i olika boendemiljöer (Fö2010/2264/SSK) att föreskrifter om brandskydd i vård- och omsorgsboenden och andra behovsprövade boenden skulle ge ökad tydlighet om kravnivån för brandskyddet både för ägare och nyttjanderättshavare och för tillsynsmyndigheten. MSB bedömer att detta skulle kunna bidra till att antalet bränder och konsekvenserna av bränder minskar i denna typ av boenden.

Regeringen anger i propositionen om lag om sprängämnesprekursorer och redovisning av krisberedskapens utveckling (prop. 2013/14:144) att brandskyddet bör stärkas i vård- och omsorgsboenden. Brandskyddet i boendemiljöer och andra liknande miljöer bör utgå från den enskildes förutsättningar och behov. Ett bättre och mer anpassat brandskydd i boendemiljöer och andra liknande miljöer bör dock kunna åstadkommas utan ökad detaljreglering i LSO.

Utskottets ställningstagande

Utskottet är fortfarande positivt till den nationella strategi och vision för att stärka brandskyddet som MSB har tagit fram på regeringens uppdrag. Att ingen i Sverige ska behöva omkomma eller skadas allvarligt till följd av brand är något som utskottet instämmer i. En ökad samverkan mellan MSB, länsstyrelserna och kommunerna inom det övergripande området skydd mot olyckor är fortsatt viktig, även med andra aktörer. Statistik från MSB visar dock att för 2015 och 2016 är antalet omkomna i brand högre än tidigare år, vilket behöver analyseras vidare för det fortsatta arbetet.

Information till den enskilda medborgaren måste komplettera den befintliga lagstiftningen, bedömer utskottet fortsatt, liksom att den långsiktiga nationella informationskampanjen Aktiv mot brand på ett bra sätt kan bidra till att just öka kunskapsnivån hos enskilda och få dem att ta ett ökat ansvar för det egna skyddet mot bränder.

Utskottet ser i dagsläget inte något behov för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder när det gäller brandlarm för funktionshindrade eftersom ett omfattande arbete på myndighetsnivå redan pågår. I de gällande byggreglerna och arbetsmiljöföreskrifterna ställs dessutom redan i dag krav på att larmanordningar på arbetsplatser och i allmänna lokaler ska avge signaler som kan upp-

fattas av personer med hörselnedsättning samt att initiativ för att stärka utrymnings säkerheten för personer med funktionsnedsättning har tagits i olika sammanhang. Utskottet avstyrker således motion 2016/17:1212 (M).

När det gäller tillsynsfrågan noterar utskottet de brister som MSB lyfter fram i sin årsredovisning men finner samtidigt att myndigheten under 2015 och 2016 genomfört ett stort antal seminarier för kommunala tillsynsförare om hur bedömningar av skäligt brandskydd och vissa övriga delar av tillsyns arbetet ska ske, vilket också utvecklas i skriften Kommunal tillsyn enligt lagen om skydd mot olyckor (LSO). Förutom detta har MSB också sammanställt ett antal vägledande beslut och domar från olika instanser som myndigheten generellt sett anser ger vägledning kring hur bestämmelsen i 2 kap. 2 § LSO bör tillämpas. Utskottet instämmer med regeringen i att ett bättre och mer anpassat brandskydd i boendemiljöer och andra liknande miljöer bör kunna åstadkommas utan ökad detaljreglering i LSO och ser med anledning av det anförda inte skäl för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder för tillfället. Utskottet avser dock fortsatt att följa frågan. Motion 2016/17:2498 (KD) avstyrks därmed.

Räddningstjänstpersonal i beredskap

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om räddningstjänstpersonal i beredskap. Utskottet hänvisar framförallt till den utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst som regeringen har tillsatt.

Jämför reservation 4 (M, C).

Motionerna

I motion 2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) understryks hur räddningstjänstpersonal i beredskap, s.k. deltidbrandmän, gör en viktig insats för att upprätthålla säkerhet och rädda liv, särskilt på landsbygden. Problemen med rekrytering är bl.a. knutna till att många människor i glesbygden pendlar från sin hemort till ett arbete på annan ort och därmed har svårt att ha jour på hemorten. Vidare finns det i dag endast två utbildningsorter för deltidbrandmän, vilket gör att det långa avståndet till utbildningsorten kan försvåra rekryteringen och minska intresset för vidareutbildning bland dem som arbetar som deltidbrandmän i dag. Det har också funnits problem när deltidbrandmän förlorat sin huvudanställning och fått ersättning från a-kassan. Eftersom de enligt lagens mening innehar en deltidsanställning som deltidbrandmän anses de inte stå fullt ut till arbetsmarknadens förfogande. Därmed riskerar de en nedsättning av ersättningen från a-kassan, som i många fall inte överensstämmer med den inkomst de eventuellt får från sitt deltidsuppdrag som brandman. Av dessa anledningar bör det göras en översyn av hur hela systemet med

deltidsbrandmän fungerar, anför motionärerna som föreslår att frågan om en förbättrad rekrytering av deltidbrandmän utreds (yrkande 9).

Daniel Bäckström m.fl. (C) föreslår i motion 2016/17:3121 att räddningstjänsten och särskilt deltidskåren bör ges bättre förutsättningar att rädda liv och ge trygghet. För detta krävs det en välutbildad personal som är tillgänglig i hela landet. Därför är det av stor vikt att det finns tillräckliga möjligheter att rekrytera personal. Frågor om utbildning, arbetsvillkor, personalförsörjning och resursallokering utgör väsentliga delar. Till exempel är det ofta så i små orter att en eller ett par huvudarbetsgivare utgör merdelen av rekryteringsunderlaget för deltidanställd personal, anför motionärerna. De arbetsgivare som utgör huvudparten tar ett stort ansvar för en fungerande räddningstjänst i Sverige samtidigt som de riskerar företagets konkurrenskraft då brandmän vid larm tvingas lämna arbetet. Även här måste ett incitamentssystem för arbetsgivare och egenföretagare skapas. Deltidsbrandmän bör dessutom inte lida ekonomisk skada i händelse av utryckning vid arbetslöshet. Till sist anför i motionen att det måste ske undersökningar av rutiner och framtagning av nya säkerhetsföreskrifter för att förhindra allvarliga olyckor med dödlig utgång för brandmän vid trafikolyckor (yrkande 3).

Bakgrund

Tidigare behandling

Utskottet har vid en rad tillfällen under tidigare riksmöten behandlat frågan om rekrytering av räddningstjänstpersonal i beredskap, s.k. deltidanställda brandmän. Utskottet konstaterade t.ex. i betänkande 2010/11:FöU2 att regeringen i budgetpropositionen för 2011 påtalat att det på landsbygden hade blivit svårare att rekrytera deltidanställd personal till räddningstjänsten och att alternativa lösningar behövde prövas. Utskottet välkomnade de åtgärder som vidtagits i syfte att uppnå en för medborgarna god tillgänglighet av hjälp vid nödlägen och en rimlig trygghets- och säkerhetsnivå i fråga om allmän ordning, säkerhet och hälsa. Utskottet ansåg dock att även andra faktorer spelade in när det gäller att lösa problemen med bemanningen av deltidbrandkåren. Det gällde t.ex. försämrade ersättning, bristande försäkringsskydd, förändringarna i a-kassan när det gäller deltidarbete och de generella förändringarna på arbetsmarknaden. Utskottet ansåg att det var angeläget att en översyn av rekryteringsfrågan gjordes för att ta fram förslag på åtgärder som kunde falla på statsmakterna att vidta. Översynen borde bl.a. belysa om ytterligare ekonomiska incitament eller regeländringar var nödvändiga för att trygga bemanningen framöver. Riksdagen kom sedermera att tillkännage detta som sin mening för regeringen (bet. 2010/11:FöU2, rskr. 2010/11:213).

I yttrandet till konstitutionsutskottet 2015/16:FöU3y gällande Redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen noterade utskottet särskilt vad som angavs i skrivelse 2015/16:75 om behandlingen av tillkännagivandet om en översyn av rekryteringen till deltidbrandmän (rskr. 2010/11:213). Utskottet underströk i sina yttranden till konstitutionsutskottet

såväl 2014 som 2015 vikten av att regeringen vidtar de beredningsåtgärder som svarar mot riksdagens tillkännagivande. När det gäller deltidsbrandmännen hade regeringen ändrat sin bedömning av att momentet skulle vara slutbehandlat. Utskottet välkomnade att regeringen avsåg att vidta ytterligare åtgärder och att regeringen vid beredningen av frågor om arbetslöshetsersättning vid deltidsarbetslöshet kunde beakta vad utskottet anfört om rekrytering av deltidsbrandmän. Regeringen avsåg att återkomma till riksdagen i denna fråga enligt skrivelsen.

I betänkande 2015/16:FöU7 uttryckte utskottet än en gång att den kommunala räddningstjänsten med räddningstjänstpersonal i beredskap har stor betydelse för räddningstjänstverksamheten. Det stöd som MSB och länsstyrelserna ger kommunerna på olika sätt i arbetet med att organisera räddningstjänsten med deltidsanställda brandmän borde fortsätta att utvecklas, särskilt när det gäller möjligheten att ge deltidsbrandmän utbildning på regional och lokal nivå i enlighet med de väckta motionerna. Utskottet vidhöll sin syn att frågan behövde få en långsiktig lösning. Ytterligare satsningar på information och samverkan och översyn av möjligheterna att använda frivilliga som normalt inte har en anknytning till räddningstjänsten i verksamheten, vilket MSB tidigare föreslagit, borde fortsätta liksom de möjligheter remissbehandlingen skulle ge av utredningen genom Kommittén om hållbara försäkringar vid sjukdom och arbetslöshet om allmänna villkor för ersättning i arbetslöshetsförsäkringen och arbetslöshetsersättning för deltidsarbetslösa.

Utskottet instämde vidare med MSB:s tidigare konstateranden att andelen kvinnor inom den kommunala räddningstjänsten måste öka, att kontakterna mellan kommunen som arbetsgivare för den deltidsanställda brandmannen och dennes ordinarie arbetsgivare borde förbättras och att kommunerna borde vidta åtgärder för att kombinera kommunala tjänster med uppdrag som deltidsanställd brandman. Dessutom borde en större kulturell mångfald inom den kommunala räddningstjänsten eftersträvas. Dessa förslag har tidigare lagts fram, men frågorna behövde ägnas fortsatt uppmärksamhet, enligt utskottet. Att kommunerna blev mer aktiva var viktigt eftersom det är där arbetsgivaransvaret ligger, och det är där man borde ägna mer tid åt rekryteringsåtgärder. Sveriges Kommuner och Landstings engagemang välkomnades.

På utskottets förslag kom riksdagen att ställa sig bakom det som utskottet anförde om att regeringen bör se över förutsättningarna för att ge utbildning på regional eller lokal nivå för räddningstjänstens deltidsbrandkår och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2015/16:FöU7, rskr. 2015/16:173).

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) aviserade regeringen en utredning av den kommunala räddningstjänsten. Regeringen angav att vid omfattande räddningsinsatser behöver kommunerna och övriga hjälporgan samverka med varandra i större utsträckning än i dag för att möjliggöra effektiva och samordnade insatser. Dessutom finns det skäl att överväga hur

räddningsledningen kan förbättras vid omfattande räddningsinsatser. Mot denna bakgrund och med anledning av riksdagens tillkännagivande om räddningstjänstens deltidsbrandkår (bet. 2015/16:FöU7, rskr. 2015/16:173) har regeringen sedermera beslutat om ett kommittédirektiv för en utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst (dir. 2017:15). Utredningen planeras ha ett särskilt fokus på deltidsanställda brandmän. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2018.

MSB har en viktig uppgift i att utveckla räddningstjänstens förmåga inom området skydd mot olyckor. Myndigheten ska tillhandahålla grund- och vidareutbildning av räddningstjänstpersonal. En central del i myndighetens arbete är att kontinuerligt utveckla utbildningsverksamheten utifrån samhällets förändrade behov. MSB beslutade hösten 2014 om en översyn av myndighetens utbildningsverksamhet. Målsättningen var att föreslå ett framtida hållbart system som tillgodoser målgruppernas behov, efterfrågan och önskemål om utbildning samtidigt som det också uppfyller kravet på att hushålla med statens resurser. Utredningen Den framtida utbildningsverksamheten (dnr 2014-5263) publicerades i februari 2016.

När det gäller hur Utbildning för räddningsinsats (RiB-utbildning) kan tillhandahållas presenteras fyra alternativ i utredningen. Dels (1) att all Utbildning för räddningsinsats sker vid MSB:s verksamhetsställen, (2) att MSB ansvarar för Utbildning för räddningsinsats men genomför den i högre utsträckning lokalt eller regionalt, (3) att MSB ansvarar för Utbildning i räddningsinsats men att utbildningen upphandlas, samt (4) att kommunerna ansvarar för grundutbildningen av räddningstjänstpersonal i beredskap och får statlig ersättning för detta.

När det gäller säkerhetsföreskrifter för räddningstjänstpersonal publicerade MSB i februari 2017 Säkerhet i trafikmiljö – Vägledning (publikation MSB1078): I publikationen har MSB tillsammans med Trafikverket och Brandskyddsföreningen tagit initiativ till en vägledning med flera rekommendationer för att öka säkerheten i vägtrafiken för dem som arbetar med att ta hand om trafikolyckor och som kör till olyckor.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser fortsatt att tillgången på räddningstjänstpersonal i beredskap, s.k. deltidsbrandmän, är av vital betydelse för räddningstjänstverksamheten totalt sett. Det stöd som ges till kommunerna på olika sätt i arbetet med att organisera räddningstjänsten med deltidsanställda brandmän bör fortsätta att utvecklas. Att regeringen tillsatt en utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst, bl.a. med anledning av riksdagens tidigare tillkännagivanden om räddningstjänstens deltidsbrandkår välkomnas därför. Utskottet ser positivt på att detta arbete, liksom MSB:s utvecklingsarbete, bl.a. ska kunna öka möjligheten att ge deltidsbrandmän utbildning på regional och lokal nivå och att detta i sin tur ska kunna bidra till att man når en långsiktig lösning på rekryteringsproblemet.

Det är vidare positivt med det initiativ som MSB tagit, tillsammans med Trafikverket och Brandskyddsföreningen, till en vägledning för att öka säkerheten i vägtrafiken för de i räddningstjänsten som arbetar med att ta hand om trafikolyckor.

Utskottet finner inte skäl för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder för tillfället, och därför avstyrks samtliga aktuella motionsyrkanden.

Räddningstjänstutbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionerna om räddningstjänstutbildning. Utskottet hänvisar till den utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst som regeringen har tillsatt och till MSB:s utvecklingsarbete.

Motionerna

I motion 2016/17:1636 av Johan Andersson m.fl. (S) anfördes att rekryteringsbehovet är stort inom räddningstjänsten för heltids- och RIB- personal (räddningstjänstpersonal i beredskap). I takt med att samhället har förändrats har förändringar krävts även för räddningstjänsten. För att möta framtiden kommer ytterligare utveckling att vara nödvändig. Räddningstjänsten behöver ta ett helhetsgrepp över säkerhetsarbetet i kommunerna för att så mycket det går förebygga olyckor, bränder och andra skador. För att hantera dessa i många fall farliga händelser krävs välutbildade, kvalitetssäkrade och väl samövade brandmän. För att bli heltidsbrandman krävs i dag en tvåårig eftergymnasial utbildning i Skydd mot olyckor (SMO) och för att få tjänst som räddningspersonal i beredskap (RIB) måste du ha genomgått en 45 dagar lång utbildning vid någon av MSB:s räddningsskolor. Det är räddningstjänsterna själva som drivit fram SMO-utbildningen. Det tidigare sättet att rekrytera folk från olika yrkesgrupper och från gatan bedömdes inte hålla måttet för att möta framtidens räddningstjänst. Nu vill några räddningstjänster i landet återgå till det tidigare sättet att rekrytera och utbilda internt inom respektive räddningstjänst. Motionärerna anser att SMO-utbildningen bör ses som ett yrkesbevis och föreslår att de brandmän som rekryteras i framtiden ska ha genomgått SMO eller motsvarande validerad utbildning som är godkänd av MSB (yrkande 1). Vidare föreslås att SMO- och RIB-utbildningen ska kvalitetssäkras (yrkande 2).

Anders Hansson (M) föreslår i motion 2016/17:3259 att man bör se över möjligheten att införa ett krav på genomgången SMO-utbildning för att kunna bli heltidsbrandman. Anledningen är att genomgången SMO-utbildning inte är ett absolut krav för att bli heltidsbrandman i dag eftersom det är upp till kommunerna själva att avgöra utbildningsnivån för sina respektive brandmän. Fler-talet kommuner har denna utbildning som krav när de anställer nya heltidsbrandmän, dock inte alla. Att införa ett krav på att heltidsbrandmän ska ha

genomgått SMO-utbildning skulle innebära såväl en kvalitets- som en statushöjning av brandmannayrket. Självfallet ställer detta också krav på att innehållet i SMO-utbildningen är relevant och ändamålsenligt, anför motionären. De brandmän som har en utbildning enligt det gamla systemet ska inte behöva läsa den tvååriga utbildningen för att kunna arbeta vidare som brandman. Dessutom borde arbete under viss specificerad tid som deltidsbrandman kunna likställas med att man genomgått SMO-utbildning, avslutar motionären.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 uttryckte utskottet att man inhämtat information om att de flesta kommuner i dag bara anställer personer till brandkåren som genomgått SMO-utbildning. I dessa frågor bedömde således utskottet att det inte fanns några behov av ytterligare åtgärder från riksdagens sida, också på grund av pågående arbeten, t.ex. översynen av MSB:s utbildningsverksamhet. Översynens målsättning – att föreslå ett framtida hållbart system som tillgodoser målgruppernas behov, efterfrågan och önskemål om utbildning samtidigt som det också uppfyller kravet på att hushålla med statens resurser – var i linje med många av motionärernas intentioner och deras motioner avstyrktes således.

Pågående arbete

Med anledning av riksdagens tillkännagivande om räddningstjänstens deltidsbrandkår (bet. 2015/16:FöU7, rskr. 2015/16:173) har regeringen beslutat om ett kommittédirektiv för en utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst (dir. 2017:15). Utredaren ska bl.a. analysera hur utbildningarna inom området skydd mot olyckor på ett bättre sätt kan anpassas till lokala förhållanden samt om det är ändamålsenligt att utbildningen för deltidsanställda brandmän i större utsträckning kan anordnas på lokal nivå och i så fall föreslå de åtgärder som kan behövas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2018.

MSB har en viktig uppgift i att utveckla räddningstjänstens förmåga inom området skydd mot olyckor. Myndigheten ska tillhandahålla grund- och vidareutbildning av räddningstjänstpersonal. En central del i myndighetens arbete är att kontinuerligt utveckla utbildningsverksamheten utifrån samhällets förändrade behov. MSB beslutade hösten 2014 om en översyn av myndighetens utbildningsverksamhet. Målsättningen var att föreslå ett framtida hållbart system som tillgodoser målgruppernas behov, efterfrågan och önskemål om utbildning samtidigt som det också uppfyller kravet på att hushålla med statens resurser.

MSB:s utredning Den framtida utbildningsverksamheten (dnr 2014-5263) publicerades i februari 2016. När det gäller förändring och anpassning av befintlig utbildning föreslås det i utredningen om grundutbildning att Utbildning

för räddningsinsats (RiB-utbildning) ses över, att den eftergymnasiala utbildningen Skydd mot olyckor (SMO) anpassas samt att en akademisering av Påbyggnadsutbildning i räddningstjänst för brandingenjörer (RUB) utreds. När det gäller vidareutbildning och fortbildning föreslås att systemet för utbildning i räddningsledning ses över, att kravet på sammanhållna vidareutbildningsprogram tas bort samt att MSB bör tillhandahålla instruktörsutbildning för kommunernas egen fortbildning.

Utskottet har inhämtat information från MSB om att Utbildning för räddningsinsats (RiB-utbildning) är den volymmässigt största utbildning MSB genomför. En prioriterad fråga för det vidare arbetet har därför handlat om innehållet i utbildningen, dess upplägg och i hur stor utsträckning utbildningen skulle genomföras regionalt, utanför MSB:s skolor. Ett projekt, GRiB – Grundutbildning för räddningstjänstpersonal i beredskap, har med anledning av detta startats och arbetar med att ta fram och implementera en ny utbildning med start 2018. MSB avser även att pröva möjligheten att upphandla kommuner som utförare av utbildningen i syfte att öka den geografiska närheten, minska kommunernas kostnader för utbildning, bidra till bättre möjlighet att rekrytera personal och merutnyttja redan offentligt finansierade övnings- och utbildningsanläggningar. Arbetet har sådan omfattning och påverkan att delar av övriga föreslagna åtgärder får avvakta till dess den nya GRiB startat.

Ytterligare åtgärder har dock inletts avseende anpassning av utbildning i Skydd mot olyckor (SMO) genom en första analys av att kunna erbjuda kursen Tillsyn och annan olycksförebyggande verksamhet A parallellt med studierna inom SMO. Även en vidareutveckling av systemet för utbildning inom räddningsledning har påbörjats genom planerade workshops under 2017. Arbetet planeras i huvudsak genomföras under 2018, där reviderade kurser kan komma att erbjudas från 2019. Till sist pågår ett utvecklingsarbete om tillhandahållande av instruktörsutbildning. En ny kurs planeras erbjudas vid slutet av 2017 eller inledningen av 2018. En nyutvecklad fortbildningstjänst med kompletta webbkurser erbjuds också från april 2017 tillsammans med tidigare framtagna verktygen förmågebeskrivning för räddningstjänstförmåga och kvalitetssäkring av räddningstjänst.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att en kvalificerad utbildning är en förutsättning för att den kommunala räddningstjänsten ska kunna få goda förutsättningar att bedriva en kompetent räddningstjänstverksamhet. Den kommande utredningen om en effektivare kommunal räddningstjänst och MSB:s utvecklingsarbete bildar därför en viktig bas för att utveckla utbildningen på området.

Utskottet har vidare tidigare inhämtat information om att de flesta kommuner i dag bara anställer personer till brandkåren som genomgått SMO-utbildning. Utskottet bedömer således att det i dagsläget inte finns skäl för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder på området, och därför avstyrks motionsyrkanterna.

Studie om förändrade kompetensområden m.m. för blåljuspersonal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om en studie om förändrade kompetensområden m.m. för blåljuspersonal. Utskottet hänvisar till den utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst som regeringen har tillsatt.

Motionen

I motion 2016/17:1294 av Jan Lindholm (MP) lyfts det fram att det inte alltid är rätt blåljuspersonal som kommer först till en katastrof- eller olycksplats. De traditionella gränssnitten mellan olika blåljuskategorier kanske inte längre är de mest funktionella, och motionären ser behov av överlappande kompetenser och förmågor men kanske även behov av helt nya specialiteter hos sådan personal. I motionen föreslås att en studie bör initieras med syfte att se i vilken grad förändrade kompetensområden, överlappningar eller kompletteringar kan underlätta för snabbare och säkrare ingripanden från blåljuspersonal på olycks- och katastrofplatser.

Bakgrund

Pågående arbete

Bland annat med anledning av riksdagens tillkännagivande om räddningstjänstens deltidsbrandkår (bet. 2015/16:FöU7, rskr. 2015/16:173) har regeringen beslutat om ett kommittédirektiv för en utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst (dir. 2017:15). En särskild utredare ska ur ett brett effektivitetsperspektiv se över kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänst. Utredaren ska analysera och föreslå hur dessa verksamheter ska kunna bedrivas på ett mer likvärdigt, effektivt och säkert sätt. Utredaren ska vidare undersöka och utarbeta förslag till hur kommunernas samverkan på räddningstjänstområdet kan förstärkas, utvecklas och bli mer enhetlig, såväl inbördes som med samhällets övriga hjälporgan, dvs. polisen, ambulanssjukvården och den statliga räddningstjänsten samt andra relevanta aktörer på området, t.ex. organiserade frivilliga. Dessutom ska utredaren analysera och föreslå hur statens stöd till och tillsyn över kommunernas brandförebyggande verksamhet och räddningstjänst kan förstärkas, utvecklas och förtydligas. Uppdraget ska redovisas senast den 30 juni 2018.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar den utredning om en effektivare kommunal räddningstjänst som regeringen har tillsatt och att utredaren bl.a. ska undersöka och utarbeta förslag till hur kommunernas samverkan på räddningstjänstområdet kan förstärkas, utvecklas och bli mer enhetlig, såväl inbördes som med samhällets övriga hjälporgan, dvs. polisen, ambulanssjukvården och den statliga räddningstjänsten samt andra relevanta aktörer på området, t.ex. organiserade frivilliga. Utskottet ser inte skäl för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder för tillfället. Motionen avstyrks.

SOS Alarm

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om SOS Alarm. Utskottet hänvisar till den pågående utredningen om en samordnad alarmeringstjänst.

Jämför reservation 5 (SD).

Motionen

Mikael Jansson m.fl. (SD) anför i motion 2016/17:2899 att SOS Alarm bör vara ett statligt verk som inte verkar på en konkurrensutsatt marknad. Samarbete ska ske över regions- och länsgränserna och SOS Alarm ska sitta tillsammans med räddningstjänst, polis, hemvärdet, sjö- och flygräddning och länsstyrelsen. Det skulle underlätta samordningen mellan olika myndigheters planering för det civila försvaret om det skapades en central instans som sköter sådan samordning och som hade ett tydligt ansvar för denna uppgift, menar motionärerna vidare. En sådan instans skulle också inneha ansvaret för övergripande krisplanering samt därmed vidhängande beslut och prioriteringar. Det krävs en struktur för detta som organiseras redan i fredstid eftersom det är orealistiskt att tro att en sådan struktur kommer att kunna upprättas på ett effektivt sätt om det ska ske under pågående krig eller höjd beredskap. I motionen föreslås följaktligen att SOS Alarm bör inorporeras i en ny civilförsvarsmyndighet (yrkande 72).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2014/15:F6U6 uttryckte utskottet att man ansåg att ingen enskild aktör i dagens system har ett tydligt ansvar för helheten eller för att säkerställa att den enskilde får en säker och effektiv hjälp i en nödsituation, vilket ansågs problematiskt. Ett sådant fragmentiserat alarmeringssystem kunde på sikt in-

nebara risker för samhällets förmåga att säkerställa människors skydd och undsättning i allvarliga och brådskande nödsituationer. Utskottet anförde att regeringen borde följa upp Alarmeringstjänstutredningens betänkande. Riksdagen tillkännagav sedermera för regeringen att den borde tillsätta en utredning med uppgift att lämna förslag till hur en sammanhållen myndighet för alarmeringstjänsten borde organiseras (bet. 2014/15:FöU6, rskr. 2014/15:104). Ett sådant arbete borde inte föregripas, ansåg utskottet också och avstyrkte därför ett motionsyrkande om att SOS Alarm bör vara ett statligt verk som inte verkar på en konkurrensutsatt marknad.

Pågående arbete

Regeringen beslutade i november 2015 att en särskild utredare ska analysera och föreslå hur en nationell alarmeringsfunktion ska kunna inrättas för att samhällets alarmeringstjänst ska kunna samordnas på ett bättre sätt. Enligt kommittédirektiven (dir. 2015:113) ska utredaren ur ett effektivitets- och kvalitetsperspektiv analysera vilken organisationsform, dvs. en myndighet eller ett bolag, som ska förordas för en sådan funktion. Utredaren ska dock oberoende av vilken organisationsform som förordas för uppgiften analysera och utarbeta fullständiga förslag till hur dels en statlig förvaltningsmyndighet, dels ett bolag, kan inrättas för att kunna ansvara för den nationella alarmeringsfunktionen. Uppdraget ska redovisas senast den 31 december 2017.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser fortfarande att det bör säkerställas hur den enskilde ska kunna få en säker och effektiv hjälp i en nödsituation. Ett fragmentiserat alarmeringsystem kan på sikt innebära risker för samhällets förmåga att säkerställa människors skydd och undsättning i allvarliga och brådskande nödsituationer. Utskottet välkomnar den pågående utredningen om en samordnad alarmeringstjänst och avser att följa upp resultatet av den. Utskottet anser inte att det finns behov av att föreslå några ytterligare åtgärder från riksdagens sida för tillfället. Motionsyrkandet avstyrks.

Kommunikationssystemet Rakel

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om kommunikationssystemet Rakel. Utskottet hänvisar till den rådande positiva utvecklingen i fråga om anslutning till systemet.

Motionen

I motion 2016/17:3256 av Anders Hansson (M) anförs att det under en kris ställs höga krav på att alla berörda parter ska kunna samtala med varandra på enklaste och effektivaste sätt. I dag använder sig många myndigheter och organisationer av kommunikationssystemet Rakel, såväl inom kommunala som statliga verksamheter. En del organisationer använder sig dock inte av systemet utan har egna lösningar för kommunikation inom sitt respektive verksamhetsområde. Vid en samlad insats kan olika kommunikationssystem därför först behöva samordnas, vilket medför att viktig tid förloras. Motionären föreslår att en översyn bör göras av möjligheten att ålägga samtliga statliga, regionala samt kommunala myndigheter och organisationer som arbetar inom krisberedskap att införa telekommunikationssystemet Rakel

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 ansåg utskottet, i likhet med regeringen, att en bred anslutning till kommunikationssystemet Rakel var central för det svenska krisberedskapssystemets funktionalitet. Det ansågs därför glädjande att anslutningen till systemet fortsatte att öka med betydande siffror. Det ansågs också positivt ur ett finansiellt perspektiv att systemet var på väg att bli självfinansierat. Av dessa skäl fann utskottet inte någon anledning att vidta ytterligare åtgärder på området. Motionen om behovet av att göra en översyn av möjligheten att införa kommunikationssystemet Rakel i samtliga statliga, regionala samt kommunala myndigheter och organisationer som arbetar inom krisberedskapen avstyrktes därmed.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) anger regeringen att anslutningen till kommunikationssystemet Rakel fortsätter att öka. Vid utgången av 2015 uppgick antalet abonnemang till 61 717, varav 3 228 tillkom under året. Under 2015 tog Teracom över drift, underhåll och kundstöd av Rakel. Arbetet med en robust och säker kommunikation för samhällsviktiga aktörer har därmed fortsatt att utvecklas under 2015, enligt regeringen.

Kostnaderna för Rakel uppgick 2015 till 505 miljoner kronor, enligt budgetpropositionen, medan intäkterna summerades till 538 miljoner kronor. Rakel har därmed en ekonomisk stabilitet efter 2015, när stödfinansieringen av driften genom anslag upphörde.

Utskottets ställningstagande

Utskottet ser en bred anslutning till kommunikationssystemet Rakel som central för det svenska krisberedskapssystemets funktionalitet. Det är därför glädjande att anslutningen till systemet fortsätter att öka med betydande siffror. Det är också glädjande ur ett finansiellt perspektiv att systemet numera är självfinansierat. Av dessa skäl finner utskottet inte någon anledning för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder för tillfället när det gäller detta. Motionen avstyrks.

Drunkningsolyckor

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om drunkningsolyckor. Utskottet hänvisar till det systematiska arbete som bl.a. MSB och Svenska Livräddningssällskapet redan bedriver. Den enskildes eget ansvar framhålls också.

Motionen

Thomas Finnborg (M) hänvisar i motion 2016/17:2295 att 2014 var det värsta året på tolv år för drunkningsolyckor. 137 människor drunknade medan det under 2015 drunknade 122 personer. För att förhindra att antalet stiger de kommande åren måste Sverige skyndsamt anta en nollvision för antalet drunkningsolyckor, menar motionären. Visionen måste samtidigt kompletteras med en tydlig nationell handlingsplan. Sveriges Radio har granskat 208 kommunala badplatser i 76 kommuner mellan Piteå och Simrishamn och kunde konstatera det saknas livräddare vid de flesta badplatserna och att livbojar saknades på 18 av badplatserna. Under 1997 beslutade riksdagen att en nollvision ska gälla för antalet döda i trafiken i Sverige. I oktober 2010 lanserade MSB en nollvision för dödsbränder, med hänvisning till att det dör i genomsnitt 100 personer i bränder varje år. Utvecklingen kring drunkningsolyckor är skrämmande och helt oacceptabel. Om vi inte skyndsamt antar en ordentlig handlingsplan kommer antalet dödsoffer i drunkningsolyckor gå om antal dödsoffer i trafiken, anför motionären som föreslår att regeringen skyndsamt bör utreda möjligheten för att minska antalet drunkningsolyckor i Sverige genom att anta en nationell handlingsplan för hur arbetet ska koordineras.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2013/14:FöU11 välkomnade utskottet MSB:s arbete genom stöd till kommuner, allmänhet, frivilligorganisationer och statliga myndigheter i deras strävan att öka skyddet mot drunkningsolyckor. Svenska Livräddnings-sällskapet (SLS) insatser framhölls men också den enskildes primära ansvar för sin egen säkerhet. Utskottet ansåg vidare att det förebyggande arbetet på området kunde komma att rymmas i det arbete som MSB föreslog i ett redovisat regeringsuppdrag (Fö2013/2058/SSK), dvs. ökad samverkan mellan MSB, länsstyrelser och kommuner inom det övergripande området skydd mot olyckor. Utskottet fann inte skäl till ytterligare åtgärder, och därför avstyrktes samtliga motionsyrkanden i fråga om vattensäkerhet.

I samma fråga konstaterade utskottet i betänkande 2009/10:FöU9 att kommuner enligt lagen om skydd mot olyckor ska verka för skydd även mot andra olyckor än bränder. MSB ger stöd till kommunerna om hur ökad vattensäkerhet kan formuleras som mål i kommunala handlingsplaner (t.ex. minskade konsekvenser av olyckor, färre händelser och ökat skydd mot drunkningsolyckor). När det gäller riskgruppen äldre och deras förmåga att simma, deras fysiska kapacitet och vilka risker de tar ansåg utskottet, i likhet med Räddningstjänstlagsutredningen, att det är den enskilde som har det primära ansvaret att skydda sitt liv (SOU 2002:10). Utskottet ville dock i sammanhanget betona att det upplysnings-, informations- och utbildningsarbete som SLS bedrev var av mycket stort värde. Det noterades också att det arbetet fick statligt stöd. Utskottet avsåg sålunda motionsyrkanden om insatser för att öka vuxnas simkunnighet.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) anger regeringen att inom området skydd mot olyckor ingår allt från vardagsnära olyckor till sådana olyckor som kan påverka stora delar av befolkningen. Kommunernas olycksförebyggande verksamhet har stor betydelse för människors säkerhet och trygghet. MSB stödjer löpande den verksamheten genom att exempelvis ta fram statistik och analyser som kan ligga till grund för att inrikta kommunernas olycksförebyggande verksamhet.

Under 2015 har MSB genomfört tillsyn av länsstyrelsernas arbete inom området skydd mot olyckor. En fungerande statlig tillsyn över kommunernas räddningstjänst och förebyggande verksamhet är viktigt för att uppnå ett tillfredsställande och likvärdigt skydd mot olyckor i hela landet. MSB konstaterar att länsstyrelsernas tillsyn över kommunernas arbete inom området skydd mot olyckor behöver utvecklas när det bl.a. gäller systematik och omfattning.

Kommunernas förebyggande verksamhet och räddningstjänstverksamhet har en grundläggande betydelse för människors säkerhet och trygghet. Regeringen anser att statens stöd till kommunerna inom området skydd mot olyckor

behöver förstärkas och utvecklas för att säkerställa en hög kvalitet i hela landet. Vidare behöver den statliga tillsynen över kommunernas verksamhet utvecklas och förtydligas för att säkerställa ett likvärdigt och tillfredställande skydd mot olyckor med hänsyn till lokala förhållanden, enligt budgetpropositionen.

MSB anger i en promemoria till utskottets kansli (MSB dnr 2017-952) att de har som mål att antalet drunkningar och drunkningstillbud ska minska. Myndigheten arbetar aktivt med stöd till kommuner, allmänhet, frivilligorganisationer och statliga myndigheter i deras strävan att öka skyddet mot drunkningsolyckor. Stödet består bl.a. av att tillhandahålla informationsmaterial, studier, handledningar och andra publikationer, filmer, statistik och av att medverka vid konferenser som rör vattensäkerhet.

Myndigheten har också möjlighet att bevilja uppdragsersättning till ideella organisationer som genomför kursverksamhet riktad till allmänheten i syfte att öka den enskildes förmåga att förebygga och hantera olyckor, allvarliga händelser och kriser. SLS, som arbetar med en nollvision, får och har under en längre tid fått sådan ersättning för genomförandet av kurser i vattensäkerhet. Uppdragsmedlen uppgår till 7 miljoner kr per år under perioden 2015–2018. Minst 3 700 personer ska utbildas genom 465 kurser (kvalitetssäkrade till 8 deltagare per kurs) per år i hela Sverige.

I samarbete med ansvariga myndigheter och organisationer har MSB också tagit fram en guide till ökad vattensäkerhet för kommuner och andra anläggningsägare. MSB har också meddelat allmänna råd (SRVFS 2007:5) och kommentarer om utrustning för vattenlivräddning vid hamnar, kajer, badplatser och liknande vattennära anläggningar.

MSB deltar vidare i Sjösäkerhetsrådet som är ett samarbetsorgan mellan myndigheter, fritids- och försäkringsbranschen samt fritidsbåtlivet och sportdykningens organisationer vars främsta uppgift är att förbättra sjösäkerheten och informera om hur sjöolyckor kan och ska undvikas. Stödet finns samlat på myndighetens webbsida.

Utskottets ställningstagande

Utskottet välkomnar det systematiska arbete som MSB bedriver genom stöd till kommuner, allmänhet, frivilligorganisationer och statliga myndigheter i deras strävan att öka skyddet mot drunkningsolyckor. SLS insatser bör här särskilt framhållas men också den enskildes primära ansvar för sin egen säkerhet.

MSB:s systematiska arbete för att genom samverkan mellan berörda aktörer i samhället förebygga och hantera olyckor och kriser över lag bör också framhållas i sammanhanget.

Utskottet ser inte skäl för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder för tillfället, och därför avstyrks motionen.

Skydd av samhällsviktig verksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om skydd av samhällsviktig verksamhet. Utskottet hänvisar främst till rådande översyn av säkerhetsskyddslagen respektive skyddslagen.

Jämför reservation 6 (M, C, L, KD), 7 (V) och 8 (SD).

Motionerna

I motion 2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) tas det upp hur flera samhällsviktiga verksamheter har utsatts för störningar under 2016. Den 15 maj knäcktes en 332 meter hög radio- och tv-mast, på Trollberget i Hägla-red öster om Borås, ungefär 100 meter över marken. Därefter rapporterades flera misstänkta sabotage mot master. Två dagar senare drabbades SOS Alarm av störningar i sin kommunikation med räddningstjänst och ambulans efter en mjukvaruuppdatering i sitt system. Den 19 maj stängde ett datorfel i flygledningen av delar av svenskt luftrum under ett par timmar, vilket innebar att det inte gick att trafikleda planen i luften och att totalt 113 flygningar fick ställas in. Samtliga dessa incidenter visar på samhällets sårbarhet. Motionärerna föreslår att regeringen bör se över hur skyddet för samhällsviktig infrastruktur kan stärkas (yrkande 9).

Mot bakgrund av Riksrevisionens rapport om informationssäkerheten i den civila statsförvaltningen (RiR 2014:23) anför Jonas Sjöstedt m.fl. (V) i motion 2016/17:159 att tempot bör höjas i arbetet med att skydda samhällsviktiga funktioner och sådana system som är viktiga för totalförsvaret. Motionärerna föreslår att regeringen bör återkomma under mandatperioden med konkreta och kostnadsberäknade förslag på hur man avser att förbättra skyddet av samhällsviktiga funktioner (yrkande 1).

Mikael Jansson m.fl. (SD) framhåller i motion 2016/17:2899 att skalskyddet mot fredstida och krigstida sabotage mot den storskaliga vattenkraften och kärnkraften bör stärkas eftersom de är känsliga för sabotage. Detta gäller såväl i freds- som i krigstillstånd. De skyddade zonerna runt kraftverken bör därför göras större och bevakas bättre, byggnaderna bör förstärkas ytterligare och hemvärnet/territorialarmén ges en mer aktiv roll i objektskyddet, föreslår motionärerna (yrkande 74).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 uttryckte utskottet att när det gäller det fysiska skyddet av samhällsviktig verksamhet i form av kärnkraftverk och vattenverk välkomnade utskottet beredningen av betänkandet En ny säkerhetsskyddslag, som fick anses vara centralt i sammanhanget. Utskottet ansåg i fråga om den

svenska kärnsäkerheten, i likhet med vad man gjorde i betänkandena 2013/14:FöU6 och 2014/15:FöU6, att det pågick ett omfattande arbete för att genomlysna och stärka både säkerheten vid kärnkraftverken och incidentberedskapen, vilket var tillfredsställande. Särskilt den utökade samverkan och övningsverksamheten med lokala polismyndigheter i fråga om insats- och efter-sökningsmetodik har varit viktig, ansåg utskottet, som instämde med Strålsäkerhetsmyndigheten (SSM) om att för att skyddet som helhet ska fungera måste tillståndshavarnas åtgärder vara samordnade med samhällets förmåga att ingripa. Försvarsmaktens möjlighet att vara behjälplig genom att ge stöd åt polisen med helikopterförmåga var i sammanhanget viktig. Utskottet fann sammanfattningsvis inte anledning att vidta ytterligare åtgärder. Det aktuella motionsyrkandet avstyrktes.

När det gäller säkerhetsskydd för vattenkraften behandlades ämnet i betänkande 2013/14:FöU8 om regeringens proposition 2013/14:38 Dammsäkerhet. Utskottet ansåg att en samlad reglering i fråga om dammsäkerhet var angelägen och bedömde att den lagstiftning som regeringen föreslagit gav ökad tyngd åt dessa frågor och medförde en högre grad av dammsäkerhet. Utskottet tillstyrkte propositionen. Vidare noterade utskottet att den kontrollstation för dammsäkerhetslagstiftningen som enligt regeringen borde genomföras 2018 även innefattade en utvärdering av skyddslagens tillämpning på området.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) anger regeringen att betänkandet En ny säkerhetsskyddslag (SOU 2015:25) redovisades i mars 2015. I betänkandet föreslås att nuvarande säkerhetsskyddslag ersätts av en ny lag som bättre svarar mot de förändrade kraven på säkerhetsskydd, bl.a. när det gäller utvecklingen på informationsteknikområdet, en ökad internationell samverkan och ett förstärkt skydd av samhällsviktiga funktioner. Betänkandet har remissbehandlats och bereds för närvarande inom Regeringskansliet. Förslagen kommer bl.a. att ligga till grund för ett förbättrat informations- och cybersäkerhetsarbete.

Utredningens förslag anger bl.a. att fysisk säkerhet innefattar sådana säkerhetsskyddsåtgärder som ska förebygga dels att obehöriga får tillträde till områden, byggnader, andra anläggningar eller objekt där de kan få tillgång till säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter eller där i övrigt säkerhetskänslig verksamhet bedrivs, dels skadlig inverkan på sådana områden, byggnader, anläggningar eller objekt. Den nya benämningen svarar bättre mot åtgärderna än den nuvarande benämningen tillträdesbegränsning, enligt utredningen.

Regeringen beslutade dessutom den 23 mars 2017 att låta en parlamentarisk kommitté se över vilka författningsändringar som kan behöva göras för att bättre kunna värna totalförsvarets intressen på olika områden i samhället.

I den nationella säkerhetsstrategin från januari 2017 uttryckte regeringen behovet av en översyn om vilka författningsändringar som kan behöva göras

för att bättre tillgodose statens behov av att kunna värna totalförsvarets intressen på olika områden i samhället. En sådan översyn bör genomföras av en parlamentariskt sammansatt kommitté, anser regeringen.

Översynen ska omfatta en kartläggning av det regelverk som syftar till att skydda totalförsvarsverksamhet mot yttre hot. En analys ska göras av befintligt regelverk för att se om det finns behov av författningsåtgärder när det gäller ansvarsförhållandet mellan staten, kommunerna och enskilda.

Kommittén får också i uppdrag att analysera vissa frågor som rör skyddslagen (2010:305) och skyddsförordningen (2010:523) och bedöma om åtgärder behöver vidtas för ett ökat skydd för totalförsvaret vid överlåtelse och upplåtelse av fast egendom eller viktigare infrastruktur som exempelvis hamnar, flygplatser och energianläggningar. Kommittén ska därför

- analysera de skyddsmöjligheter som i dag står till buds enligt skyddslagen och skyddsförordningen
- bedöma om det finns behov av utökade möjligheter att besluta om skyddsobjekt till skydd för civil och militär verksamhet
- lämna sådana författningsförslag som bedömningen leder till.

Senast den 6 april 2018 ska kommittén lämna en delredovisning till regeringen av de frågor som rör skyddslagstiftningen, med eventuella författningsförslag. Uppdraget ska i övriga delar slutredovisas senast den 1 april 2019.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att Regeringskansliets beredning av betänkandet om en ny säkerhetsskyddslag samt den parlamentariskt sammansatta kommittén som bl.a. ska se över skyddslagen och som regeringen just aviserat, inte motiverar att fler åtgärder behöver vidtas från riksdagens sida för närvarande. Genom att bl.a. låta säkerhetsskyddsåtgärderna – dvs. gällande informationssäkerhet, fysisk säkerhet och personalsäkerhet – samverka enligt den genomförda utredningens förslag, anser utskottet att det borde skapas möjligheter för ett sammanhållet system för skydd av säkerhetskänslig verksamhet. Regeringens aviserade proposition om skydd av kärnanläggningar vid antagonistiska hot är ytterligare ett argument för att ett arbete pågår som inte bör föregripas av riksdagen. Motionsyrkandena avstyrks därmed.

Översvämningar och skred

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om översvämningar och skred. Utskottet hänvisar framför allt till regeringens finansiella satsning på förebyggande åtgärder samt pågående eller kommande beredningar av utredningar.

Jämför reservation 9 (SD).

Motionerna

I motion 2016/17:2643 föreslår Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden (båda M) att riskerna vid höga vattennivåer i Vänern och höga vattenflöden i Göta älv bör ses över. Hotet av ständigt varierande vattennivåer utgör en betydande fara för allmänheten och riskerar – om inte nödvändiga åtgärder vidtas – att medföra omfattande kostnader för samhället. Eftersom Vänern behöver avvattnas är det av central betydelse att flödet i Göta älv ökar. Det ger konsekvensen att översvännings- och skredriskerna ökar för de kommuner som ligger nedströms längs med älven. En komplicerande faktor är att ansvaret i den här frågan i dag är spretigt. Samtliga berörda kommuner har ett ansvar att bidra till ett samarbete. Motionärerna föreslår en uppföljning av regeringens uppdrag, i ett särskilt regleringsbrev 2008 (M2008/4694/A), till Statens geotekniska institut (SGI) att utföra en kartering av riskerna för skred längs hela Göta älv med bäring på ett alltmer flexibelt klimat med ökad frekvens av flöden i älven. Utredningens samlade bedömning är att det är av största vikt och geotekniskt genomförbart att genomföra åtgärder med syfte att öka tappningen i Göta älv samtidigt som de nuvarande skredriskerna minskar i omfattning. Med anledning av detta anser motionärerna att riskerna bör ses över och ett uppdrag ges för att utreda möjliga former för samordning av klimatanpassningsinsatser. Beroende på hur uppdraget utformas bör SGI eller länsstyrelsen vara de naturligt ansvariga för en sådan samordning.

Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden (båda M) anför vidare i motion 2016/17:2642 att dalgången kring Göta älv är Sveriges mest skredfrekventa dalgång och ett område där skred medför stora konsekvenser, särskilt som Götaälvdalen just nu är inne i en stor exploateringsperiod. SGI:s utredning och andra tillgängliga utredningar visar på höjd temperatur och ökad nederbörd. Därför behöver skredrisksäkrande åtgärder vidtas omgående. Genom att säkra Göta älv kan man också få bort vattnet lättare från Vänern och dess närområde vid en eventuell översvämning. I SGI:s Götaälvutredning bedöms det att det är möjligt och rimligt att vidta åtgärder så att tappningen i älven kan ökas samtidigt som skredriskerna minskas. I utredningen föreslår man olika geotekniska förstärkningsarbeten samt inrättandet av en delegation för klimatanpassning i Götaälvdalen för att klargöra ansvarsförhållanden, samordning

av investeringar och finansiering av åtgärderna. Finansiering av skredsäkerheten riskerar att bli en tung belastning på kommunerna i älvdalen, anförs i motionen. Därför föreslår motionärerna att regeringen skyndsamt bör se över möjligheten att skapa en långsiktigt hållbar modell för de åtgärder som krävs för att förbättra skredsäkerheten i Götaälvdalen.

I motion 2016/17:1820 föreslår Jimmy Ståhl m.fl. (SD) att jordskredssäkring av Göta älv bör påbörjas omgående eftersom älven med avseende på vattenföring och avrinningsområde är Sveriges största vattendrag och har många viktiga funktioner: avrinning från Vänern, försörjning av dricksvatten till Göteborg, källa till turism, farled, kraftproduktion och tillgång på kyl- och processvatten. Motionärerna anför att det finns stora risker för jordskred i älven eftersom det finns mycket kvicklera, och ett större skred kan ske när som helst, vilket kan medföra stora problem i området, bl.a. eftersom det förekommer kraftiga föroreningar i marker längs älven. Glädjande nog har vattnet i älven blivit ganska rent men ett större jordskred gör att älven stängs av och det blir stora problem med vattenförsörjningen för Göteborg. Älven är även en viktig del i regeringens inlandssjöfartstrategi där gods kan fraktas från Göteborg till Vänern. Regeringen har redan fått en utredning från SGI och arbetet med att jordsäkra älven borde varit igång redan 2014, menar motionärerna.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:F6U7 delade utskottet i huvudsak motionärernas oro för översvämningar, skred och andra naturolyckor och instämde också i regeringens bedömning att det krävdes ett ökat fokus på klimatanpassning och det förebyggande arbetet. Regeringens satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2016–2019 välkomnades därmed. Utskottet såg positivt på de möjligheter kommunerna med detta fick på det förebyggande området. Utskottet instämde fortsatt med regeringen i att för att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle borde fysisk planering och byggande, arbete med olycks- och krisberedskap samt hantering av olyckor och allvarliga störningar ses i ett helhetsperspektiv.

MSB:s uppdrag till länsstyrelserna i Halland, Västra Götaland och Värmland att kartlägga översvämningarnas konsekvenser för liv och hälsa, miljö, kulturarv och ekonomisk verksamhet välkomnades, eftersom naturolyckors konsekvenser ofta är kommunöverskridande.

Det regionala förebyggande perspektivet i övrigt, t.ex. inom ramen för de s.k. älvgrupperna, var centralt, bedömde utskottet som emotsåg beredningen av regeringens skrivelse 2015/16:88 med anledning av Riksrevisionens granskning av länsstyrelsernas krisberedskapsarbete, bl.a. mot bakgrund av skogsbranden i Västmanland (RiR 2015:18).

Regeringskansliets fortsatta beredning av förslagen i SGI:s Götaälvtredning emotsågs, inklusive kopplingen till situationen för Vänern.

Även om det förebyggande arbetet överlag ansågs centralt fick man inte bortse från kunskapen om hur man hanterar en eventuell översvämning, underströks det i betänkandet. Utskottet fann därför att verktyg av typen MSB:s vägledning för uppföljning av hanteringen av översvämningar var viktiga.

Det ansågs av fortsatt vikt att MSB utifrån sitt uppdrag fortsatte att utveckla den stödjande rollen före, under och efter en kris liksom myndighetens sammanhållande roll i den nationella plattformen för arbete med naturolyckor inom vilken viktig samordning äger rum. Utskottet välkomnade i sammanhanget MSB:s kommande utredning mot bakgrund av skogsbranden i Västmanland, som också skulle se om det finns behov av ytterligare åtgärder för att stärka samhällets krisberedskap.

I sammanhanget ansågs det viktigt att också höja blicken något till frågan om varför översvämningar, skred och andra naturolyckor sker. Utskottet såg därför fram emot att lära mer om regeringens syn på klimat- och energimålen samt det fortsatta arbetet både nationellt och internationellt inom ramen för FN-ramverket för katastrofriskreducering och den kommande utredningen Ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat (dir. 2015:115).

Av det anförda fann utskottet att motionärernas intentioner i huvudsak var tillgodosedda och att det inte fanns anledning för riksdagen att vidta några ytterligare åtgärder på området vid tillfället. Motionerna avstyrktes.

I betänkande 2013/14:FöU4 behandlade utskottet också frågor om avtappning och skredsäkerhet i och kring Mälaren, Vänern och Götaälvdalen, där utskottet ansåg att de frågor som uppmärksammas av motionärerna var angelägna och konstaterade att ett omfattande kunskapsunderlag hade tagits fram för att identifiera möjliga och rimliga åtgärder i fråga om vattenreglering i Mälaren, Vänern och Götaälvdalen. Det pågick vidare ett arbete på såväl nationell som regional och lokal nivå som delvis tillgodosåg de krav som framfördes i motionerna. När det gällde finansieringen av de åtgärder som föreslagits delade utskottet regeringens uppfattning att utgångspunkten borde vara att den som har störst nytta av en åtgärd ska ta den största delen av kostnaden. Utskottet såg positivt på att regeringen på olika sätt hade bistått berörda aktörer i arbetet med att ta fram underlag och finna metoder för överenskommelser om ansvar för och finansiering av de åtgärder som föreslagits. Mot denna bakgrund föreslog utskottet att motionsyrkandena skulle avslås av riksdagen.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) uttrycker regeringen att det är generellt sett mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre tidsperspektiv att vidta förebyggande åtgärder än att finansiera konsekvenserna av en inträffad naturolycka. Regeringen anser att MSB:s stöd inom naturolycksområdet har bidragit positivt till det förebyggande arbetet och att de ekonomiska bidrag som myndigheten fördelat till kommuner för förebyggande åtgärder har bidragit till att minska konsekvenserna vid inträffade händelser. Under 2015 har MSB betalat ut 20,8 miljoner kronor i bidrag till 16 kommuner

för förebyggande åtgärder mot naturolyckor. Flera projekt har avsett översvämningsskydd. Myndigheten har uppdaterat 28 översvämningsskarteringar. De ger en högre detaljeringsgrad och en längre planeringshorisont för kommunerna.

Länsstyrelserna har med stöd av MSB färdigställt riskhanteringsplaner för de områden som har identifierats med betydande översvämningssrisk. Riskhanteringsplanerna har rapporterats till EU-kommissionen, i enlighet med översvämningdirektivet som antogs av EU under 2007 efter att stora översvämningar inträffat i Europa. I Sverige genomförs översvämningdirektivet genom förordning om översvämningssrisker (SFS 2009:956) och föreskrifter om riskhanteringsplaner (MSBFS 2013:1). MSB är ansvarig myndighet och genomför arbetet i nära samarbete med länsstyrelserna.

Regeringen anger vidare i budgetpropositionen att en av många utmaningar som samhället står inför är konsekvenserna av ett förändrat klimat. En följd av klimatförändringen är en ökad frekvens av extremväder som t.ex. skyfall, vilket i sin tur bidrar till en ökad risk för naturolyckor. Den pågående klimatförändringen innebär därför att olika typer av anpassningsåtgärder blir allt viktigare. Alla aktörer måste vidta förebyggande åtgärder inom sina ansvarsområden för att förhindra eller minska konsekvenserna av naturolyckor. Anpassningsåtgärder bör vidtas tidigt för att undvika att kostnaden blir större i framtiden. Regeringen bedriver en aktiv och långsiktig klimat- och miljöpolitik som stärker krisberedskapen, enligt propositionen. För att möjliggöra att fler åtgärder vidtas genomför regeringen en omfattande satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017–2020. Genom satsningen kommer fler kommuner att kunna få bidrag för genomförandet av förebyggande åtgärder. Regeringen anser i sammanhanget att det i arbetet med att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle behövs ett helhetsperspektiv på arbete med olycks- och krisberedskap, hantering av olyckor och allvarliga störningar samt fysisk planering och byggande.

Regeringen har mot bakgrund av Götaälvutredningen gjort bedömningen att det är viktigt att nödvändiga åtgärder kommer till stånd, både utifrån dagens situation och utifrån ett klimatanpassningsperspektiv. I februari 2013 fick SGI därför i uppdrag att ta fram förslag på hur klimatanpassningsarbetet i Götaälv-dalen kan samordnas både inom älv-dalen och i förhållande till klimatanpassningsarbetet i Vänernregionen. Utredningen respektive rapporten (SGI dnr 0.1-13030220, november 2013) har remissbehandlats, och Regeringskansliet bereder för närvarande frågan vidare. Den kommande utredningen Ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat (dir. 2015:115), den s.k. Klimatanpassningsutredningen, ses som ett så pass viktigt underlag för det fortsatta arbetet att regeringen avser att invänta det betänkandet innan man bereder SGI:s rapport färdigt. Klimatanpassningsutredningen ska redovisas senast den 31 maj 2017 efter en förlängning av utredningstiden (dir. 2016:90).

MSB förser landets kommuner och länsstyrelser med kartor över områden som riskerar att översvämmas på grund av höga flöden i sjöar och vattendrag. De kommuner som har identifierat riskområden för översvämning kan söka

statsbidrag för förebyggande åtgärder hos MSB. Förordningen om översvämningsrisker reglerar arbetet med hantering av översvämningsrisker i Sverige. MSB är ansvarig myndighet och genomför arbetet tillsammans med länsstyrelserna. MSB följer under vårarna utvecklingen av höga flöden i landet. Syftet är att få en helhetsbild över situationen och rapportera till Justitiedepartementet. MSB:s översvämningskarteringar visar de områden som hotas av översvämning när vattenflödena uppnår en viss nivå.

När kommunens och regionens egna resurser är uttömda vid en översvämning, har MSB förstärkningsresurser som kan användas. Resurserna utgörs av översvämningsbarriärer, högkapacitetspumpar och sandsäckar.

MSB verkar vidare för bildandet av älvgrupper i landet och stöttar länsstyrelserna i det arbetet. Grupperna utgör ett forum för samarbete mellan och samordning av berörda intressenter inom vattendragets avrinningsområde. Samarbetet ger ökade kunskaper om berörda parter ansvar, funktion och kapacitet i frågor som rör vattendragen och högflödessituationer. En annan viktig uppgift är att verka för att förebyggande åtgärder vidtas utmed vattendraget och att dessa samordnas så att inte ytterligare skador uppstår vare sig uppströms eller nedströms av en eventuell åtgärd.

Älvgrupperna har vattendragets avrinningsområde som bas och dess medlemmar består av olika intressenter och aktörer inom avrinningsområdet. I älvgrupperna ingår bl.a. representanter från länsstyrelser, kommuner, vattenkraftbolag, larmcentraler, Trafikverket, polisen, SMHI samt andra organisationer med ansvar och uppgifter längs det aktuella vattendraget. Länsstyrelserna brukar, med stöd av det regionala samordningsansvaret, vara sammankallande och ordförande i dessa grupper.

MSB har sedan 2016 också uppdraget att vara Sveriges kontaktpunkt och nationell samordnare till det nya FN-ramverket för katastrofriskreducering, Sendai Framework for Disaster Risk Reduction 2015–2030, som antogs av FN:s medlemsländer i mars 2015.

Vid styrgruppsmötet i november 2015 beslöt generaldirektörerna i den nationella plattformen för arbete med naturolyckor att driva den fortsatta tillämpningen av Sendairamverket inom ramen för nya samverkansformer. Därmed lades den nationella plattformen för arbete med naturolyckor ner.

Under 2016 har MSB genomfört ett projekt för att utveckla arbetet i de sex samverkansområdena, enligt förordningen (2015: 1052) om krisberedskap och bevakningsansvariga myndigheters åtgärder vid höjd beredskap. Syftet är att dessa ska utvecklas till strategiska forum bl.a. för en sammanhållen planering för krisberedskap inkluderande katastrofriskreducering (Sendairamverket) och civilt försvar.

Utskottets ställningstagande

Utskottet instämmer i regeringens grundsyn att det generellt sett är mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre tidsperspektiv att vidta förebyggande åtgärder än att finansiera konsekvenserna av en inträffad naturolycka. Utskottet

ser därför positivt på regeringens satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017–2020. Genom satsningen kommer fler kommuner att kunna få bidrag för att genomföra förebyggande åtgärder, vilket får anses som särskilt viktigt eftersom samhället står inför konsekvenserna av ett förändrat klimat. Den kommande Klimatanpassningsutredningen och att beredningen av Götaälvsutredningen färdigställs emotses ur ett långsiktigt planeringsperspektiv.

I sammanhanget bör MSB:s stöd till länsstyrelserna och kommunerna, t.ex. i arbetet med översvämningskarteringar och älvgrupper, lyftas fram som viktiga exempel på det konkreta arbete som görs för att minska riskerna för översvämningar och skred i hela landet. MSB:s vägledningar och förstärkningsresurser är viktiga i de fall det förebyggande arbetet inte räcker till och en översvämning faktiskt sker.

Utskottet instämmer med regeringen att det i arbetet med att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle behövs ett helhetsperspektiv på arbete med olycks- och krisberedskap, hantering av olyckor och allvarliga störningar samt fysisk planering och byggande. Samverkan i alla dessa delar är central.

Av det anförda finner utskottet att motionärernas intentioner i huvudsak är tillgodosedda och att det inte finns anledning för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder på området för närvarande. Motionerna avstyrks.

Krisberedskap för att hantera klimatförändringar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om krisberedskap för att hantera klimatförändringar. Utskottet hänvisar till regeringens finansiella satsning på förebyggande åtgärder samt den pågående klimatanpassningsutredningen.

Motionen

Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) understryker i motion 2016/17:2775 att det nya samhället karakteriseras inte bara av teknikutveckling utan också av förändringar i klimatet. Det svenska samhället har redan förändrats genom högre temperaturer, mer nederbörd och kortare vintersäsong. Sverige står inför fler naturkatastrofer genom kraftiga klimatförändringar som påverkar stora delar av samhället och naturmiljön med mer genomträngande och bestående effekter. Vi har på senare år också bevittnat naturolyckor i form av kraftiga stormar såsom stormen Gudrun, översvämningar och skogsbränder. Försvarshögskolans utvärdering av krishantering av skogsbranden i Västmanland visar på flera brister, exempelvis när det gäller kopplingen mellan lagstiftning och systemprinciper samt centrala aktörers förmåga och beredskap att utföra sina uppdrag. Utvärderarna konstaterar att båda delarna måste utvecklas för att det svenska krisberedskapssystemet ska stå rustat.

Det måste finnas effektivare beredskap för att hantera dessa förändringar. För att möta dessa utmaningar gör regeringen satsningar som möjliggör för kommuner att vidta förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017–2020, vilket välkomnas. Regeringen har även tillsatt en utredning som ska redovisas i februari 2017. Utredningen fokuserar på att stärka klimatanpassning i Sverige (dir. 2015:115) genom att identifiera sårbarheter och även se över förebyggande åtgärder. Det är bra att regeringen möter dessa utmaningar, anförs av motionärerna, som föreslår att arbetet med krisberedskap för att hantera klimatförändringar även fortsättningsvis bör ses över (yrkande 3).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 delade utskottet i huvudsak motionärernas oro för översvämningar, skred och andra naturolyckor och instämde också i regeringens bedömning att det krävdes ett ökat fokus på klimatanpassning och det förebyggande arbetet. Regeringens satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2016–2019 välkomnades därmed. Utskottet såg positivt på de möjligheter kommunerna med detta fick på det förebyggande området. Utskottet instämde fortsatt med regeringen i att för att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle borde fysisk planering och byggande, arbete med olycks- och krisberedskap samt hantering av olyckor och allvarliga störningar ses i ett helhetsperspektiv.

I sammanhanget ansågs det viktigt att också höja blicken något till frågan om varför översvämningar, skred och andra naturolyckor sker. Utskottet såg därför fram emot att lära mer om regeringens syn på klimat- och energimålen samt det fortsatta arbetet både nationellt och internationellt inom ramen för FN-ramverket för katastrofriskreducering och den kommande utredningen Ett stärkt arbete för anpassning till ett förändrat klimat, den s.k. Klimatanpassningsutredningen.

Av det anförda fann utskottet att motionärernas intentioner i huvudsak var tillgodosedda och att det inte fanns anledning för riksdagen att vidta några ytterligare åtgärder på området vid tillfället. Motionerna avstyrktes.

Utskottet ansåg i betänkande 2014/15:FöU6 att klimatanpassningsarbetet och det förebyggande arbetet måste genomsyra hela samhället. Inom ramen för ansvarsprincipen borde samhällets aktörer fortsätta att vidta förebyggande åtgärder för att förbättra robustheten inom sina respektive ansvarsområden. Utskottet delade regeringens bedömning att i arbetet till förmån för ett klimatsäkert och hållbart samhälle borde fysisk planering och byggande, arbete med olycks- och krisberedskap samt hantering av olyckor och allvarliga störningar ses i ett helhetsperspektiv. Länsstyrelsernas, kommunernas och andra lokala aktörers ansvar för att öka kunskapen om översvänningsrisker och för att påbörja ett riskreducerande arbete var i sammanhanget viktigt eftersom arbetet

med att vidta förebyggande åtgärder för att begränsa naturolyckors konsekvenser borde knytas ihop med klimatanpassningsarbetet i fråga om markanvändning i samband med fysisk planering. Sammanfattningsvis ansåg utskottet att pågående arbeten på lokal, regional, nationell och europeisk nivå, kommande utvärderingar och utredningar, inklusive den med anledning av skogsbranden i Västmanland, samt gällande ordning innebär att det inte fanns skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder på området för tillfället, och därför avstyrktes aktuella motioner.

Utskottet har också behandlat frågor om en nationell strategi för klimatanpassning och om myndighetsansvar för klimatanpassningsåtgärder i betänkande 2013/14:F6U4, där utskottet hänvisade till Klimat- och sårbarhetsutredningen som visade att klimatanpassning är en komplex fråga som berör många aspekter i samhället och att den kommer att behöva utvecklas under lång tid framöver.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) uttrycker regeringen att det generellt sett är mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre tidsperspektiv att vidta förebyggande åtgärder än att finansiera konsekvenserna av en inträffad naturolycka. Regeringen anser att MSB:s stöd inom naturolycksområdet har bidragit positivt till det förebyggande arbetet och att de ekonomiska bidrag som myndigheten fördelat till kommuner för förebyggande åtgärder har bidragit till att minska konsekvenserna av inträffade händelser.

Regeringen bedriver en aktiv och långsiktig klimat- och miljöpolitik som stärker krisberedskapen, enligt propositionen. För att möjliggöra att fler åtgärder vidtas genomför regeringen en omfattande satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017–2020. Genom satsningen kommer fler kommuner att kunna få bidrag för att genomföra förebyggande åtgärder. Regeringen anser i sammanhanget att det i arbetet med att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle behövs ett helhetsperspektiv på arbete med olycks- och krisberedskap, hantering av olyckor och allvarliga störningar samt fysisk planering och byggande.

En utredning för att stärka klimatanpassningen i Sverige (dir. 2015:115), den s.k. Klimatanpassningsutredningen, har tillsatts av regeringen. Bakgrunden är att det finns ett stort behov av att identifiera risker och sårbarheter och vidta förebyggande åtgärder för att undvika framtida skadekostnader och störningar i samhället. I ett svenskt perspektiv kan det t.ex. handla om åtgärder som syftar till att förhindra eller minska konsekvenserna av skred, ras, erosion, översvämning, havsnivåhöjning, värmeböljor, smittspridning och markförorening. Ett viktigt område som behöver anpassas är samhällets fysiska planering, men även många andra sektorer påverkas. Olika aktörer har pekat på att trots de satsningar som gjorts på att bl.a. ta fram ny kunskap, sprida information och stötta kommunerna i deras arbete med den fysiska planeringen krävs det ytterligare åtgärder. Det måste vara tydligt vad som ska göras och vem som

har ansvar för att genomföra dessa åtgärder. Så länge detta inte är klarlagt avvaktar många aktörer med att vidta åtgärder. Detta gäller i synnerhet mer kostsamma insatser som rör befintlig bebyggelse och infrastruktur. Utredningen om stärkt klimatanpassning ska analysera och lämna förslag på om det behövs ändringar i lagstiftningen så att planeringsprocesser och regelverk överensstämmer sinsemellan. Utredningen ska vid behov lämna förslag på en förtydligad ansvarsfördelning för att genomföra anpassningsåtgärder. Utredningen ska redovisas senast den 31 maj 2017 efter en förlängning av utredningstiden (dir. 2016:90).

Utskottets ställningstagande

Regeringens grundsyn att det generellt sett är mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre tidsperspektiv att vidta förebyggande åtgärder än att finansiera konsekvenserna av en inträffad naturolycka håller utskottet med om och ser därför positivt på regeringens satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017–2020. Genom satsningen kommer fler kommuner att kunna få bidrag för att genomföra förebyggande åtgärder, vilket får anses som särskilt viktigt eftersom samhället står inför konsekvenserna av ett förändrat klimat. Den kommande Klimatanpassningsutredningen emotses ur ett långsiktigt planeringsperspektiv.

Utskottet instämmer med regeringen att det i arbetet med att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle behövs ett helhetsperspektiv på arbete med olycks- och krisberedskap, hantering av olyckor och allvarliga störningar samt fysisk planering och byggande. Samverkan i alla dessa delar är central.

Av det anförda finner utskottet att motionärernas intentioner i huvudsak är tillgodosedda och att det inte finns anledning för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder på området för närvarande. Motionsyrkandet avstyrks.

Fonder för naturkatastrofer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om fonder för naturkatastrofer. Utskottet hänvisar framför allt till att riksdagen redan har möjlighet att anvisa finansiella medel till statsbudgeten vid behov.

Jämför reservation 10 (SD).

Motionen

Mikael Jansson m.fl. (SD) föreslår i motion 2016/17:2899 att fonder bör byggas upp på nationell grund för att kunna användas vid naturkatastrofer. Fonderna ska uppmanas att söka landstings- och primärkommunala medel. Bidrag för detta ändamål bör inte ges till EU (yrkande 62).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:F6U7, liksom i betänkande 2013/14:F6U4 och 2014/15:F6U6, delade utskottet regeringens bedömning att det krävs ett ökat fokus på klimatanpassning och det förebyggande arbetet. I fråga om ersättning för skador vid naturkatastrofer ansåg utskottet att det var viktigt att inte undergräva incitamenten för sådana insatser. Utskottet konstaterade samtidigt att frågor om utformningen av ersättningar vid naturkatastrofer höll på att ses över inom EU, och utskottet välkomnade kommissionens initiativ att se över möjligheter till mer robusta försäkringslösningar på området. Riksdagen har dessutom efter förslag från regeringen möjlighet att tillföra medel till det avsedda anslaget vid behov, vilket bl.a. skogsbranden i Västmanland visade på. Riksdagen kan också anvisa ytterligare medel till statsbudgeten. Utskottet ville understryka att det inte fanns några hinder mot privata försäkringslösningar på dessa områden och att det därmed inte finns några starka skäl för att införa ytterligare statliga lösningar. Motionen avstyrktes.

I juni 2013 behandlade försvarsutskottet i utlåtande 2012/13:F6U12 Europeiska kommissionens grönbok om försäkring mot naturkatastrofer och katastrofer som orsakats av människor. Grönboken syftade till att öka kunskapen om ämnet och bedöma om åtgärder på EU-nivå vore lämpliga för att förbättra marknaden för försäkringar mot katastrofer i EU. Genom grönboken ville kommissionen uppmuntra försäkringsgivare att förbättra det sätt på vilket de bidrar till att hantera klimatriskerna. Målet är att öka marknadspenetrationen av naturkatastrofförsäkringar och att frigöra försäkringsprissättningens och andra finansiella produkters fulla kraft för att förebygga och begränsa risker och säkerställa att de olika investeringarna och affärsbesluten är klimathållbara på lång sikt. Väl utformade försäkringspolicyer, framhöll kommissionen, kan förutom att minska den ekonomiska inverkan av katastrofer även fungera som ett marknadsbaserat instrument som avskräcker från riskfyllt beteende och främjar riskmedvetenhet och allmänna skyddsåtgärder mot olyckor i alla ekonomiska och finansiella beslut. Utskottet välkomnade att kommissionen utreder förutsättningarna för hur en mer robust försäkringslösning kan åstadkommas och om detta är angeläget på EU-nivå.

Även finansutskottet har behandlat och avstyrkt frågor om ersättningar vid naturkatastrofer. I betänkande 2005/06:FiU1 anförde utskottet att man var tveksam till lösningar som innebär att fonder för speciella ändamål byggs upp vid sidan av statsbudgeten eftersom det i förlängningen skulle riskera att skapa betydande problem både i fråga om budgetdisciplinen och riksdagens finansmakt. I betänkande 2008/09:FiU33 hänvisade utskottet till att Klimat- och sårbarhetsberedningen (SOU 2007:60) gjort bedömningen att det finns områden där befintliga försäkringslösningar inte är tillräckliga för att skydda den enskilde mot ekonomiska skador men att det inte finns några hinder mot privata försäkringslösningar på dessa områden och att det därmed inte finns några starka skäl för att införa statliga lösningar.

Gällande ordning

Statlig ersättning till kommunerna för kostnader i samband med räddningstjänst regleras i lagen (2003:778) om skydd mot olyckor (LSO). Om utflöde i visst vatten av olja eller andra skadliga ämnen har lett till kommunal räddningstjänst eller sanering har en kommun rätt till ersättning av staten för den del av kostnaderna som överstiger ett av regeringen fastställt belopp (7 kap. 2 §). En kommun har också rätt till ersättning om en räddningsinsats i kommunal räddningstjänst medfört betydande kostnader. Rätten till ersättning avser den del av kostnaderna som överstiger en självrisk som beräknas enligt grunder som regeringen fastställer (7 kap. 3 §). Ersättningsärendena prövas och administreras av MSB. Ersättningen finansieras genom anslaget 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m. inom utgiftsområde 6, som uppgår till drygt 20 miljoner kronor årligen.

I samband med den stora skogsbranden i Västmanland i augusti 2014 möjliggjorde regeringen att den ersättning för räddningsinsatser som kommunerna är berättigade till kunde betalas ut snabbare än normalt för att inte negativt påverka kommunernas likviditet. Regeringen tillgängliggjorde därför 250 000 000 kronor till MSB för att genom anslaget 2:3 Ersättning för räddningstjänst m.m. täcka ersättningarna till kommunerna. Anslaget 2:4 Krisberedskap tillfördes också medel till stöd för Länsstyrelsen i Västmanlands län och de drabbade kommunerna för att följande skulle kunna betalas ut:

- 50 miljoner kronor till Länsstyrelsen i Västmanlands län att disponera för att skapa en möjlighet för länsstyrelsen att bistå i efterarbetet, t.ex. att samordna olika intressen och/eller att stödja andra aktörer.
- 10 miljoner kronor till Länsstyrelsen i Västmanlands län för att täcka de kostnader som dittills hade uppstått vid länsstyrelsen i samband med branden.
- Länsstyrelsen i Västmanlands län fick ansvaret att vid behov fördela de 50 miljoner kronor som avsattes för att täcka kostnader med nära koppling till räddningsinsatsen i de berörda kommunerna.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) uttrycker regeringen att det är generellt sett mer samhällsekonomiskt lönsamt i ett längre tidsperspektiv att vidta förebyggande åtgärder än att finansiera konsekvenserna av en inträffad naturolycka. Regeringen anser att MSB:s stöd inom naturolycksområdet har bidragit positivt till det förebyggande arbetet och att de ekonomiska bidrag som myndigheten fördelat till kommuner för förebyggande åtgärder har bidragit till att minska konsekvenserna vid inträffade händelser.

Regeringen bedriver en aktiv och långsiktig klimat- och miljöpolitik som stärker krisberedskapen, enligt propositionen. För att möjliggöra att fler åtgärder vidtas genomför regeringen en omfattande satsning på anslaget för förebyggande åtgärder mot jordskred och andra naturolyckor under perioden 2017–2020. Genom satsningen kommer fler kommuner att kunna få bidrag för

att genomföra förebyggande åtgärder. Regeringen anser i sammanhanget att det i arbetet med att bygga ett klimatsäkert och hållbart samhälle behövs ett helhetsperspektiv på arbete med olycks- och krisberedskap, hantering av olyckor och allvarliga störningar samt fysisk planering och byggande.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar regeringens bedömning att det krävs ett ökat fokus på klimatanpassning och det förebyggande arbetet. I fråga om ersättning för skador vid naturkatastrofer anser utskottet att det är viktigt att inte undergräva incitamenten för sådana insatser. Riksdagen har dessutom, efter förslag från regeringen, möjlighet att tillföra medel till det avsedda anslaget vid behov, vilket bl.a. skogsbranden i Västmanland 2014 visade exempel på. Riksdagen kan också anvisa ytterligare medel till statsbudgeten. Utskottet vill understryka att det inte finns några hinder mot privata försäkringslösningar på detta område och att det därmed inte finns några starka skäl för att införa ytterligare statliga lösningar. Motionsyrkandet avstyrks.

Livsmedelsförsörjning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om livsmedelsförsörjning. Utskottet hänvisar bl.a. till regeringens livsmedelsstrategi och beredningen av slutbetänkandet från Dricksvattenutredningen.

Jämför reservation 11 (M, C, L, KD), 12 (SD) och 13 (C).

Motionerna

I motion 2016/17:634 av Kristina Nilsson och Åsa Lindestam (båda S) föreslås att det bör tydliggöras hur Sveriges självförsörjningsgrad ska kunna öka. Motionärerna anför att i dag kommer hälften av den mat som äts i Sverige från ett annat land. Det har stor betydelse för företagandet och möjligheten att leva på landsbygden i Sverige. Dessutom är världen allt annat än stabil och trygg. Skulle importvägarna stängas av finns det ingen annan försörjningsberedskap än den egna livsmedelsproduktionen, och då är risken att maten inte räcker till. Sverige förlitar sig helt till att frihandeln inom EU ger en tillräcklig livsmedelsförsörjning, även i händelse av ofred. När det gäller försörjningsberedskap är naturligtvis tillgången till odlingsbar mark av stor betydelse. Andra viktiga beståndsdelar är tillgången till maskiner, kompetens, bränsle och växtskyddsmedel. De regionala livsmedelsstrategier som håller på att växa fram runt om i Sverige visar på att det finns goda potentialer att öka livsmedelsproduktionen. Det finns många områden som branscherna själva behöver ta ansvar för men det finns också uppdrag till den nationella nivån. Det är ytterst angeläget att

regeringen noggrant följer utvecklingen och samordnar instruktioner och regleringsbrev till berörda myndigheter.

Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) anför i motion 2016/17:2092 att Sverige har en låg försörjningsgrad av livsmedel. Överstyrelsen för civil beredskap (ÖCB) lades ned 2002, tillsammans med de sista lagerlokalerna med livsmedel för kristider. Sverige är i hög grad beroende av import. Säkerhet byggs tillsammans med andra, inte genom protektionistiska åtgärder. Samtidigt innebär en låg försörjningsgrad av livsmedel en högre sårbarhet. I händelse av hög beredskap, kris eller krig riskerar i värsta fall stora delar av landet att stå utan mat. Därför är det viktigt att livsmedelsstrategin skapar goda förutsättningar för livsmedelsproduktionen. Motionärerna föreslår att regeringen bör tillse att det sker en översyn av försörjningstryggheten för livsmedel i händelse av höjd beredskap och krig (yrkande 10).

I motion 2016/17:1075 av Gunilla Nordgren (M) föreslås det att behovet av en ökad försörjningsberedskap bör ses över mot bakgrund av minskade produktionsvolymerna inom vissa delar av den inhemska livsmedelsproduktionen (yrkande 1). Ofta på grund av minskad lönsamhet och en ökad import ökar den svenska sårbarheten gentemot omvärlden. Det behövs en analys som omfattar hela kedjan i den inhemska livsmedelsproduktionen. Analysen behövs också för att säkra vattentillgång samt bränsletillgång för produktion och distribution av livsmedel. Det behöver tas fram verktyg och förmågor att hantera en kris-situation för att garantera säker tillgång till mat och inte minst till rent vatten. Allt fler bor i dag i städer och tätorter. En decentraliserad livsmedelsproduktion minskar sårbarheten, ökar försörjningstryggheten och reducerar behovet av transporter av livsmedel. I motionen föreslås att en risk- och sårbarhetsanalys bör göras som ska omfatta hela livsmedelskedjan från produktion, import och livsmedelsindustri till distribution (yrkande 2).

Betty Malmberg (M) föreslår i motion 2016/17:2120 att möjligheterna för att Sverige i händelse av kris ska ha beredskap för att försörja befolkningen med livsmedel under längre tid än i dag bör ses över (yrkande 1), och att primärproduktionen av livsmedel måste öka samt att myndigheter och jordbruksnäring måste öka samverkan för att nå detta mål (yrkande 2). Motionären anför att Sverige av tradition har varit ett land som i princip varit självförsörjande på jordbruksprodukter. Trenden är dock tydligt nedåtgående sedan flera år. Detta kopplat till den dåliga lönsamheten för jordbruksföretagare innebär troligtvis att utvecklingen kommer att fortsätta vara negativ. Klimathot, en växande befolkning samt den pågående inflyttningen till storstäder försvårar också situationen. Men i händelse av nöd måste Sverige kunna försörja sin egen befolkning med livsmedel. Att det finns beredskap för detta är fundamentalt. Vidare menar vissa experter att om hänsyn tas även till tillgången på olika insatsvaror är den svenska självförsörjningsgraden i princip obefintlig. En annan oroande faktor är att det generellt sett är dåligt med de enskilda hushållens kunskap och beredskap vid en eventuell kris. I en rapport från Totalförsvarets forskningsinstitut med rubriken Krisberedskap för livsmedelsförsörjning i ett internationellt perspektiv – en förstudie konstateras bl.a. att möjligheterna till

stöd från EU är mycket begränsade om Sverige skulle drabbas av någon form av kris som omöjliggör att landet på egen hand kan klara sin livsmedelsförsörjning. Med hänvisning till ovanstående scenarier är det uppenbart att produktionen av mat i landet måste öka. Det är därför viktigt att det upparbetas en bättre samsyn och samverkan mellan myndigheter och näring för att bidra till detta.

I motion 2016/17:2871 (yrkande 15) föreslår Björn Söder m.fl. (SD), vilket Mikael Jansson m.fl. (SD) tillika gör i motion 2016/17:2899 (yrkande 63), att Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel bör öka för att garantera större uthållighet vid internationella kriser. Motionärerna anför att beredskapslager av olika förnödenheter bör upprättas. Det är inte tillräckligt att det civila försvaret endast förutsätts kunna sköta sin uppgift under 5–10 dagar. Det civila försvaret bör i stället ges till uppgift att kunna lösa sin uppgift uthålligt, dvs. kontinuerligt så länge som ett krig eller krigshot pågår. Det militära försvaret kan inte fungera utan det civila försvaret. Medborgarna bör utbildas för att klara sig själva i tre dygn när det gäller skydd, värme och vatten.

Magnus Oscarsson m.fl. (KD) anför i motion 2016/17:2550 att den svenska självförsörjningsgraden av livsmedel har minskat kraftigt de senaste decennierna och anges i dag till under 50 procent. Om hänsyn tas till att maten ska kunna produceras även när importen av sådant som drivmedel, gödningsmedel, foder och andra insatsvaror skärs av, bedömer expertis på Livsmedelsverket, enligt motionären, att Sveriges försörjningsgrad är lika med noll. I Sverige saknas det med andra ord möjligheter att försörja befolkningen med livsmedel för den händelse att handeln med omvärlden skulle skäras av. I krig eller kris kan man räkna med att importen väsentligt försvåras. Även i fredstid kan landets integritet hotas av att någon kan kontrollera tillförselvägarna till Sverige. Detta kan begränsa möjligheterna att föra en självständig politik. Gränsöverskridande utbrott av smittsamma sjukdomar kan också begränsa rörligheten för människor och varor. Uteblivna oljeleveranser kan slå undan möjligheten att producera drivmedel. En förutsättning för att Sverige ska kunna bevara den svenska livsmedelsproduktionen är att den jordbruksareal som finns i landet bevaras. Kompetensen som finns inom jordbruksbranschen och forskningskompetens som svarar mot morgondagens behov behöver också bevaras. En inhemsk produktion av jordbrukets insatsvaror såsom bränsle, gödningsmedel och reservdelar behövs vidare. Den nuvarande bekymmersamma situationen har uppkommit genom en lång tids nedprioritering av försörjningstryggheten. För att produktionskapaciteten ska upprätthållas krävs att verksamheten är lönsam även när omvärlden är stabil, understryks i motionen. Då krävs det ett mycket nära samarbete mellan staten och producentorganisationerna i samband med politikens utformning. Motionären föreslår sammanfattningsvis att riksdagen bör ställa sig bakom det som anförts i motionen om vikten av en svensk försörjningstrygghet och tillkännage detta för regeringen (yrkande 1).

Daniel Bäckström m.fl. (C) anför i motion 2016/17:3121 att Sverige i mycket hög grad är ett importberoende land. Den låga självförsörjningsgraden riskerar att bli till en säkerhetsrisk vid många olika slags kriser, både militära

och icke-militära. Även klimatförändringarna har effekt på livsmedelsproduktionen internationellt och nationellt. Det är angeläget att Sverige har en beredskap för att hantera krisers påverkan på inhemsk produktion av livsmedel och tillgång till dricksvatten. Samtidigt har resurser för både det civila försvaret och Försvarsmakten tagits ur drift. De s.k. livsmedelslagren har avvecklats. Under höjd beredskap är det angeläget att livsmedelsförsörjningen samt även transporter är tryggade för både samhället i stort och Försvarsmakten. Motionärerna föreslår att frågan om livsmedelsförsörjning bör bli till en viktig parameter i civilförsvarsplaneringen (yrkande 2). I motionen uttrycks också att det är viktigt att det finns en långsiktig och trygg livsmedelsförsörjning som även sträcker sig bortom tre veckor och att det bör vara ett samordnat myndighetsansvar som säkerställer detta (yrkande 6).

I motion 2016/17:2010 av Kristina Yngwe m.fl. (C) föreslås att beredskapen för livsmedelsförsörjning vid krig eller naturkatastrofer bör ses över. Ur ett beredskapsperspektiv finns det skäl att ha en stor inhemsk livsmedelsproduktion i och med att Sverige är ett importberoende land i mycket hög grad. Försörjningsgraden av livsmedel minskar och riskerar att bli till en stor säkerhetsrisk vid många olika slags kriser, både militära och icke-militära. Mer än hälften av den mat som äts i Sverige är i dag importerad, och det är angeläget att landet har en beredskap för att hantera krisers påverkan på inhemsk produktion av livsmedel och tillgång till dricksvatten (yrkande 3).

Annie Löf m.fl. (C) föreslår i motion 2016/17:820 att beredskapen för svensk livsmedelsförsörjning vid naturkatastrofer eller stängda gränser bör utredas. Motionärerna anför att det i takt med ett varmare klimat och mer spänningspolitiskt läge är viktigt att se över den svenska livsmedelsförsörjningen vid olika katastroflägen. Sverige har under åren drabbats av bl.a. översvämningar, vattenbrist, kraftig nederbörd och skogsbränder. Dessa naturolyckor drabbar inte bara Sverige utan också andra länder som våra livsmedel importeras ifrån. Samtidigt ökar Sveriges befolkning, och fler munnar måste mättas. Därför behövs det en genomgripande översyn av beredskapen för livsmedelsförsörjning som bl.a. tar hänsyn till andelen värdefull odlingsbar åkermark (yrkande 21).

I motion 2016/17:824 föreslår Annie Löf m.fl. (C) vidare att ett regionalt synsätt för att trygga dricksvattenförsörjningen bör utvecklas eftersom en tryggad dricksvattenförsörjning är en uppgift som blir alltmer krävande. Framtida ökade risker som förorening av vatten, torra, översvämning och dylikt ställer krav på att kommuner verkar långsiktigt för att skydda och strategiskt förvalta dricksvattentäkterna. I och med att vatten inte känner några kommungränser behövs ett synsätt som är regionalt anpassat för planering och skydd och som är långsiktigt hållbart. Regional samverkan behövs i hela kedjan, från skydd av dricksvattentäkterna till produktion och distribution av det färdiga dricksvattnet. Samverkan kan också inkludera krisberedskap, den tekniska infrastrukturen och kunskapsutbyte (yrkande 39).

Åsa Coenraads (M) anför i motion 2016/17:1290 att Sverige som nation alltid har varit bortskämd med god tillgång till dricksvatten, en stabil grundvattennivå och stora dricksvattentäkter men att detta under de senaste åren har

förändrats drastiskt. Sverige påverkas av ett förändrat klimat med mindre nederbörd och varmare perioder som torkar upp markerna. Runt om i landet kan man se brister i kommunala avloppssystem där kontaminerat vatten läcker ut i vattendrag och dricksvattentäkter. Bara senaste året har flera kommuninvånare tvingats koka eller hämta sitt dricksvatten på annat håll än i hemmets kran eftersom kommunen inte kunnat lösa dricksvattenförsörjningen, understryks i motionen där vikten av VAKA, den nationella vattenkatastrofgruppen, lyfts fram. VAKA är en stödfunktion för kommuner och regioner som drabbats av eller riskerar att drabbas av problem med dricksvattenförsörjning. VAKA startades av Livsmedelsverket 2004 efter att en rad katastrofer ägt rum som översvämningar och långvariga elavbrott, och bedömningen var att kommuner och regioner behövde ett nationellt stöd för rådgivning och krisutrustning. Motionären anför att VAKA riskerar att gå i graven eftersom regeringen inte avsätter mer pengar för verksamheten och att VAKA:s avveckling kommer att bli ett allvarligt problem eftersom ingen annan myndighet har fått det samlade ansvaret att hjälpa och stödja kommuner och regioner med dricksvatten. En lämplig myndighet för detta skulle kunna vara MSB, som redan i dag kopplats in vid nationella katastrofer. Sammanfattningsvis föreslår motionären att det bör ses över hur frågan om beredskapsresurser för ansvarig myndighet gällande dricksvattenförsörjningen kan tillgodoses (yrkande 1) och att riksdagen ställer sig bakom det som anförts i motionen om en nationell säkerhet för dricksvattenförsörjningen i Sverige och tillkännager detta för regeringen (yrkande 2).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:F6U7 underströk utskottet vikten av att Sverige säkerställer flöden av viktiga varor och då främst sin försörjning av livsmedel, inklusive dricksvatten, i en krissituation. Den aviserade livsmedelsstrategin och slutbetänkandet från Dricksvattenutredningen ansågs därför bli viktiga ingångsvärden för det fortsatta arbetet. På grund av livsmedels- och dricksvattenområdets komplexitet uttrycktes det att utvecklingen av leveranssäkerheten och krisberedskapen på området kräver en mycket god samverkan mellan ansvariga aktörer i form av företag, kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter, inklusive Försvarsmakten, och branschorganisationer. Den globala handeln med livsmedel ställer även krav på internationell samverkan vid händelser som berör flera länder, konstaterade utskottet. Livsmedelsområdet är också i stor utsträckning uppbyggt av privata aktörer, såväl nationella som internationella, vilket uttrycktes kräva en utvecklad privat-offentlig samverkan.

Utskottet ville särskilt framhålla vikten av Livsmedelsverkets arbete med att verka för att minska sårbarheterna inom sitt ansvarsområde, t.ex. genom VAKA, den nationella vattenkatastrofgruppen. De aktuella motionsyrkandena avstyrktes eftersom utskottet konstaterade att en rad arbeten pågick på området och det vid tillfället inte fanns skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder.

I betänkande 2014/15:FöU6 välkomnade utskottet de många aktiviteter som Livsmedelsverket genomfört när det gäller försörjning av livsmedel och dricksvatten. Utskottet var även positivt till en kommande utredning om dricksvatten till den fortsatta behandlingen inom Regeringskansliet av betänkandet En ny ransonerings- och prisregleringslag (SOU 2009:69) och till uppföljningen av Försvarsberedningens försvarspolitiska rapport. Utvecklingen av resultatmål och samverkan mellan berörda aktörer ansågs vara av stor vikt för att kunna upprätthålla viktiga samhällsfunktioner, t.ex. dricksvatten- och livsmedelsförsörjning. Det aktuella motionsyrkandet avstyrktes.

Utskottet välkomnade i betänkande 2013/14:FöU11 de goda exempel på arbeten av relevans för området som bedrevs, inte minst den samverkan som finns mellan relevanta aktörer. Utskottet ansåg också att de resultatmål som MSB tagit fram med hjälp av Livsmedelsverket och Jordbruksverket för att upprätthålla viktiga samhällsfunktioner för bl.a. dricksvatten- och livsmedelsförsörjning var av stor vikt för att kunna förebygga och hantera framtida kriser. Samtliga motionsyrkanden avstyrktes, eftersom utskottet konstaterade att en lång rad arbeten pågick på området.

Pågående arbete

I januari 2017 presenterade regeringen propositionen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (prop. 2016/17:104). Strategin ska ses som en plattform utifrån vilken livsmedelspolitiken ska utformas fram till 2030, och den anger förutsättningarna för det fortsatta långsiktiga arbetet för en konkurrenskraftig livsmedelskedja. Regeringens åtgärder för att nå målen i livsmedelsstrategin samlas i en handlingsplan som uppdateras löpande.

När det gäller livsmedelsförsörjning och beredskap anger propositionen att en ökad livsmedelsproduktion i Sverige leder till bättre förutsättningar för en god nationell försörjningsberedskap. Sveriges självförsörjningsgrad har betydelse för försörjningsförmågan i såväl kris som under höjd beredskap och krig, men många andra faktorer är av väl så stor betydelse. Bland annat krävs det en fungerande marknad för insatsvaror, transporter, datasystem och lagerhållning i detalj- och grossisthandelsleden. Hela livsmedelskedjan bör vara så robust att även allvarliga påfrestningar och störningar kan klaras med rimliga konsekvenser för samhället. Detta kräver i sin tur en fungerande infrastruktur i form av t.ex. vägar, el, datakommunikation och vattenförsörjning.

I propositionen 2014/15:109 Försvarspolitisk inriktning – Sveriges försvar 2016–2020 angav regeringen att planeringen för det civila försvaret ska återupptas och genomföras utifrån de planeringsanvisningar som regeringen beslutat om. I propositionen angavs vidare att planeringen för det civila försvarets stöd till Försvarsmakten vid höjd beredskap bör ta sin utgångspunkt i Försvarsmaktens behov. Exempelvis kommer försörjning av livsmedel att utgöra särskilda behov för det militära försvaret. Det civila försvaret, där livsmedelsförsörjningen ingår, bör enligt regeringen inledningsvis planera för att kunna

lösa uppgifter under krig i 5–10 dagar. Planeringen för övriga uppgifter inom det civila försvaret när det gäller att skydda befolkningen och upprätthålla samhällsviktig verksamhet bör dock kunna utföras under en betydligt längre tid. Det krävs emellertid analyser och planering av hur leveranssäkerheten och beredskapen inom livsmedelsförsörjningen kan förbättras inför höjd beredskap. Det finns också andra krisscenarier där internationell handel med livsmedel minskar kraftigt under längre tid. I sådana scenarier är en inhemsk livsmedelsproduktion av stor betydelse för försörjningstryggheten. Det är därför viktigt att jordbruket och livsmedelsproduktionen fungerar även under en kris på såväl regional som på nationell nivå. Samtidigt är gränsöverskridande samarbete, handel och integration avgörande för att främja en positiv utveckling i stora delar av världen. En ökad nationell livsmedelsproduktion kan skapa förutsättningar för en ökad konsumtion av svenska livsmedel. Regeringen uppdrog i december 2015 till myndigheter med särskilt ansvar inför och vid höjd beredskap enligt förordningen (2006:942) om krisberedskap och höjd beredskap, bl.a. Jordbruksverket och Livsmedelsverket, att planera för det civila försvaret.

Regeringen föreslår vidare i propositionen att det övergripande målet för livsmedelsstrategin ska vara en konkurrenskraftig livsmedelskedja där den totala livsmedelsproduktionen ökar samtidigt som man når relevanta nationella miljömål i syfte att skapa tillväxt och sysselsättning och bidra till hållbar utveckling i hela landet. Produktionsökningen, både konventionell och ekologisk, bör svara mot konsumenternas efterfrågan. En produktionsökning skulle kunna bidra till en ökad självförsörjningsgrad av livsmedel. Att sårbarheten i livsmedelskedjan ska minska är ett mål för regeringen.

Den nationella livsmedelsstrategin utgörs alltså av en proposition och en handlingsplan. Propositionen är en plattform och anger förutsättningarna för det fortsatta långsiktiga arbetet för en konkurrenskraftig livsmedelskedja mot slutåret 2030. Handlingsplanen En livsmedelsstrategi för Sverige – fler jobb och hållbar tillväxt i hela landet (februari 2017) omfattar konkreta insatser för att uppnå strategins målsättningar i form av åtgärder och uppdrag. Beredskaps- och försörjningstrygghetsfrågor hanteras dock i huvudsak i det utvecklingsarbete som nu sker när det gäller samhällets krisberedskap och totalförsvaret, anger regeringen.

När det gäller dricksvatten understryker regeringen i propositionen att förutom att tillgång på säkert dricksvatten är en grundläggande samhällsfunktion för befolkningen är vatten av god kvalitet en grundförutsättning för verksamheterna i hela livsmedelskedjan. Dricksvatten är ett av våra viktigaste livsmedel, och det är avgörande att det finns tillgång till rent dricksvatten. Vattenresurserna måste därför värnas och prioriteras. Ansvaret för dricksvatten är fördelat på flera departement och myndigheter på såväl central som regional och lokal nivå. Därför krävs en ändamålsenlig styrning och god samverkan för att dricksvattenförsörjningen långsiktigt ska kunna säkras.

Dricksvattenutredningen lämnade sitt slutbetänkande i april 2016 (SOU 2016:32). Utredningen har haft i uppdrag att identifiera nuvarande och potentiella utmaningar för en säker dricksvattenförsörjning i landet, både på kort och på lång sikt och i förekommande fall föreslå lämpliga åtgärder. Den övergripande utgångspunkten i utredningen är klimatförändringarnas förväntade effekter på dricksvattenförsörjningen.

Dricksvattenutredningens uppdrag har av utredaren inte bedömts omfatta förhållanden som gäller höjd beredskap eller krig, utan inriktas på att diskutera Livsmedelsverkets ansvar för fredstida samordning av kris- och beredskapsplaneringen i det längre tidsperspektivet. Det finns dock skäl att erinra, enligt utredaren, om att det civila försvaret tar sin utgångspunkt i krisberedskapen. Med en helhetssyn som omfattar hela hotskalan, ett gemensamt regelverk och en sammanhållen planeringsprocess, bör samordning ske med försvarsplanering och planeringen för fredstida krissituationer. Ansvarsprincipen bör upprätthållas så långt det är möjligt.

Utredaren tar upp att man i Försvarsberedningen tidigare har konstaterat att förmågan att prioritera och fördela resurser på central nivå bör förbättras. Likaså betonas behovet av regional samordning och länsstyrelsernas viktiga roll. Det är enligt utredningens bedömning inte meningsfullt att tidsmässigt söka avgränsa kriser eller beredskapsåtgärder, så att en skillnad görs mellan s.k. korta och mer långvariga kriser. Varje kris har sin egen logik och kan bara bedömas i sitt pågående sammanhang. En kris kan avvärjas eller vid någon punkt övergå i ett mer varaktigt tillstånd där behovet av akuta insatser ersätts av mer fortvarig planering och mer långsiktigt genomförande.

I utredningen framhålls att samhällsutvecklingen är helt beroende av tillgången på rent dricksvatten. Samverkan kring reservsystem, nödvatten och annan krisberedskap kan också krävas för att säkra leveranser och hantera de oförutsedda händelser som ändå kan inträffa. Staten har också ett ansvar att utveckla och genomföra övergripande övning och utbildning inom krisberedskapsområdet samt kan tillhandahålla specialistkunskande, t.ex. då det gäller krishantering och speciella laboratorieanalyser.

Utredaren menar bl.a. att det offentliga ansvarstagandet för krisberedskapen inom dricksvattenområdet behöver stärkas ytterligare för att säkra en trygg dricksvattenförsörjning. Det omfattar bl.a. ett ökat ansvarstagande för Livsmedelsverket för den långsiktiga finansieringen av övergripande utbildning, övning, laborativ kompetens och övrigt expertstöd. Länsstyrelsens geografiska områdesansvar behöver också utvecklas, liksom kommuners och dricksvattenaktörers grundläggande krisberedskapsuppgifter. Livsmedelsverket föreslås utreda förutsättningarna för ett nationellt system för incidentrapportering kring dricksvattnet. Länsstyrelserna ska genomföra en fördjupad uppföljning av kommunernas analys- och planeringsarbete som rör dricksvatten och krisberedskap. Livsmedelsverkets vattenkatastrofgrupp VAKA och förstärkningsresurser med nödvattentankar kan ge stöd till dricksvattenproducenter och kommuner vid kriser och krisliknande tillstånd.

Utredningens förslår bl.a. att kraven på kommuner och huvudmän i vattenförsörjningslagen när det gäller säkerställd förmåga till dricksvattenförsörjning tydliggörs. Det organisatoriska och finansiella ansvaret för Livsmedelsverkets vattenkatastrofgrupp VAKA bör under en fortsatt period upprätthållas av myndigheten, anpassas bättre till gällande statliga regelverk och fokusera mot verksamhetens kärnuppgifter. På sikt ska man överväga om verksamheten kan knytas närmare kommunerna och dricksvattensektorn, som ett led i det egna ansvaret för krisberedskapen.

En rad ytterligare frågor har identifierats för riktade uppdrag. Det gäller ökat fokus inom den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar på för krisberedskapen relevanta frågor genom uppdrag till Livsmedelsverket, fördjupad regional uppföljning av kommunernas dricksvattenanknutna analys- och planeringsarbete inom krisberedskapen genom uppdrag till länsstyrelserna och att förutsättningarna för ett system för strukturerad incidentrapportering utreds närmare genom uppdrag till Livsmedelsverket.

Utredningen har remissbehandlats och bereds för närvarande i Regeringskansliet.

I anvisningarna för Försvarsberedningens (Fö 1992:B) fortsatta arbete från januari 2017 (Fö2017/00020/MFI) framgår att förslag till inriktning ska lämnas för det civila försvaret. Förslaget ska ta sin utgångspunkt i målet för det civila försvaret där delarna i målet är ömsesidigt förstärkande. I dessa avseenden ska behovet av olika beredskapsåtgärder beaktas bl.a. när det gäller skydd av samhällsviktig verksamhet och infrastruktur, befolkningskydd, försörjningsfrågor, psykologiskt försvar och påverkansoperationer samt samverkan och koordinering inom totalförsvaret. Ambitionsnivåer för dessa behov ska analyseras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill understryka vikten av att Sverige säkerställer flöden av viktiga varor och då främst sin försörjning av livsmedel, inklusive dricksvatten, i en krissituation. Utskottet instämmer med regeringen i att hela livsmedelskedjan bör vara så pass robust att man även kan klara allvarliga påfrestningar och störningar med rimliga konsekvenser för samhället. Detta kräver i sin tur en fungerande infrastruktur i form av t.ex. vägar, el, datakommunikation och vattenförsörjning. Hela landet måste kunna försörjas. Regeringens tidigare beslutet om att återuppta en sammanhängande planering för totalförsvaret spelar här en viktig roll.

På grund av livsmedels- och dricksvattenområdets komplexitet kräver utvecklingen av leveranssäkerheten och krisberedskapen på området en mycket god samverkan mellan ansvariga aktörer i form av företag, kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter, inklusive Försvarsmakten, och branschorganisationer. Det är därför glädjande, enligt utskottet, att propositionen för en livsmedelsstrategi för Sverige betonar just vikten av dessa frågor. Även resul-

tatet av Regeringskansliets beredning av slutbetänkandet från Dricksvattenutredningen är ett viktigt ingångsvärde för det fortsatta arbetet, bl.a. för Försvarsberedningens fortsatta arbete. Utskottet vill i sammanhanget också lyfta fram vikten av Livsmedelsverkets arbete med att verka för att minska sårbarheterna inom sitt ansvarsområde.

De aktuella motionsyrkandena avstyrks eftersom utskottet konstaterar att en rad arbeten pågår på området och att det för närvarande inte finns skäl för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder.

Flödessäkerhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om flödessäkerhet. Utskottet hänvisar bl.a. till regeringens nationella säkerhetsstrategi, beslutet om att återuppta totalförsvarsplaneringen samt Försvarsberedningens pågående arbete.

Jämför reservation 14 (M).

Motionen

Hans Wallmark m.fl. (M) understryker i motion 2016/17:3205 att flödessäkerhet är en viktig del i den svenska krisberedskapen. Det gäller allt från energi och livsmedel till elektronisk kommunikation och drivmedel. MSB har ett viktigt ansvar i att analysera hoten mot olika flöden och föreslå förbättringar. Den av Försvarsberedningen tidigare föreslagna utredningen om ambitioner när det gäller säkerhet för samhällsviktig infrastruktur och försörjningssäkerhet vid extraordinära händelser måste komma till stånd, menar motionärerna. Det är även viktigt att se över hur Försvarsmakten kan bidra till en ökad flödessäkerhet såväl i Sveriges närområde som internationellt. Motionärerna anför sammanfattningsvis vikten av att skydda vitala flöden till och från Sverige, behovet av bättre samarbete mellan civila och militära myndigheter och behovet av ett förstärkt ansvar för MSB (yrkande 12).

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 underströk utskottet vikten av att Sverige säkerställer flöden av viktiga varor och då främst sin försörjning av livsmedel, inklusive dricksvatten, i en krissituation. Den aviserade livsmedelsstrategin och slutbetänkandet från Dricksvattenutredningen ansågs därför som viktiga ingångsvärden för det fortsatta arbetet. De aktuella motionsyrkandena avstyrktes eftersom utskottet konstaterade att en rad arbeten pågick på området och att det därmed inte ansågs finnas skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder.

Pågående arbete

I anvisningarna för Försvarsberedningens (Fö 1992:B) fortsatta arbete från januari 2017 (Fö2017/00020/MFI) framgår att förslag till inriktning ska lämnas för det civila försvaret. Förslaget ska ta sin utgångspunkt i målet för det civila försvaret där delarna i målet är ömsesidigt förstärkande. I dessa avseenden ska behovet av olika beredskapsåtgärder beaktas, bl.a. när det gäller skydd av samhällsviktig verksamhet och infrastruktur, befolkningsskydd, försörjningsfrågor, psykologiskt försvar och påverkansoperationer samt samverkan och koordinering inom totalförsvaret. Ambitionsnivåer för dessa behov ska analyseras.

Utskottets ställningstagande

Att Sverige kan säkerställa flöden av viktiga varor i en krissituation och då inte bara i fråga om livsmedel och dricksvatten är viktigt. Regeringens nationella säkerhetsstrategi och tidigare beslut om att återuppta en sammanhängande planering för totalförsvaret genom särskilt utpekade myndigheter är därför av stor vikt i sammanhanget, liksom Försvarsberedningens pågående arbete som avser att lämna förslag till inriktning för det civila försvaret inklusive skydd av samhällsviktig infrastruktur och försörjningsfrågor.

Utskottet vill passa på att understryka att vid all typ av försörjning av viktiga varor kräver utvecklingen av leveranssäkerheten och krisberedskapen på området en mycket god samverkan mellan ansvariga aktörer i form av företag, kommuner, länsstyrelser, centrala myndigheter, inklusive Försvarsmakten, och branschorganisationer. Eftersom hela landet måste kunna försörjas krävs bl.a. en fungerande infrastruktur i form av t.ex. vägar, el, datakommunikation och vattenförsörjning. Den globala handeln med varor ställer även krav på internationell samverkan vid händelser som berör flera länder.

Det aktuella motionsyrkandet avstyrks eftersom utskottet konstaterar att en rad arbeten pågår på området och det för närvarande inte finns skäl för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder.

Skyddsrumsvgift

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om skyddsrumsvgift. Utskottet hänvisar framför allt till att frågan bör analyseras vidare inom ramen för den pågående utvecklingen av det civila försvaret.

Motionen

Anders Hansson (M) anför i motion 2016/17:3251 att det med tanke på den nya hotbild som uppstått i vår omvärld är angeläget att inte bara det militära försvaret rustas upp, utan också det civila försvaret. Skyddsrummen utgör en

viktig del i detta. I motionen anförts att det i dag finns ca 65 000 skyddsrum i Sverige som svenska skattebetalare investerat 200 miljarder kronor i, räknat i dagens penningvärde. Det är fastighetsägaren som har ansvaret att förvalta och vårda dessa skyddsrum. Men fastighetsägarens skyldighet att kontrollera sitt skyddsrum uppfylls i mycken liten grad. Det råder allvarliga brister i underhåll, vilka försämrar eller omöjliggör skyddsrummets användning vid en eventuell kris. Detta är ett slöseri av tidigare generationers stora investeringar i syfte att skydda Sveriges civilbefolkning. MSB har uppdraget att genom kontroller se till så att beståndet av skyddsrum vårdas och underhålls så att skyddsförmågan bibehålls, men det går för långt mellan kontrollerna. Detta är inte acceptabelt, menar motionären. Skyddsrummen utgör en viktig del av det civila försvaret. Motionären föreslår att man bör se över möjligheten att införa en skyddsrumavgift i syfte att säkerställa inspektioner av och kvaliteten hos skyddsrummen i Sverige.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7, liksom i betänkande 2014/15:FöU11, vidhöll utskottet att behovet av skyddsrum bör analyseras inom ramen för det fortsatta arbetet med att utveckla det civila försvaret. Först därefter kan man ta upp frågan om regelverket för kostnadsfördelning mellan staten och de berörda fastighetsägarna. Utskottet vidhöll också att det även fortsättningsvis borde finnas en lagstiftning som reglerar såväl hanteringen av befintliga skyddsrum som produktion av nya skyddsrum. Utskottet ville exempelvis inte föregripa redovisningen av regeringens uppdrag till Försvarsmakten och MSB att ta fram ett förslag till gemensam grundsyn för en sammanhängande planering för totalförsvaret, dvs. militärt försvar och civilt försvar, och avstyrkte därför motionerna i ämnet.

Pågående arbete

I rapporten Sverige kommer att möta utmaningarna – Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering för totalförsvaret (FM2016-13584:3, MSB2016-25, juni 2016) anger MSB och Försvarsmakten att det civila försvaret ska bidra till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap och ytterst vid krig. Förberedelser för detta ska genomföras nu eftersom det är prioriterat. Erfarenheter från detta arbete ska också kunna användas för att värna civilbefolkningen samt säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna. Det konstateras också att MSB har ansvaret att se till att nödvändiga åtgärder vidtas inom befolkningsskyddet. Arbetet bereds nu vidare i Regeringskansliet.

I anvisningarna för Försvarsberedningens (Fö 1992:B) fortsatta arbete från januari 2017 (Fö2017/00020/MFI) framgår att det ska lämnas förslag till inriktning för det civila försvaret. Förslaget ska ta sin utgångspunkt i målet för

det civila försvaret där delarna i målet är ömsesidigt förstärkande. I dessa avseenden ska behovet av olika beredskapsåtgärder ses över bl.a. befolkningskyddet. Ambitionsnivåer för detta och andra behov ska analyseras.

MSB redovisar att det i Sverige i dag finns drygt 65 000 skyddsrum med tillsammans ungefär sju miljoner skyddsplatser. Dessa skyddsrum finns spridda i den vanliga bebyggelsen och används i fredstid av respektive fastighetsägare som helt vanliga lokaler. MSB har uppdraget att genom kontroller se till så att beståndet av skyddsrum vårdas och vidmakthålls på en sådan nivå att skyddsförmågan inte försämras. Det är respektive fastighetsägare som har underhållsansvaret, och om en kontroll visar på brister så blir ägaren ålagd att åtgärda dem. För vissa åtgärder betalas statlig ersättning, och för andra måste ägaren stå för kostnaden själv.

Av MSB:s årsredovisning för 2016 (MSB1087, februari 2017) framgår att under 2016 har ca 1 200 tillsyner och fullständiga kontroller av skyddsrum genomförts. Till detta kommer åtta bergrumstillsyner. Brister som identifierats vid kontroller och som inte varit resultat av bristande underhåll från fastighetsägaren har åtgärdats i den mån det varit möjligt. Fokus har varit på utbyte av cellplastlister och vissa äldre luftrenarfilter. Eftersom byggmarknaden ständigt utvecklas och förändras krävs det en kontinuerlig utveckling och uppdatering av standardiserade typlösningar som anger godtagan metod för att åtgärda brister i skyddsrummen. Under 2016 har drygt 120 sådana lösningar reviderats. Som underlag för detta har ett flertal utvecklingsprojekt om analyser av olika förlopp, t.ex. stövågor, samt tekniska beräkningar genomförts. Den checklista som används i samband med kontroller har uppdaterats och kompletterats med punkter som möjliggör fastighetsägares egenkontroll av åtgärdandet av vissa brister.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller att behovet av skyddsrum bör analyseras inom ramen för det fortsatta arbetet med att utveckla det civila försvaret. Regeringen har tidigare bl.a. beslutat om planeringsanvisningar för detta och Försvarsberedningen har precis inlett sitt arbete. Först när dessa arbeten kommit en bit på väg bör man ta upp frågan om regelverket för kostnadsfördelningen mellan staten och de berörda fastighetsägarna och en eventuell skyddsrumavgift.

Utskottet vidhåller också att det även fortsättningsvis ska finnas en lagstiftning som reglerar såväl hanteringen av befintliga skyddsrum som produktion av nya skyddsrum. Utskottet vill inte föregripa det arbete som för närvarande bedrivs och avstyrker därför den aktuella motionen.

Samverkan för det civila försvaret

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om samverkan för det civila försvaret. Utskottet hänvisar till pågående utvecklingsarbeten, bl.a. inom ramen för den återupptagna planeringen för det civila försvaret och Försvarsberedningens pågående arbete.

Jämför reservation 15 (SD), 16 (C) och 17 (KD).

Motionerna

I motion 2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) anförs att det militära försvaret inte kan fungera utan det civila försvaret. Försvarsberedningens försvarsrapport förutsätter att det civila försvaret bara klarar sig 5–10 dagar i händelse av krig. I motionen föreslås att det civila försvaret bör kunna fullgöra sina uppgifter i flera månader även i händelse av fullskaligt krig (yrkande 3). Motionärerna anför vidare att nya hotbilder kräver att län och kommuner kan mobilisera i aktiv krishantering på höga våldsnivåer. Bataljonsledningarna inom territorialarmén bör därför ha del i länsstyrelsernas krisledning. Motionärerna föreslår att ärenden av regional civil beredskapskaraktär bör beredas hos länsstyrelserna efter yttrande av Försvarsmakten (yrkande 68) och att ärenden av lokal civil beredskapskaraktär bör beredas hos kommunerna efter yttrande av hemvärdet med de nationella skyddsstyrkorna (territorialarmén), (yrkande 69).

Daniel Bäckström m.fl. (C) understryker i motion 2016/17:3121 att det svenska totalförsvaret måste stärkas, och då är det civila försvaret en viktig pusselbit. I den försvarsöverenskommelse som slutits mellan Centerpartiet, Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet och Kristdemokraterna beskrivs vikten av att stärka den civila försvarsförmågan. I överenskommelsen pekas värnandet av civilbefolkningen, säkerställande av de viktigaste samhällsfunktionerna och bidrag till Försvarsmaktens förmåga vid förhöjd beredskap ut som de viktigaste delarna i det civila försvaret. I och med det försvarsbeslut som riksdagen fattade i juni 2015 återupptas nu det civila försvaret och dess planering. Eftersom det civila försvaret inte är en egen organisation är det av största vikt att samordning och samarbete blir ledstjärnor i det kommande planeringsarbetet. Motionärerna föreslår att den civila försvarsplaneringen än mer bör betona civil beredskap för icke-militära kriser såsom översvämningar, stormar och bränder (yrkande 1).

I motion 2016/17:2497 anför Mikael Oscarsson m.fl. (KD) att för att säkerställa bibehållna samhällsfunktioner vid ett krisläge där svensk nationell säkerhet hotas är ett fungerande civilt försvar absolut nödvändigt, och motionärerna är därför positiva till att planeringen för totalförsvaret nu återupptagits. Ännu har dock inte någon komplett planering presenterats och det finns anledning att ifrågasätta myndigheters förmåga på central och regional nivå att i

dagsläget kunna prioritera och fördela resurser vid höjd beredskap. I motionen föreslås att man bör arbeta för att skyndsamt utveckla förmågan att samutnyttja samhällsresurser, inte minst för att i ett skarpt läge vara förberedd och för att i större utsträckning än i dag kunna uppnå en bättre kostnadseffektivitet (yrkande 5).

Bakgrund

Tidigare behandling

Utskottet påminde i betänkande 2016/17:FöU6 att när riksdagen beslutade om den försvarspolitiska inriktningen för Sveriges försvar under perioden 2016–2020 framhöll utskottet det som positivt att en av Försvarsmaktens fyra uppgifter även i fortsättningen är att bistå det övriga samhället vid allvarliga olyckor och fredstida kriser. Utskottet underströk även att Sveriges trovärdighet när nationens överlevnad står på spel måste hänga ihop med och bygga vidare på denna pågående utveckling av den fredstida krisberedskapen. Ett av huvudsyftena för att skapa de fyra regionala staberna hos Försvarsmakten var att förbättra den civil-militära samverkan på det regionala planet. Staberna ska kunna samverka med regionala civila aktörer för att kunna utnyttja samhällets samlade resurser vid begränsade eller större kriser. När det gäller organisationen av den civil-militära samverkan kunde utskottet konstatera att vissa åtgärder redan vidtagits för att Försvarsmakten i högre grad ska ingå i krisberedskapens strukturer. Utskottet ansåg samtidigt att det är viktigt att arbetet fortsätter och intensifieras och menade att regeringen bör göra en översyn av stabernas funktioner och uppgifter så att de synkroniseras mot länsstyrelsernas. I översynen bör även staberna och länsstyrelserna ges i uppdrag att genomföra en integrerad planering för att säkerställa att försvarets resurser snabbt kan sättas in vid en civil kris.

Utskottet bedömde vidare att det nuvarande regelverket för Försvarsmaktens stöd till samhället tolkas alltför restriktivt och leder till underutnyttjande av Sveriges samlade resurser. Utskottet ansåg därför att regeringen bör göra en generell översyn av Försvarsmaktens stöd till samhället. I det sammanhanget bör även de rättsliga förutsättningarna för Försvarsmaktens stöd till samhället ses över. Riksdagen ställde sig bakom det som utskottet anförde om en översyn av civil-militära frågor och stöd till samhället och tillkännagav detta för regeringen (bet. 2016/17:FöU6, rskr. 176).

I betänkande 2015/16:FöU7 uttryckte utskottet att den fortsatt delade regeringens bedömning att planeringen för det civila försvaret borde återupptas, utvecklas och genomföras med utgångspunkt i en helhetssyn där hotskalan omfattar såväl fredstida krissituationer som höjd beredskap. De tidigare fastställda målen för det civila respektive det militära försvaret ansågs av detta skäl vara viktiga utgångspunkter. Utskottet instämde i att det var av särskild betydelse att omhändertaga planeringen av det civila försvarets bidrag till Försvarsmaktens operativa förmåga vid höjd beredskap och då ytterst i en krigssituation. Utskottet välkomnade att det i målet för det militära försvaret också

uttrycks att det militära försvaret ska kunna ge stöd till civila myndigheter för att skydda samhället och dess funktionalitet. Dock fick inte Försvarmaktens uppgift att bistå det övriga samhället vid allvarliga olyckor och fredstida kriser bli dimensionerande för myndigheten, med undantag för stödet till polisen med helikoptertransporter.

Som utskottet anfört vid flera tillfällen tidigare uttryckte man att det civila försvaret till stor del bygger på – och ska bygga på – dagens befintliga och civila krisberedskapsverksamhet som utvecklats under en rad år. Det fanns med andra ord en grund att stå på för det fortsatta arbetet. Det civila försvaret krävde dock ytterligare åtgärder som det inte hade ansetts finnas behov av inom krisberedskapen för fredstida krissituationer. När det gäller skydd av befolkningen och säkerställandet av de viktigaste samhällsfunktionerna uppfyllades målen för krisberedskapen och civilt försvar till betydande del av samma åtgärder. När det gäller samverkan med Försvarmakten och bidrag till Försvarmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp aktualiserades mer specifika åtgärder. Utskottet välkomnade därför regeringens uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att återuppta planeringen för ett civilt försvar. Detta skulle kunna komma att innebära att man behövde se över föreskriftsstödet. Utskottet bedömde i sammanhanget att Försvarmaktens regionala staber var centrala för att göra det möjligt att samverka med civila aktörer. Mot bakgrund av att regeringen också gett uppdrag till Försvarmakten och MSB i fråga om det civila försvarets utveckling ville utskottet heller inte föregripa detta arbete och avstyrkte därför samtliga motionsyrkanden.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) konstaterar regeringen att den under 2015 dels beslutat om planeringsanvisningar för det civila försvaret (Ju2015/00054/SSK, Ju2015/00055/SSK, Ju2015/00067/SSK (delvis), Ju2015/09669/SSK), dels beslutat att Försvarmakten och MSB ska utarbeta en gemensam grundsyn för en samordnad totalförsvarsplanering. Det senare arbetet redovisades i juni 2016 och bereds nu vidare i Regeringskansliet (Sverige kommer att möta utmaningarna – Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering för totalförsvaret (FM2016-13584:3, MSB2016-25, juni 2016). I samma beslut som detta senare uppdrag gav regeringen de två myndigheterna i uppdrag att också redovisa en samlad bedömning av Försvarmaktens behov av stöd från bevakningsansvariga myndigheter inför och under höjd beredskap samt bevakningsansvariga myndigheters möjligheter att tillhandahålla sådant stöd inom ramen för det civila försvaret. Det uppdraget ska redovisas senast den 10 juni 2017.

Arbetet med totalförsvar och höjd beredskap har under 2015 fokuserat på åtgärder som syftar till att bygga upp kunskap, dela information och skapa förutsättningar för kommande arbete. Med stöd av medel från anslaget 2:4

Krisberedskap har 13 projekt inom civilt försvar genomförts av berörda myndigheter i syfte att öka kunskapsnivån om civilt försvar och civil-militär samverkan.

Tillsammans med Försvarshögskolan har MSB genomfört grundläggande utbildningar inom totalförsvar och höjd beredskap i syfte att höja kompetensen hos bevakningsansvariga myndigheter. Under året har MSB även påbörjat ett projekt i syfte att möjliggöra en bedömning av samhällets förmåga att stödja Försvarsmakten inom områdena transport och logistik samt försörjning av livsmedel, drivmedel, elektricitet, telekommunikation och sjukvårdsresurser.

Utifrån uppdraget att återuppta planeringen för det civila försvaret har en första redovisning av hur planeringsarbetet fortskrider för myndigheterna och vilka resultat som hittills uppnåtts redovisats i juni 2016. Regeringen bedömer att den kunskaphöjande verksamhet som bedrivits på området civilt försvar under 2015, med fokus på utbildningsinsatser, projektarbeten och erfarenhetsutbyten, har bidragit till att skapa en ökad förståelse inför det fortsatta planeringsarbetet.

Med anledning av ett förändrat omvärldsläge och en ökad osäkerhet i närområdet är arbetet med att skapa en modern och sammanhållen totalförsvarsplanering prioriterat, anger regeringen vidare. Planeringen för totalförsvaret har återupptagits och ska genomföras utifrån de anvisningar regeringen har beslutat. Det är angeläget att den påbörjade planeringen samordnas mellan det civila och det militära försvaret, liksom att kunskapen om det civila försvaret ökar och att beredskapsåtgärder som behöver vidtas i samverkan med berörda aktörer identifieras.

Regeringen vill särskilt betona vikten av att samarbetet med privata aktörer utvecklas inom området. Frivilligperspektivet behöver också omhändertas i det fortsatta arbetet. Detta är viktigt eftersom frivilligorganisationerna är en god resurs för förankring och bidrar med sin kompetens till förstärkt förmåga i samhället.

Att identifiera och möta informationspåverkan är en del av krisberedskapen i fredstid och det civila försvaret vid höjd beredskap, fortsätter regeringen. I enlighet med ansvarsprincipen bör alla berörda aktörer ansvara för att identifiera och möta informationspåverkan inom sina respektive ansvarsområden. MSB ska bidra till att utveckla och stödja berörda aktörers beredskap mot informationspåverkan genom framför allt kunskapsspridning, stöd till samverkan och samordning av kriskommunikation.

I anvisningarna för Försvarsberedningens (Fö 1992:B) fortsatta arbete från januari 2017 (Fö2017/00020/MFI) framgår bl.a. att förslag till inriktning ska lämnas för det civila försvaret. Förslaget ska ta sin utgångspunkt i målet för det civila försvaret där delarna i målet är ömsesidigt förstärkande. I dessa avseenden ska behovet av olika beredskapsåtgärder beaktas, bl.a. när det gäller skydd av samhällsviktig verksamhet och infrastruktur, befolkningsskydd, försörjningsfrågor, psykologiskt försvar och påverkansoperationer samt samverkan och koordinering inom totalförsvaret. Ambitionsnivåer för dessa behov ska analyseras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar fortsatt regeringens bedömning att planeringen för det civila försvaret bör återupptas, utvecklas och genomföras med utgångspunkt i en helhetssyn där hotskalan omfattar såväl fredstida krissituationer som höjd beredskap. Regeringens planeringsanvisningar för det civila försvaret, genomförda och pågående utredningar av MSB respektive Försvarsmakten, övriga myndigheters arbete mot bakgrund av dessa och Försvarsberedningens just påbörjade arbete bildar viktiga ingångsvärden.

Som utskottet anfört vid flera tillfällen tidigare bygger det civila försvaret till stor del på – och ska bygga på – dagens befintliga och civila krisberedskapsverksamhet som utvecklats under en rad år. Det finns med andra ord en grund att stå på för det fortsatta arbetet. Det civila försvaret kräver dock ytterligare åtgärder som det inte har ansetts finnas behov av inom krisberedskapen för fredstida krissituationer. När det gäller skydd av befolkningen och att säkerställa de viktigaste samhällsfunktionerna uppfylls målen för krisberedskapen och civilt försvar till betydande del av samma åtgärder. När det gäller samverkan med Försvarsmakten och bidrag till Försvarsmaktens förmåga vid ett väpnat angrepp aktualiseras mer specifika åtgärder. Utskottet välkomnar därför regeringens uppdrag till bevakningsansvariga myndigheter att återuppta planeringen för ett civilt försvar och bedömer i sammanhanget att Försvarsmaktens regionala staber är centrala för att göra det möjligt att samverka med civila aktörer. I alla tidigare nämnda arbeten som pågår betonas vikten av samverkan mellan alla aktörer inom ramen för totalförsvaret, civila som militära. Utskottet instämmer i denna analys.

Regeringens redovisning av vidtagna åtgärder med anledning av tillkännagivandet i betänkande 2016/17:FöU6 om en översyn av civil-militära frågor och stöd till samhället emotses av utskottet.

Utskottet konstaterar sammanfattningsvis att ett utvecklingsarbete pågår och ser därför inga skäl för riksdagen att föreslå ytterligare åtgärder för närvarande, och därför avstyrks motionsyrkandena.

Frivilliga försvarsorganisationer

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om frivilliga försvarsorganisationer. Utskottet hänvisar till pågående arbeten och anser att det inte finns skäl för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder för tillfället.

Jämför reservation 18 (M).

Motionen

I motion 2016/17:3205 understryker Hans Wallmark m.fl. (M) att de frivilliga försvarsorganisationerna har över 400 000 medlemmar och skapar folkförankring för försvaret samtidigt som man genomför utbildningar som är till gagn för både försvaret och krisberedskapen. När det gäller de frivilliga försvarsorganisationerna och krisberedskapen finns en stor utvecklingspotential. Det handlar om att organisationerna kan bidra till att skapa en medvetenhet om risker i samhället och vilka förutsättningar som finns att hantera dem. De frivilliga resursgrupperna är ett bra exempel på samarbete med kommunerna för att kartlägga kompetenser som kan vara viktiga att förstärka samhällets resurser med vid en kris. Frivilligorganisationerna utgör även en viktig del i det civila försvaret, där planeringen nu återupptas. Motionärerna föreslår att behoven bör kartläggas och att de frivilliga försvarsorganisationerna ges en starkare roll i krisberedskapen (yrkande 8).

Bakgrund

Tidigare behandling

Utskottet har behandlat de frivilliga försvarsorganisationernas roll flera gånger, bl.a. i betänkandena 2013/14:F6U11 och 2014/15:F6U11. I ett senare betänkande, 2015/16:F6U7, uttryckte utskottet att man ville sätta människan i centrum för krisberedskapsarbetet och ansåg att det var värnandet om den enskilda individens och befolkningens hälsa och säkerhet som borde prioriteras. I linje med detta välkomnades MSB:s informationsinsatser i samverkan med berörda aktörer, inklusive skolor och frivilligrörelser, med syfte att stärka den enskildes förmåga. Utskottet ansåg vidare att de frivilliga försvarsorganisationerna hade en viktig roll i att skapa en folkförankring.

Utskottet uttryckte också att ett ökat fokus på den enskildes ansvar och krisberedskap låg i tiden, bl.a. mot bakgrund av den säkerhetspolitiska, teknologiska och klimatologiska utvecklingen i Sverige och i omvärlden. Utskottet konstaterade att informations- och utbildningsbehovet var stort och att både myndigheter och frivilligorganisationer, i samverkan med skolorna, hade en viktig roll för att tillfredsställa detta behov. Mot bakgrund av pågående arbeten

fann utskottet inte skäl att tillstyrka motionsyrkandet om att stärka det frivilliga försvarsorganisationernas roll i krisberedskapen.

I betänkande 2016/17:FöU6 underströk utskottet ånyo den stora vikt man lägger vid det som de frivilliga försvarsorganisationerna tillför totalförsvaret, och därmed även samhällets krisberedskap, och ansåg att frivilligorganisationerna har stor betydelse för folkförankringen. Utskottet delade regeringens bedömning att berörda centrala myndigheter, kommuner och landsting i högre grad borde eftersträva samverkan med berörda frivilligorganisationer i syfte att ta till vara de frivilligas engagemang såväl under fredstida kriser som under höjd beredskap. Utskottet kunde konstatera att det fanns en inriktning som lade en bra grund för frivilligorganisationernas fortsatta utveckling. Med det anförda kom utskottet att avstyrka samtliga motionsyrkanden i fråga om frivilliga försvarsorganisationer.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 6) betonar regeringen de frivilliga försvarsorganisationernas betydelse för utbildning och bemanning inom totalförsvaret. En stark försvarsvilja är avgörande för försvaret av Sverige, framhåller regeringen, som också lyfter fram vikten av de frivilliga försvarsorganisationernas roll för folkförankringen av såväl Försvarsmakten som totalförsvaret. Frivilligperspektivet behöver också omhändertas i det fortsatta arbetet. Det är viktigt eftersom frivilligorganisationerna bidrar med sin kompetens till förstärkt förmåga i samhället.

Anslaget 2:4 Krisberedskap har enligt propositionen använts för att genomföra tvärssektoriella projekt och åtgärder inom krisberedskapen och det civila försvaret. Inom ramen för anslaget har medel bl.a. tilldelats frivilliga försvarsorganisationer för uppdrag inom området. De frivilliga försvarsorganisationerna har under 2015 deltagit i 96 uppdrag varav ungefär vart tredje uppdrag kommit till nytta vid en inträffad händelse. Det är framför allt under flyktingsituationen som resultaten av de finansierade projekten och uppdragen hos länsstyrelser och andra myndigheter samt frivilliga försvarsorganisationer har gett effekt, anger regeringen.

Studien Frivilligresurser under flyktingsituationen – Frivilliga försvarsorganisationer och trossamfunds förmåga att möta samhällets behov hösten 2015 (FHS 193/2016, februari 2017) har genomförts av Crismart (Nationellt centrum för krishanteringsstudier) vid Försvarshögskolan på uppdrag av MSB. De offentliga aktörer som samverkade med frivilliga är överens om att de gjorde värdefulla insatser under flyktingsituationen. Frivilliga försvarsorganisationer upplever att de i hög utsträckning kunde möta behoven, trots att dessa ofta var otydligt formulerade. Enligt studien skulle frivilliga försvarsorganisationer kunna öka effektiviteten genom att se över sina rutiner och strukturer för att snabbare matcha fler frivilliga utifrån de offentliga aktörernas behov. Studien konstaterar också att det fanns konkurrens och prestige mellan frivilligorganisationerna. Detta upplevde offentliga aktörer försvårade deras samverkan med

frivilliga. Även inom frivilligorganisationer har prestige identifierats som något som försvårade arbetet under hösten 2015.

I den rapport som Försvarsmakten och MSB presenterade i juni 2016: Sverige kommer att möta utmaningarna – Gemensamma grunder (grundsyn) för en sammanhängande planering för totalförsvaret (FM2016-13584:3, MSB2016-25) framhåller myndigheterna att under samhällsstörningar mäklaras resurser av länsstyrelsen på regional nivå och av MSB på central nivå. Det handlar då om en operativ hantering under själva händelsen för att säkerställa att samhällets samlade resurser används effektivt. Det finns också statliga förstärkningsresurser som kan användas. Därutöver kan internationell hjälp efterfrågas via organ som EU, Nato och FN. En viktig resurs utgörs också av de frivilliga försvarsorganisationerna, enligt myndigheterna, där avtal kan tecknas om stöd eller krigsplacering. Rapporten bereds för närvarande inom Regeringskansliet.

I anvisningarna för Försvarsberedningens (Fö 1992:B) fortsatta arbete från januari 2017 (Fö2017/00020/MFI) framgår bl.a. att förslag till inriktning ska lämnas för det civila försvaret. Förslaget ska ta sin utgångspunkt i målet för det civila försvaret där delarna i målet är ömsesidigt förstärkande. I dessa avseenden ska behovet av olika beredskapsåtgärder när det gäller bl.a. samverkan och koordinering inom totalförsvaret beaktas. Ambitionsnivåer för detta och andra behov ska analyseras.

Utskottets ställningstagande

Utskottet anser att ett ökat fokus på den enskildes ansvar och krisberedskap ligger i tiden, bl.a. mot bakgrund av omvärldsutvecklingen.

Likt regeringen, Försvarsberedningen, MSB och Försvarsmakten tidigare uttryckt anser utskottet att de frivilliga försvarsorganisationerna har en viktig roll i att skapa en folkförankring och stärka den enskildes förmåga i detta sammanhang. Utskottet anser att det finns behov av att analysera vilka ansvarsområden och vilka uppgifter inom det civila försvaret och krisberedskapen som bäst kan mötas av frivilliga krafter. Utifrån en sådan analys borde sedan en målsättning för frivilligt engagemang i anslutning till samhällets säkerhet kunna formuleras. Försvarsberedningens just påbörjade arbete inför nästa inriktningsbeslut är centralt i detta hänseende.

Utskottet anser vidare att det finns potential för berörda centrala myndigheter, kommuner och landsting att i högre grad eftersträva en högre grad av samverkan med berörda frivilligorganisationer för att ta till vara de frivilligas engagemang såväl under fredstida kriser som under höjd beredskap, exempelvis för att snabbt kunna nå frivilligresurserna när en händelse väl inträffar. Även samverkan mellan frivilligorganisationerna bör eftersträvas, vilket är ett av de behov som bl.a. uppföljningen av hanteringen av flyktingsituationen hösten 2015 visade på.

Den enskildes roll och förmåga bör överlag stärkas ytterligare, anser utskottet. Rapporten Om krisen eller kriget kommer – en uppföljning av infor-

motionsinsatser till allmänheten om den enskildes ansvar och beredskap (2015/16:RFR3), som utskottet initierat, är avsedd att stimulera till en diskussion och inspirera myndigheter och andra aktörer att vidta ytterligare åtgärder. Utskottet konstaterar där bl.a. att informations- och utbildningsbehovet är stort och att både myndigheter och frivilligorganisationer, i samverkan med skolorna, har en viktig roll för att tillfredsställa detta behov. Vikten av samverkan mellan relevanta aktörer betonas i rapporten.

Det faktum att de frivilliga försvarsorganisationerna redan är involverade i arbetet för en god krisberedskap och ett utvecklat civilt försvar, att åtminstone en studie gjorts utifrån ett aktuellt fall som rapporterar om behoven i sammanhanget och att Försvarsberedningen just inlett ett inriktningsarbete visar sammantaget på att ett arbete redan bedrivs i linje med motionärernas intentioner. Utskottet ser inte skäl för riksdagen att föreslå några ytterligare åtgärder för tillfället, och därför avstyrks det aktuella motionsyrkandet.

Reservkraft

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandet om reservkraft. Utskottet hänvisar till att ett arbete redan pågår på lokal, regional, nationell och nordisk nivå.

Jämför reservation 19 (SD).

Motionen

I motion 2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) anförs behovet av särskilda reservkraftnät eftersom forskning visar att sådana med en viss radie är kostnadseffektiva när det finns flera samhällsviktiga verksamheter nära varandra. Motionärerna framhåller att olika elkraftskonsumenter är olika beroende av säker el och att oacceptabla konsekvenser kan uppstå snabbt för samhällsviktig verksamhet vid elavbrott. Med hjälp av modern styrteknik kan olika användare sättas i prioriteringsordning vid brist på el (yrkande 73).

Bakgrund

Tidigare behandling

Utskottet betonade i betänkandena 2013/14:FöU11, 2014/15:FöU6 och 2015/16:FöU7 att i fråga om elsäkerhet vid anläggningar där det bedrivs samhällsviktig verksamhet ligger det grundläggande ansvaret på respektive anläggningsinnehavare. Utskottet ansåg dock att en rad åtgärder vidtagits de senaste åren på nationell nivå, inte minst på lagstiftningsområdet, för att förebygga, motstå och hantera störningar i elförsörjningen för att Sverige som hel-

het ska ha goda förutsättningar att kontinuerligt kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet. På grund av det arbete som redan bedrivs på området fann utskottet därför inte skäl för riksdagen att vidta ytterligare åtgärder. Motionsyrkandet avstyrktes därmed.

I betänkande 2011/12:FöU7 behandlade försvarsutskottet regeringens förslag om ändringar i elberedskapslagen (1997:288). Ändringarna var en följd av utvecklingen på beredskapens område och en avreglerad elmarknad med ökat ansvar för elföretagen. Utskottet konstaterade att lagförslaget uppfyllde behovet av anpassning av elberedskapslagen till ett vidgat beredskapsbegrepp och till elförsörjningssystemets funktion och beroenden och välkomnade regeringens förslag om en utvidgning av de åtgärder som elberedskapslagen syftar till så att hela hotskalan innefattas (från fred till krig) samt tydliggörandet av vilka aktörer som omfattas av lagens bestämmelser och vilka skyldigheter de har. Myndigheter analyserar sårbarhet, hot och risker inom respektive ansvarsområde och sammanställer årligen risk- och sårbarhetsanalyserna för att stärka sin krisberedskap. Utskottet konstaterade att en liknande skyldighet för huvudaktörerna på elmarknaden kommer att leda till ökad kunskap och överblick hos myndigheter med särskilt ansvar för krisberedskap, däribland Af-färsverket svenska kraftnät.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 21) betonar regeringen att i stort sett alla delar av det svenska samhället är beroende av en väl fungerande elförsörjning med god leveranssäkerhet. Elavbrott kan leda till omfattande störningar i viktiga samhällsfunktioner och förorsaka betydande materiella skador och ekonomiska förluster hos kunderna. För att minska störningar i elförsörjningen som kan medföra svåra påfrestningar på samhället ska elnätsföretag, elproducenter och elhandelsföretag vidta åtgärder för att förebygga, motstå och hantera sådana störningar enligt elberedskapslagen (1997:288).

Svenska kraftnät har i egenskap av elberedskapsmyndighet under året genomfört förebyggande beredskapsåtgärder, åtgärder för att motstå och hantera störningar samt åtgärder för höjd beredskap och krig. Myndigheten har bl.a. bidragit med medel till störningsreserven för att upprätthålla beredskapen av gasturbinanläggningar för att vid större driftstörningar kunna möjliggöra dödnätsstart (start av produktion när elnätet ligger nere) och s.k. ö-drift (när ett elsystem inom ett begränsat geografiskt område drivs lokalt). Svenska kraftnät har även genomfört övningar och utbildningar med aktörer från flera sektorer, bl.a. elnätsföretag, telekommunikationsbranschen, montörer och frivilligorganisationer. I samband med övningar och utbildningar har Svenska kraftnät arbetat för att öka kännedomen och användningen av det digitala kommunikationssystemet Rakel bland elaktörerna. Myndigheten har även hjälpt företag inom elförsörjningen med att införa Rakel.

För att stärka säkerhetsskyddet i elbranschen, dvs. förebygga spioneri, sabotage och andra brott som kan hota rikets säkerhet och för att skydda mot terrorism, har Svenska kraftnät under året uppdaterat vägledningar och utvecklat en demonstrationsmiljö för att simulera it-säkerhetsangrepp. Myndigheten har även genomfört tillsyn och förstärkt säkerhetsskyddet vid vissa anläggningar. I samarbete med Energimyndigheten har energisäkerhetsportalen.se vidareutvecklats – en webbplats där energibranschen kan få tillgång till relevant information och dokumentation om säkerhetsarbetet.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill fortfarande betona att i fråga om elsäkerhet vid anläggningar där det bedrivs samhällsviktig verksamhet ligger det grundläggande ansvaret på respektive anläggningsinnehavare. Förutom det som regleras i lagar som elberedskapslagen (1997:288) och ellagen (1997:857) anser utskottet att en rad åtgärder ändå har vidtagits de senaste åren på nationell nivå för att förebygga, motstå och hantera störningar i elförsörjningen för att Sverige som helhet ska ha goda förutsättningar att kontinuerligt kunna upprätthålla samhällsviktig verksamhet.

Som exempel kan nämnas den planeringsmetod som utvecklats för identifiering och prioritering för att vid en eleffektbrist kunna styra el till samhällsviktiga elanvändare (Styrel) i Energimyndighetens regi samt det nationella webbaserade verktyget SUSIE (Samverkan under störning inom elförsörjningen) som används för att underlätta samverkan mellan elnätsföretag när det gäller att fördela resurser på ett effektivt sätt, och där Svenska kraftnät har en viktig roll. En rad förberedande åtgärder, som bl.a. omfattar reservkraft och s.k. ö-drift, har också vidtagits på myndighetsnivå.

Utvecklingen av samverkan på lokal, regional, nationell och nordisk basis är väsentlig för att samhället ska ha fortsatt tillgång till elförsörjning vid ett långvarigt elavbrott. Mot bakgrund av det arbete som redan bedrivs på området finner utskottet därför inte skäl för riksdagen att för närvarande föreslå ytterligare åtgärder. Motionsyrkandet avstyrks därmed.

Lagring av olja och ransoning av petroleumprodukter

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkandena om lagring av olja och ransoning av petroleumprodukter. Utskottet hänvisar bl.a. till att kommersiella aktörer är bättre lämpade än staten att lagra olja och petroleumprodukter för en krissituation.

Jämför reservation 20 (SD).

Motionen

Mikael Jansson m.fl. (SD) anför i motion 2016/17:2899 att det finns ett behov av att skapa ett svenskt beredskapslager för olja (yrkande 64). Det är enligt motionärernas mening inte tillräckligt att beredskapslager placeras utomlands, vilket är fallet med Sveriges nuvarande tolkning av EU:s direktiv. Motionärerna föreslår också att det lagstadgas ett framtagande av ett prioriterings- och ransoningssystem för petroleumprodukter (yrkande 75).

Bakgrund

Tidigare behandling

Utskottet uttryckte i betänkandena 2013/14:FöU11, 2014/15:FöU6 och 2015/16:FöU7 att det inte fanns skäl att återgå till den nationella regleringen av svensk beredskapslagring av olja där man skilde på samhällets behov av oljelager i freds- och krigstid och där staten hade en nyckelroll genom att både äga och driva beredskapslagren. Utskottet vidhöll att de kommersiella aktörerna var bättre lämpade att kostnadseffektivt säkerställa att lagren omsattes regelbundet, höll rätt kvalitet och var rätt placerade i förhållande till marknadens behov. Statens roll borde även i fortsättningen vara att definiera kraven på lagringen och kontrollera hur lagringen genomfördes samt ta hänsyn till gällande internationella krav. Utskottet menade dock, liksom regeringen tidigare gjort, att det inte gick att utesluta att det på nytt kunde bli aktuellt att en statlig förvaltningsmyndighet deltog i beredskapslagringen. Motionsyrkandet avstyrktes av dessa skäl.

Utskottet vidhöll den uppfattning som framkommit i betänkande 2013/14:FöU11 att vad som ska framgå i den angivna beredskapsplanen borde framgå på lägre nivå än lag. Detta var fallet eftersom det reglerades i förordningen (2012:873) om beredskapslagring av olja. Därmed avstyrktes motionsyrkandet om att lagstadga framtagandet av ett prioriterings- och ransoningssystem för petroleumprodukter.

I betänkande 2012/13:FöU2 behandlades en ny lag om beredskapslagring av olja. Utskottet tillstyrkte regeringens förslag om en ny lag och avstyrkte även här motionsyrkanden om att inrätta ett svenskt beredskapslager och om

att i lagen införa en bestämmelse om att ta fram ett prioriterings- och ransoneringsystem. I det aktuella lagförslaget ersattes den dåvarande lagen (1984:1049) om beredskapslagring av olja med en ny lag för att anpassa lagstiftningen på området till EU-rätten. Beredskapslagringen av olja styrs av internationella åtaganden inom ramen för EU och Internationella energirådet (IEA). Direktivet om beredskapslagring av olja innebär en anpassning av metoderna för beräkning av lagringsskyldighet och gemenskapens beredskapslager så att de mer liknar de som används inom ramen för tillämpningen av IEA-avtalet. Utskottet välkomnade en ökad harmonisering mellan europeiska och internationella avtal på detta område. Utskottet delade regeringens bedömning att Sverige även fortsättningsvis borde fullgöra sina förpliktelser genom en skyldighet för ekonomiska aktörer att upprätthålla beredskapslager.

Gällande ordning

Sedan den 30 december 2012 regleras beredskapslagringen i lagen (2012:806) om beredskapslagring av olja. Lagen skiljer numera inte på störningar i oljetillförseln vid krig eller fred utan reglerar oljeberedskapen rent generellt. Sverige ska ha ett beredskapslager som motsvarar minst 90 dagars genomsnittlig daglig nettoimport eller 61 dagars genomsnittlig daglig inhemsk konsumtion. Dessa lager ska ständigt vara tillgängliga. Principen är fortfarande att lagringen sköts av kommersiella aktörer, t.ex. större importörer och distributörer, som åläggs en lagringsplikt. Uppdateringen av den tidigare lagen innebär att rutinerna för datainsamling och kontroll har skärpts för att säkerställa att rapporterade lagervolymer verkligen är tillgängliga. Det krävs tillstånd för att beredskapslagret ska kunna förvaras utomlands.

Enligt Energimyndigheten är det i snitt drygt 10 procent av det som de lagringsskyldiga håller i beredskapslager (råolja, halvfabrikat och lagringsbränslen enligt svensk lag, dvs. motorbensin, flygfotogen, dieselbrännolja/eldningsolja 1 och övrig eldningsolja) som lagras utomlands.

Pågående arbete

I budgetpropositionen för 2017 (prop. 2016/17:1 utg.omr. 21) anger regeringen att ett väl fungerande internationellt samarbete genom både EU och IEA är grundläggande för Sveriges försörjningstrygghet, i synnerhet vad gäller beredskapen för störningar i oljeleveranser. Sveriges beredskapsplanering för kriser i tillförseln av olja och gas är generellt sett god enligt den översyn som IEA genomförde under 2015.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet flera gånger tidigare anfört finns det i dagsläget inte skäl att återgå till den nationella regleringen av svensk beredskapslagring av olja där man skilde på samhällets behov av oljelager i freds- och krigstid och där staten hade en nyckelroll genom att både äga och driva beredskapslagren. Utskottet

vidhåller att de kommersiella aktörerna fortfarande är bättre lämpade att kostnadseffektivt säkerställa att lagren omsätts regelbundet, håller rätt kvalitet och är rätt placerade i förhållande till marknadens behov. Statens roll ska även i fortsättningen vara att definiera kraven på lagringen och kontrollera hur lagringen genomförs samt ta hänsyn till gällande internationella krav. Utskottet menar dock, liksom regeringen tidigare gjort, att det inte går att utesluta att det på nytt kan bli aktuellt att en statlig förvaltningsmyndighet deltar i beredskapslagringen. Det bör i sammanhanget understrykas att det enligt gällande lag krävs tillstånd för att det svenska beredskapslagret ska kunna förvaras utomlands. Med det anförda avstyrks motion 2016/17:2899 (SD) yrkande 64.

Utskottet vidhåller den tidigare uppfattningen att vad som ska framgå av den beredskapsplan som fastslås i lagen (2012:806) om beredskapslagring av olja bör framgå på lägre nivå än lag. Detta är också fallet i dag då innehållet i den plan som tillsynsmyndigheten har ett ansvar för att upprätta regleras i förordningen (2012:873) om beredskapslagring av olja. Där framgår bl.a. att planen ska innehålla uppgifter om hur begränsningar i förbrukningen ska genomföras. Därmed avstyrks motion 2016/17:2899 (SD) yrkande 75 om att lagstadga framtagandet av ett prioriterings- och ransoneringssystem för petroleumprodukter.

Driftvärn för den kulturella sektorn

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om driftvärn för den kulturella sektorn. Utskottet hänvisar bl.a. till att man inte vill föregripa Forsvarsberedningens pågående arbete.

Jämför reservation 21 (SD).

Motionen

I motion 2016/17:2441 av Jeff Ahl m.fl. (SD) föreslås att ett driftvärn för den kulturella sektorn bör utredas och upprättas på sikt. Motionärerna anför att det finns uppgifter för det civila försvaret som inte är direkt kopplade till att bidra till försvaret av riket, men som har desto större betydelse för hur samhället ser ut efteråt. När krig drabbar ett samhälle är det stor risk att kulturarvet skadas eller plundras. Här fyller det civila försvaret en viktig funktion. De som är verksamma inom den kulturella sektorn måste när krig utbrutit eller krigsfara föreligger agera så att kulturarvet drabbas i så liten utsträckning som möjligt. Exempel på uppgifter är detaljerad kartläggning av byggnader för att möjliggöra återuppbyggnad, evakueringsplaner för kulturskatter som kan flyttas, berggrum för skydd, övningar för att snabbt kunna förflytta kulturobjekt m.m.

Bakgrund

Tidigare behandling

I betänkande 2015/16:FöU7 ansåg inte utskottet att ett återtagande av driftvärnet var aktuellt, bl.a. mot bakgrund av behov och kostnader. När det gäller kyrkliga kulturminnen kunde utskottet notera att Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar enligt 4 kap. 15 a § kulturmiljölagen (1988:950) ska vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena. Den behandlade motionen avstyrktes.

I betänkande 2013/14:FöU11 behandlade utskottet frågan om driftvärn överlag. Utskottet ansåg inte att ett återtagande av driftvärnet var aktuellt, bl.a. mot bakgrund av behov och kostnader.

Pågående arbete

Regeringen presenterade i februari 2017 proposition 2016/17:109 Förstärkt skydd av kulturegendom vid väpnad konflikt och under ockupation. I propositionen föreslås att Sverige ska godkänna det andra protokollet till Haagkonventionen av den 14 maj 1954 om skydd av kulturegendom i händelse av väpnad konflikt (1954 års Haagkonvention). Sverige undertecknade det den 26 mars 1999, och genom protokollet skapas ett förstärkt skydd av kulturegendom vid en väpnad konflikt och under ockupation. Det andra protokollet trädde i kraft den 9 mars 2004.

Propositionen innehåller förslag till de lagstiftningsåtgärder som krävs för att Sverige ska uppfylla sina åtaganden enligt protokollet. En ny bestämmelse införs i kulturmiljölagen (1988:950) som innebär att det blir straffbart att för militära åtgärder använda kulturegendom som är av största vikt för mänskligheten. Straffet föreslås vara fängelse i högst fyra år. En följdändring görs även i den nämnda lagen. Det görs också en ändring i lagen (2014:406) om straff för folkmord, brott mot mänskligheten och krigsförbrytelser som innebär att straffbestämmelsen om krigsförbrytelser utvidgas så att den omfattar all sådan egendom som skyddas av 1954 års Haagkonvention och det andra protokollet. Lagändringarna föreslås träda i kraft den dag som regeringen bestämmer. Förutom lagändringarna tar konventionen upp att parterna åtar sig att i fredstid vidta nödvändiga åtgärder för att förbereda skyddet av kulturendomar inom sitt territorium mot möjliga följder av en väpnad konflikt.

Utskottets ställningstagande

Utskottet vill inte föregripa Förvarsberedningens (Fö 1992:B) just påbörjade arbete. Den ska bl.a. lämna förslag till inriktning för det civila försvaret. Det finns med andra ord inte skäl att i dagsläget föreslå åtgärder som rör ett återtagande av driftvärnet generellt sett.

När det gäller kyrkliga kulturminnen kan utskottet återigen konstatera att Svenska kyrkan och dess organisatoriska delar enligt 4 kap. 15 a § kulturmiljölagen (1988:950) är skyldiga att vidta de beredskapsförberedelser som under höjd beredskap behövs för vård och underhåll av de kyrkliga kulturminnena.

Till sist ser utskottet inte heller någon anledning att föregripa riksdagens beredning av proposition 2016/17:109 Förstärkt skydd av kulturegendom vid väpnad konflikt och under ockupation. Motionen avstyrks.

Krisberedskapen inom sjukvården

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att regeringen bör göra en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle få vid en extraordinär händelse med stor belastning på samhällets vårdresurser och tillkännager detta för regeringen.

Motionerna

I motionerna 2015/16:2171 yrkande 4 av Allan Widman m.fl. (FP, M, C, KD) och 2016/17:2092 yrkande 7 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) framhålls att ett antal svenska sjukhus de senaste åren infört s.k. stabsläge. Stabsläge innebär att sjukhuset måste göra hårda prioriteringar i sitt resursanvändande på grund av t.ex. överbeläggningar eller personalbrist. Rent konkret betyder det att patienter anvisas till andra sjukhus, operationer stoppas och att vissa patienter inte kan få relevant vård. Stabsläge är något som tidigare varit ovanligt men som blivit mer frekvent på senare tid. Detta är en oroväckande utveckling, anser motionärerna. Om flera av de största sjukhusen i Sverige under normala förhållanden behöver gå in och skära ned på verksamheten, hur skulle då situationen se ut vid en extraordinär händelse eller kris när det finns ett omfattande vårdbehov för många människor? Motionärerna föreslår att det bör göras en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle få vid en extraordinär händelse med stor belastning på samhällets vårdresurser.

Bakgrund

Pågående arbete

I mars 2016 fick Socialstyrelsen i uppdrag av regeringen att öva hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera en allvarlig händelse med många skadade. Ett väsentligt mål med övningen var att den skulle utgöra ett underlag för att stärka förmågan inom hälso- och sjukvården genom att identifiera utvecklingsområden.

Av Socialstyrelsens rapport Hälso- och sjukvårdens förmåga att hantera en allvarlig händelse med många skadade – Erfarenheter och lärdomar av Övning TYKO (artikelnummer 2016-10-7) framgår att under övningen identifierades förmågor och utvecklingsområden som myndigheten bedömer som viktiga för att upprätthålla, säkra och förbättra förmågan att hantera allvarliga händelser. Dessa förmågor och utvecklingsområden var följande:

- dokumentation och lägesbild
- kommunikation och terminologi
- mobilisering och dirigering av resurser
- fördelningsstrategi och gränssättande kapacitet
- nationell samordning
- övningsteknisk utveckling

En sammanfattande slutsats som Socialstyrelsen dragit inför det fortsatta arbetet är att myndigheten ska verka för att etablera en funktion för nationell samordning med syfte att ge förutsättningar till en bättre behovs- och resursmatchning vid stora skadeutfall. Socialstyrelsen vill skapa förutsättningar för ett nationellt kompetenscentrum med inriktning på ökad förmåga och samordning i hela traumavårdskedjan. I detta arbete kan även arbetet med Socialstyrelsens förmåga till nationell samordning under pågående händelse utarbetas, definieras och implementeras. Myndigheten vill lyfta fram att en samlad nationell plan för både trauma- och katastrofmedicinsk utbildning och övning ger ytterligare förutsättningar att upprätthålla och öka förmågan att hantera allvarliga händelser. Dessa viktiga slutsatser avser myndigheten att ta med sig in i sitt fortsatta arbete med att stärka hälso- och sjukvårdens förmåga vid allvarliga händelser, anges i rapporten.

Socialstyrelsen har även sett över traumavården vid allvarliga händelser i en annan studie. Det är Socialstyrelsens förhoppning att rapporten Traumavård vid allvarlig händelse (artikelnummer 2015-11-5), tillsammans med den nationella statliga nivåns arbete med kunskapsstyrning av svensk krisberedskap och traumavård, kan ligga till grund för ett fortsatt arbete med att utveckla förmågan att hantera en allvarlig händelse med ett stort antal skadade.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att det vid några tillfällen på senare tid förekommit att svenska sjukhus behövt införa s.k. stabsläge i vissa kritiska situationer, såsom vid överbeläggningar eller vid akut personalbrist. Ett stabsläge innebär att sjukhuset tvingas göra hårda prioriteringar i resursanvändandet, vilket kan medföra att patienter behöver hänvisas till andra sjukhus och att operationer behöver ställas in. En utveckling som innebär att sjukvården behöver gå in i stabsläge även vid relativt normala förhållanden är enligt utskottets mening oroande, särskilt med tanke på att möjligheterna att kunna ge en adekvat sjukvård lär vara mindre vid en extraordinär händelse med en än hårdare belastning på vårdresurserna.

Utskottet ser positivt på det arbete som Socialstyrelsen bedriver tillsammans med landstingen i frågan, men enligt utskottets mening behöver en djupare översyn av situationen och dess konsekvenser göras. Utskottet föreslår därför med tillstyrkande av motionerna 2015/16:2171 (FP, M, C, KD) yrkande 4 och 2016/17:2092 (L, M, C, KD) yrkande 7 att riksdagen ställer sig bakom utskottets uppfattning om att regeringen bör göra en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle få vid en extraordinär händelse med stor belastning på samhällets vårdresurser och att riksdagen tillkännager detta för regeringen.

Temporära bostäder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionen om temporära bostäder. Utskottet hänvisar till att man inte vill föregripa behandlingen av genomförda utredningar och rapporter med anledning av flyktingsituationen hösten 2015.

Motionen

Suzanne Svensson och Magnus Manhammar (båda S) understryker i motion 2016/17:1161 att en utmaning i fråga om flyktingmottagning är bristen på bostäder och inkvarteringslokaler. Många människor tvingas också stanna alltför länge i flyktingförläggningar på grund av bostadsbristen. Tyvärr finns det anledning att tro att det i framtiden kommer än fler flyktingar som söker sig till nya länder, däribland Sverige, inte minst som en följd av klimatrelaterade katastrofer. I många fall kommer de inte att kunna återvända till hemlandet eftersom återuppbyggnad efter s.k. naturkatastrofer i många fall är ogörlig, i andra fall tar mycket lång tid. I Sverige finns det företag som har konstruerat en ny sorts bostadshus. Dessa packas och skickas i platta paket och kan monteras ihop på kort tid även av människor utan snickarutbildning. Dessa kan efter användandet återigen packas ned och läggas i malpåse för att tas fram igen när så behövs. Detta skulle kunna jämföras med de matförråd och sjukhus som ligger färdigförpackade och flygs till katastrofplatser inom några få dagar. I motionen föreslås att berörd myndighet bör få i uppdrag att se över möjligheten att under ett antal år bygga depåer av hus förpackade i platta paket.

Bakgrund

Pågående arbete

Mot bakgrund av hanteringen av flyktingsituationen hösten 2015 och utmaningarna med att finna boende för nyanlända har en rad rapporter tagits fram. I Riksrevisionens rapport Asylboenden – Migrationsverkets arbete med att

ordna asylboenden åt asylsökande (RiR 2016:10, juni 2016) rekommenderar man bl.a. Migrationsverket att analysera hanteringen av och beredskapen inför flyktingsituationen hösten 2015 samt att förbättra beredskapen för att ordna asylboenden vid eventuella framtida extraordinära situationer.

I regeringens skrivelse 2016/17:63 Riksrevisionens rapport om asylboenden – Migrationsverkets arbete med att ordna boenden till asylsökande delar regeringen Riksrevisionens övergripande bedömning att det har funnits brister i Migrationsverkets arbete med boenden, bl.a. i kontroll och uppföljning av boenden. Riksrevisionens rapport är sammantaget ett viktigt underlag för myndighetens fortsatta arbete med boendeanskaffning, anger regeringen, som samtidigt konstaterar att Riksrevisionen inte lämnar några rekommendationer till regeringen i rapporten. Riksdagen har sedan lagt skrivelsen till handlingarna (rskr. 2016/17:143)

I juni 2016 tillsatte regeringen en utvärdering av hanteringen av flyktingsituationen i Sverige 2015 (dir. 2016:47). Utredningen Att ta emot människor på flykt – Sverige hösten 2015 presenterades i mars 2017 (SOU 2017:12). Utredningen konstaterar bl.a. att boendefrågan var en stor utmaning. Att ordna ett mottagande för ett så stort antal vuxna, familjer och ensamkommande barn under några månader innebar en stor påfrestning för regeringen, Regeringskansliet, Migrationsverket, länsstyrelserna och för andra statliga myndigheter. Landstingens förmåga att ge tillräcklig vård sattes på prov. Kommunernas socialtjänster pressades hårt när så många ensamkommande barn skulle tas emot på så kort tid. Fler statliga myndigheter och kommunala myndigheter än de som är direkt ansvariga för mottagandet av människor på flykt engagerades för att bidra i arbetet med att ta emot dem som kom. Utredningen pekar bl.a. på behovet av bättre samordning och ledning.

Inrikesminister Anders Ygeman har aviserat att regeringen avser att noggrant analysera utredningens resultat, liksom de analyser som gjorts av Riksrevisionen och riksdagen.

Utskottets ställningstagande

Ett ordnat flyktmottagande kräver bl.a. att det i så stor utsträckning som möjligt finns bostäder förberedda för dem som kommer. Det är därför välkommet att både Riksrevisionen och regeringens utredare pekat på en rad förbättringsmöjligheter vad gäller detta mot bakgrund av flyktingsituationen hösten 2015. Utskottet anser inte att det finns skäl för riksdagen att föregripa bl.a. regeringens och Migrationsverkets behandling av dessa nyligen genomförda utredningar, rapporter m.m. Motionen avstyrks därmed.

Reservationer

1. Krisberedskapssystemet, punkt 1 (M)

av Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M) och Lotta Olsson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkandena 1 och 2 samt avslår motionerna

2016/17:1096 av Finn Bengtsson (M),

2016/17:1415 av Lotta Finstorp och Gunilla Nordgren (båda M),

2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) yrkande 2 och 2016/17:3382 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M) yrkandena 12 och 13.

Ställningstagande

För att kunna möta risker och hot ska Sverige ha en god krisberedskap. Vi ska ha en både bred och uthållig förmåga att hantera dagens och framtidens utmaningar. Det är viktigt att vi lär oss av tidigare kriser och använder de lärdomarna för att bättre kunna möta nya kriser. Samtidigt måste det finnas en tydlighet kring vilken målbilden är för krisberedskapen, med tydliga, klara prioriteringar när det gäller vad som är skyddsvärt och vilken ambition som ska uppnås.

En bra krisberedskap i fredstid lägger också grunden till ett väl fungerande civilt försvar och totalförsvar i händelse av kris och krig. Försvarsmakten och MSB har nu redovisat en planering för hur arbetet för att utveckla och stärka totalförsvaret ska gå till fram till 2020. Krisberedskapen skulle behöva ett liknande helhetsgrepp där tydliga mål om vad som är skyddsvärt definieras, lagstiftningen ses över och uppdateras och fungerande strukturer analyseras och implementeras. En sådan genomlysning av krisberedskapen skulle utgöra ett viktigt underlag för Försvarsberedningens arbete. Vi föreslår att ett första steg bör vara för regeringen att låta Statskontoret utvärdera den svenska krisberedskapen samt de relevanta myndigheternas beslutskedjor.

Ett område som är i särskilt behov av en ökad tydlighet är förmågan att hantera större nationella kriser. Frågan har tagits upp av flera utredare, nu senast av MSB i rapporten Ansvar, samverkan, handling – Åtgärder för stärkt krisberedskap utifrån erfarenheter från skogsbranden i Västmanland 2014. MSB pekar just på behovet av att vidareutveckla gemensamma grunder för

samverkan och ledning, med inriktning mot ett sammanhållet nationellt samverkans- och ledningssystem. MSB är i dag en myndighet som sitter på stor kompetens, men myndighetens verksamhet är för omfattande. Vi föreslår därför att regeringen bör låta göra en översyn av MSB:s verksamhet med särskilt fokus på förmågan till nationell krishantering. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

2. Länsstyrelsernas krisberedskap, punkt 2 (M, C, L, KD)

av Allan Widman (L), Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M), Daniel Bäckström (C), Lotta Olsson (M) och Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkandena 3 och 6.

Ställningstagande

Mot bakgrund av att en central del i Försvarsmaktens reformarbete de senaste åren har varit ett ökat fokus på övningsverksamheten, men även en större tydlighet när det gäller vilka beredskapskrav som olika enheter ska ha, anser vi att även krisberedskapen i ökad utsträckning bör gå i en liknande riktning. I sin rapport med lärdomar från skogsbranden i Västmanland anger MSB att det är av särskild vikt för myndigheten att arbeta vidare med vidareutveckling av övningsverksamheten. Man konstaterar att det finns en utvecklingspotential när det gäller hur länsstyrelserna utför sina uppgifter under kris, och länsstyrelsens övertagande av räddningstjänstansvar identifieras som ett område som är viktigt att ha med i övningsverksamheten. Vi föreslår därför att MSB ges i uppdrag att se över länsstyrelsernas krav på övningsverksamhet i syfte att skapa en tydligare målstyrning.

Vidare vill vi belysa betydelsen av finansieringen och möjligheten att skapa ett långsiktigt hållbart krisberedskapsarbete, vilket är något som Riksrevisionen lyft fram. Regeringen hänvisar till att man i budgetpropositionen för 2016 påbörjat ett arbete för att se över och renodla länsstyrelsernas finansiering för att uppnå bättre kontinuitet och ändamålsenlig verksamhet. Vi föreslår att regeringen säkerställer att ökade förvaltningsanslag för länsstyrelsernas krisberedskap går till avsedd verksamhet.

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

3. Den enskildes ansvar och beredskap, punkt 3 (M)

av Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M) och Lotta Olsson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 3 och avslår motion

2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S) yrkande 1.

Ställningstagande

I takt med att omvärldsläget har blivit alltmer osäkert de senaste åren har frågor om hur Sverige klarar att upprätthålla samhällsviktiga funktioner och vitala flöden under kris och krig blivit alltmer aktuella. Arbetet med att återta det civila försvaret har också påbörjats som ett resultat av det senaste försvarsbeslutet. En viktig fråga i sammanhanget är krismedvetenheten och beredskapen hos allmänheten. Inte minst visar ett antal händelser och incidenter under 2016, särskilt i fråga om trafik och infrastruktur, på samhällets sårbarhet. Sverige behöver bli bättre på att informera befolkningen om hur man som enskild individ förväntas förbereda sig om en kris skulle inträffa. Försvarsutskottet tog under 2015 fram en rapport om vilket eget ansvar medborgarna kan ha vid en kris. Rapporten skickades sedan till länsstyrelser och kommuner för att de i sin tur skulle kunna sprida kunskapen. MSB har en webbplats som heter dinsakerhet.se där man kan hitta råd om hur man som enskild medborgare kan förbereda sig. Genomslaget av dessa utbildningsinsatser har dock varit begränsat, och vi föreslår därför att regeringen ser över hur krismedvetenheten bland befolkningen i Sverige kan förbättras. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

4. Räddningstjänstpersonal i beredskap, punkt 6 (M, C)

av Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M), Daniel Bäckström (C) och Lotta Olsson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 3 och
2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 9.

Ställningstagande

Räddningstjänsten är en viktig samhällsfunktion. Deltidsbrandmännen gör en viktig insats för att upprätthålla säkerhet och rädda liv, särskilt på landsbygden. Vi anser att för att denna ska fungera krävs det väl utbildad personal som är tillgänglig i hela landet. Vidare finns det i dag endast två utbildningsorter för deltidbrandmännen, vilket försvårar rekrytering. Därför är det av stor vikt att det skapas tillräckliga möjligheter att rekrytera personal till bl.a. brandförsvaret. Ett incitamentssystem för arbetsgivare och egenföretagare bör skapas för att underlätta rekryteringen. Deltidsbrandmän bör dessutom inte lida ekonomisk skada i händelse av utryckning vid arbetslöshet. Vi föreslår sammanfattningsvis att regeringen ger räddningstjänsten, särskilt deltidbrandkårerna, bättre förutsättningar att rädda liv, ge trygghet och finnas i hela landet. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

5. SOS Alarm, punkt 9 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 72.

Ställningstagande

Vi anser att SOS Alarm bör vara ett statligt verk utan konkurrens. Samarbete bör ske över region- och länsgränser. SOS Alarm bör sitta tillsammans med räddningstjänsten, polisen, hemvärnet, sjö- och flygräddningen och länsstyrelsen, något som kräver en justering i lagen. Det skulle underlätta samordningen mellan olika myndigheters planering för det civila försvaret om det skapades en central instans som hade ett tydligt ansvar för denna uppgift. En sådan instans skulle också inneha ansvaret för övergripande krisplanering och därmed vidhängande beslut och prioriteringar. Det krävs en struktur för detta som organiseras redan i fredstid eftersom det är realistiskt att tro att en sådan struktur kommer att kunna upprättas på ett effektivt sätt om det ska åstadkommas

under pågående krig eller under höjd beredskap. Vi föreslår således att regeringen ser över hur SOS Alarm kan inkorporeras i en ny civilförsvarsmyndighet. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

6. Skydd av samhällsviktig infrastruktur, punkt 12 (M, C, L, KD)

av Allan Widman (L), Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M), Daniel Bäckström (C), Lotta Olsson (M) och Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 9.

Ställningstagande

Under 2016 utsattes flera samhällsviktiga verksamheter för störningar. Den 15 maj 2016 knäcktes en 332 meter hög radio- och tv-mast på Trollberget i Hägla-red öster om Borås, ungefär 100 meter över marken. Därefter rapporterades flera misstänkta sabotage mot master. Två dagar senare drabbades SOS Alarm av störningar i sin kommunikation med räddningstjänst och ambulans efter en mjukvaruuppdatering i sitt system. Den 19 maj stängde ett datorfel i flygledningen av delar av svenskt luftrum under ett par timmar, vilket innebar att det inte gick att trafikleda planen i luften och att totalt 113 flygningar fick ställas in. Samtliga dessa incidenter visar på samhällets sårbarhet. Vi föreslår därför att regeringen bör se över hur skyddet för samhällsviktig infrastruktur kan stärkas. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

7. Skydd av samhällsviktiga funktioner och system för totalförsvaret, punkt 13 (V)

av Stig Henriksson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 13 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:159 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Med tanke på Riksrevisionens rapport 2014:23 om informationssäkerhet i den civila statsförvaltningen anser jag att tempot bör höjas i arbetet med att skydda samhällsviktiga funktioner och sådana system som är viktiga för totalförsvaret. Jag föreslår att regeringen återkommer under mandatperioden med konkreta och kostnadsberäknade förslag på hur man avser att förbättra skyddet av samhällsviktiga funktioner. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkänna detta för regeringen.

8. Skalskydd i fråga om vatten- och kärnkraft, punkt 14 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 74.

Ställningstagande

Vi föreslår att regeringen ser över hur skalskyddet mot fredstida och krigstida sabotage mot den storskaliga vatten- och kärnkraften kan stärkas eftersom dessa verksamheter är känsliga för sabotage. Detta gäller såväl i fredstid som i krigstillstånd. De skyddade zonerna runt kraftverken bör därför göras större och bevakas bättre, byggnaderna bör förstärkas ytterligare och hemvärnets roll ges en mer aktiv roll i objektskyddet. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkänna detta för regeringen.

9. Översvämningar och skred, punkt 15 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:1820 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD) och

avslår motionerna

2016/17:2642 av Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden (båda M) och

2016/17:2643 av Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden (båda M).

Ställningstagande

Det finns stora risker för jordskred vid Göta älv eftersom det finns mycket kvicklera i dess närhet. Ett större skred kan ske när som helst, och det kan medföra stora problem i området; t.ex. finns det många gamla nedlagda industrier i området som har bidragit till kraftiga föroreningar i marker längs älven. Regeringen har fått en utredning från Statens geotekniska institut (SGI) på sitt bord, och arbetet med att jordsäkra älven borde därför ha börjat redan 2014. Det medför stora kostnader med att jordsäkra hela Göta älv, en grov uppskattning mellan 3 och 5 miljarder kronor. Genom att påbörja bygget av nya slussar kan man göra samordningsvinster med att utnyttja sprängsten från slussbyggen till att jordsäkra älven. Vi föreslår att regeringen omgående vidtar åtgärder för att påbörja en jordskredssäkring av Göta älv. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

10. Fonder för naturkatastrofer, punkt 17 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 62.

Ställningstagande

Vi föreslår att regeringen ser över hur fonder kan byggas upp på nationell grund för att kunna användas vid naturkatastrofer. Fonderna bör uppmanas att söka landstings- och primärkommunala medel. Bidrag för detta ändamål bör inte ges till EU. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

11. Försörjningstrygghet för livsmedel vid höjd beredskap och krig, punkt 18 (M, C, L, KD)

av Allan Widman (L), Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M), Daniel Bäckström (C), Lotta Olsson (M) och Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 10 och avslår motionerna

2016/17:634 av Kristina Nilsson och Åsa Lindestam (båda S),

2016/17:1075 av Gunilla Nordgren (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:1290 av Åsa Coenraads (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:2120 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2,

2016/17:2550 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 1,

2016/17:2871 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 15 och

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 63.

Ställningstagande

Sverige har en låg försörjningsgrad av livsmedel och är i hög grad beroende av import. I händelse av hög beredskap, kris eller krig riskerar i värsta fall stora delar av landet att stå utan mat. Vi föreslår att regeringen ser till att det görs en översyn av försörjningstryggheten för livsmedel i händelse av höjd beredskap och krig. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

12. Försörjningstrygghet för livsmedel vid höjd beredskap och krig, punkt 18 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 18 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:2871 av Björn Söder m.fl. (SD) yrkande 15 och

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 63 och

avslår motionerna

2016/17:634 av Kristina Nilsson och Åsa Lindestam (båda S),
 2016/17:1075 av Gunilla Nordgren (M) yrkandena 1 och 2,
 2016/17:1290 av Åsa Coenraads (M) yrkandena 1 och 2,
 2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD) yrkande 10,
 2016/17:2120 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 2 samt
 2016/17:2550 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 1.

Ställningstagande

Sveriges försörjningsmöjligheter är viktiga i händelse av kris eller krig. Vi anser t.ex. att beredskapslager av olika förnödenheter bör upprättas. Det är inte tillräckligt att det civila försvaret endast förutsätts kunna sköta sin uppgift under fem-tio dagar. Det civila försvaret bör i stället ges till uppgift att kunna lösa sin uppgift uthålligt, dvs. kontinuerligt så länge som ett krig eller krigshot pågår. Det militära försvaret kan inte fungera utan det civila försvaret. Medborgarna bör utbildas för att klara sig själva i tre dygn när det gäller skydd, värme och vatten. Vi föreslår att regeringen ser till att Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel ökar för att kunna garantera större uthållighet vid internationella kriser. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

13. Livsmedels- och dricksvattenförsörjning vid naturkatastrofer m.m., punkt 19 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2016/17:820 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 21,
 2016/17:824 av Annie Löf m.fl. (C) yrkande 39,
 2016/17:2010 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 3 och
 2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkandena 2 och 6.

Ställningstagande

Jag anser att det finns skäl att ur ett beredskapsperspektiv ha en stor inhemsk livsmedelsproduktion i och med att Sverige i mycket hög grad är ett importberoende land. Försörjningsgraden av livsmedel minskar och riskerar att bli en stor säkerhetsrisk vid många olika slags kriser, både militära och icke-militära. Mer än hälften av den mat vi behöver är i dag importerad, och det är angeläget

att Sverige har en beredskap för att kunna hantera krisers påverkan på inhemsk produktion av livsmedel och tillgång till dricksvatten. Beredskapen för svensk livsmedelsförsörjning vid naturkatastrofer, krig eller stängda gränser bör således ses över.

Jag anser även att det är angeläget att frågan om livsmedelsförsörjning blir en viktig parameter i civilförsvarsplaneringen. Det är viktigt att vi har en långsiktig och trygg livsmedelsförsörjning som även sträcker sig bortom tre veckor, och det bör vara ett samordnat myndighetsansvar som säkerställer detta.

Även en tryggad dricksvattenförsörjning är en viktig uppgift som blir alltmer krävande. Framtida ökade risker som förorening av vatten, torka, översvämning och dylikt ställer krav på att kommuner verkar långsiktigt för att skydda och strategiskt förvalta våra dricksvattentäkter. I och med att vatten inte känner kommungränser föreslår jag att regeringen ser över möjligheten att utveckla ett regionalt synsätt för att trygga dricksvattenförsörjningen. Samverkan kan också inkludera krisberedskap, teknisk infrastruktur och kunskapsutbyte.

Det som anförs i reservationen bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

14. Flödessäkerhet, punkt 20 (M)

av Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M) och Lotta Olsson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

Flödessäkerhet är en viktig del i den svenska krisberedskapen. Det gäller allt från energi och livsmedel till elektronisk kommunikation och drivmedel. MSB har ett viktigt ansvar i att analysera hoten mot olika flöden och föreslå förbättringar. Den av Försvarsberedningen tidigare föreslagna utredningen om ambitioner avseende säkerhet för samhällsviktig infrastruktur och försörjningssäkerhet vid extraordinära händelser bör komma till stånd, anser vi. Det är även viktigt att se över hur Försvarsmakten kan bidra till en ökad flödessäkerhet såväl i Sveriges närområde som internationellt. Vi föreslår att regeringen ser över vikten av att skydda vitala flöden till och från Sverige, behovet av bättre samarbete mellan civila och militära myndigheter och ett förstärkt ansvar till

MSB vad gäller detta. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

15. Samverkan för det civila försvaret, punkt 22 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 3, 68 och 69 samt avslår motionerna

2016/17:2497 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5 och

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

Försvarsberedningens tidigare försvarsrapport ger uttryck för att det civila försvaret inledningsvis bör klara sig fem-tio dagar i en krigssituation. Det militära försvaret kan inte fungera utan det civila försvaret. Sveriges dåliga uthållighet i krig är en brist som sänder obehagliga signaler av svaghet till omvärlden. Enligt vår mening bör Sveriges totalförsvar kunna uthålligt försvara Sverige under en längre tid. Vi föreslår således att regeringen ser till att det civila försvaret kan fullgöra sina uppgifter i flera månader även i händelse av ett fullskaligt krig.

Den svenska modellen där myndigheter ansvarar för krisberedskap inom sitt eget verksamhetsområde och där regeringen har ett nationellt områdesansvar, länsstyrelserna ett regionalt områdesansvar och kommunerna ett lokalt områdesansvar är effektiv. Principerna om ansvar, likhet och närhet bör genomsyra det civila försvaret också. Försvarsmakten bör upprätthålla en tät kontakt med aktörerna inom de civila regionala och kommunala områdesansvaren. Vi anser vidare att nya hotbilder kräver att län och kommuner kan mobilisera aktiv krishantering vid höga våldsnivåer. Bataljonsledningarna inom territorialarmén bör därför ha del i länsstyrelsernas krisledning. Vi föreslår därför att regeringen ser till att ärenden av regional civil beredskapskaraktär bör beredas hos länsstyrelserna efter yttrande av Försvarsmakten och att ärenden av lokal civil beredskapskaraktär bör beredas hos kommunerna efter yttrande av hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna (territorialarmén).

Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

16. Samverkan för det civila försvaret, punkt 22 (C)

av Daniel Bäckström (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 1 och

avslår motionerna

2016/17:2497 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5 och

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 3, 68 och 69.

Ställningstagande

Försvarsmaktens förmåga vid förhöjd beredskap är en av de viktigaste uppgifterna för det civila försvaret att stödja. I och med det försvarsbeslut som riksdagen fattat återupptas nu det civila försvaret och dess planering. Eftersom det civila försvaret inte är en egen organisation är det av största vikt att samordning och samarbete blir ledstjärnor i det kommande planeringsarbetet. Jag menar dock att detta arbete inte bara bör fokusera på beredskapsarbete i form av stöd till Försvarsmakten. Jag föreslår därför att den civila försvarsplaneringen än mer ska prioritera civil beredskap för icke-militära kriser såsom översvämningar, stormar och bränder. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

17. Samverkan för det civila försvaret, punkt 22 (KD)

av Mikael Oscarsson (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 22 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2016/17:2497 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD) yrkande 5 och

avslår motionerna

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 3, 68 och 69 samt

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C) yrkande 1.

Ställningstagande

För att säkerställa bibehållna samhällsfunktioner vid ett krisläge där svensk nationell säkerhet hotas är ett fungerande civilt försvar absolut nödvändigt. Jag är därför positiv till att planeringen för totalförsvaret nu återupptagits. Ännu har dock inte någon komplett planering presenterats, och det finns anledning att ifrågasätta myndigheters förmåga på central och regional nivå att prioritera och fördela resurser vid höjd beredskap. Jag föreslår att regeringen ser över möjligheten att utveckla förmågan att samutnyttja samhällsresurser, inte minst för att i ett skarpt läge vara förberedd och för att kunna uppnå en bättre kostnadseffektivitet. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

18. Frivilliga försvarsorganisationer, punkt 23 (M)

av Hans Wallmark (M), Lena Asplund (M), Jan R Andersson (M) och Lotta Olsson (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

De frivilliga försvarsorganisationerna har över 400 000 medlemmar och skapar folkförankring för försvaret samtidigt som de genomför utbildningar som är till gagn för både försvaret och krisberedskapen. Organisationerna innehåller en stor bredd av människor och kompetenser som kommer från olika delar av samhället. Frivilligorganisationerna bedriver i dag en bra verksamhet på flera sätt. Det gäller t.ex. deras ungdomsverksamhet som bidrar till att öka intresset för försvaret hos grupper som annars är svåra att nå. Dessutom är utbildningsverksamheten, tillsammans med att bemanna positioner i hemvärnet, en viktig del i deras arbete. Det är önskvärt att även frivilligorganisationerna i ökad utsträckning kan fånga upp tidigare försvarsanställda för att utnyttja deras kompetens som instruktörer.

Även när det gäller de frivilliga försvarsorganisationerna och krisberedskapen finns en stor utvecklingspotential. Det handlar om att organisationerna kan bidra till att skapa en medvetenhet om risker i samhället och vilka förutsättningar som finns att hantera dem. De frivilliga resursgrupperna är ett bra exempel på samarbete med kommunerna för att kartlägga kompetenser som

kan vara viktiga att förstärka samhällets resurser med vid en kris. Frivilligorganisationerna utgör även en viktig del i det civila försvaret där planeringen nu återupptas.

Vi föreslår därför att regeringen låter kartlägga behoven och ser över hur de frivilliga försvarsorganisationerna kan ges en starkare roll i krisberedskapen. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

19. Reservkraft, punkt 24 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkande 73.

Ställningstagande

Olika elkraftskonsumenter är olika beroende av säker el. För samhällsviktig verksamhet kan oacceptabla konsekvenser uppstå snabbt vid elavbrott. Med hjälp av modern styrteknik kan olika användare sättas i prioriteringsordning vid brist på el. Forskning visar att särskilda reservkraftnät med en viss radie är kostnadseffektiva när det finns flera samhällsviktiga verksamheter nära varandra. Vi föreslår att regeringen låter se över användandet av reservkraftnät för att säkra eltillförseln till samhällsviktiga verksamheter. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

20. Lagring av olja och ransonering av petroleumprodukter, punkt 25 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD) yrkandena 64 och 75.

Ställningstagande

Vi anser att det finns ett behov av att upprätthålla ett lager av olja för att vi ska kunna klara en kris med följande importbegränsningar. Det är enligt vår mening inte tillräckligt att delar av sådana lager placeras utomlands, vilket är fallet med Sveriges nuvarande tolkning av EU:s direktiv. Vi föreslår att regeringen säkerställer att ett beredskapslager för olja skapas i Sverige och att ett prioriterings- och ransoneringssystem för petroleumprodukter förbereds i lagen. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

21. Driftvärn för den kulturella sektorn, punkt 26 (SD)

av Mikael Jansson (SD) och Roger Richtoff (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 26 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2016/17:2441 av Jeff Ahl m.fl. (SD).

Ställningstagande

Det civila försvaret har många uppgifter, och om det inte fungerar väl kan inte det militära försvaret verka uthålligt. Det finns ytterligare uppgifter för det civila försvaret som inte är direkt kopplade till att bidra till försvaret av riket, men som har desto större betydelse för hur samhället ser ut efteråt. När krig drabbar ett samhälle är det stor risk att kulturarvet skadas, och här fyller det civila försvaret också en viktig funktion. Vi anser att de som är verksamma inom den kulturella sektorn måste, då krig utbrutit eller krigsfara föreligger, agera så att kulturarvet drabbas i så liten utsträckning som möjligt. Exempel på åtgärder att vidta är detaljerade kartläggningar av byggnader för att möjliggöra återuppbyggnad, evakueringsplaner för kulturskatter, översyner av berg- rum för skydd, genomförande av övningar för att snabbt kunna förflytta kulturella objekt m.m. Vi föreslår att regeringen bör låta utreda införandet av ett driftvärn för den kulturella sektorn. Riksdagen bör ställa sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännage detta för regeringen.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motion från allmänna motionstiden 2015/16

2015/16:2171 av Allan Widman m.fl. (FP, M, C, KD):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus i sommar skulle ha fått vid en extraordinär händelse och tillkännager detta för regeringen.

Motioner från allmänna motionstiden 2016/17

2016/17:159 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma under mandatperioden med konkreta och kostnadsberäknade förslag på hur man avser att förbättra skyddet av samhällsviktiga funktioner och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:634 av Kristina Nilsson och Åsa Lindestam (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att tydliggöra hur Sveriges självförsörjningsgrad ska kunna öka och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:820 av Annie Lööf m.fl. (C):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda beredskapen för svensk livsmedelsförsörjning vid naturkatastrofer eller stängda gränser och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:824 av Annie Lööf m.fl. (C):

39. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utveckla ett regionalt synsätt för att trygga dricksvattenförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1075 av Gunilla Nordgren (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över behovet av en ökad försörjningsberedskap och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att en risk- och sårbarhetsanalys bör göras och ska omfatta hela livsmedelskedjan

från produktion, import, livsmedelsindustri till distribution och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1096 av Finn Bengtsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av föräldrade lagar och förordningar som styr samhällets krisberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1161 av Suzanne Svensson och Magnus Manhammar (båda S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att berörd myndighet får i uppdrag att se över möjligheten att under ett antal år bygga depåer av hus i platta paket och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1212 av Lotta Olsson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att problemet med att ljud inte når alla vid brandlarm bör ses över och åtgärdas och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1290 av Åsa Coenraads (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur frågan om beredskapsresurser för ansvarig myndighet gällande dricksvattenförsörjningen kan tillgodoses och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell säkerhet för dricksvattenförsörjningen i Sverige och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1294 av Jan Lindholm (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om behovet av att utveckla och förnya rollerna för blåljuspersonal och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1341 av Jan Lindholm (MP):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga införandet av obligatorisk samhällstjänst och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1415 av Lotta Finstorp och Gunilla Nordgren (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av krisberedskapen i hela samhället och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1636 av Johan Andersson m.fl. (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de brandmän som rekryteras i framtiden ska ha genomgått SMO eller motsvarande validerad som är godkänd av MSB och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en kvalitetssäkrad SMO- och RIB-utbildning och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:1820 av Jimmy Ståhl m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att påbörja jordskredssäkring av Göta älv omgående och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2010 av Kristina Yngwe m.fl. (C):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över beredskapen för livsmedelsförsörjning vid krig eller naturkatastrofer och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2092 av Allan Widman m.fl. (L, M, C, KD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Myn-digheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) i uppdrag att se över länsstyrelsernas krav på övningsverksamhet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att säkerställa att ökade förvaltningsanslag för länsstyrelsernas krisberedskap går till avsedd verksamhet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör göras en översyn av de konsekvenser som den resursbrist som lett till stabsläge vid flera sjukhus de senaste åren skulle ha fått vid en extra-ordinär händelse och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över hur skyddet för samhällsviktig infrastruktur kan stärkas och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över försörjningstryggheten för livsmedel i händelse av höjd beredskap och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2120 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att Sverige i händelse av kris ska ha beredskap att försörja befolkningen med livsmedel under längre tid än i dag, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att primärproduktionen av livsmedel måste öka samt att myndigheter och jordbruksnäring måste öka samverkan för att nå detta mål, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:2295 av Thomas Finnborg (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en nationell handlingsplan för att minska antalet drunkningsolyckor och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2441 av Jeff Ahl m.fl. (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att driftvärn för den kulturella sektorn bör utredas och på sikt upprättas, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:2497 av Mikael Oscarsson m.fl. (KD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att arbeta för att skyndsamt utveckla förmågan att samutnyttja samhällsresurser och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2498 av Mikael Oscarsson (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda hur reglerna för tillsyn av automatiska brandlarm kan förtydligas och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2550 av Magnus Oscarsson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av en svensk försörjningstrygghet och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2642 av Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skredsäkerhet i Götaälvdalen och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2643 av Camilla Waltersson Grönvall och Sten Bergheden (båda M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över riskerna vid höga vattennivåer i Vänern och höga vattenflöden i Göta älv och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2775 av Björn von Sydow och Åsa Westlund (båda S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över arbetet med att öka allmänhetens kunskap om och kompetens i hur man agerar i samband med kriser och konflikter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att beakta behovet av en stärkt krisledningsförmåga och ett stärkt civilförsvaret och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över arbetet med krisberedskap för att hantera klimatförändringar och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:2871 av Björn Söder m.fl. (SD):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges självförsörjningsgrad av livsmedel bör öka för att garantera större ut-hållighet vid internationella kriser och tillkännager detta för rege-
ringen.

2016/17:2899 av Mikael Jansson m.fl. (SD):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det civila försvaret bör kunna fullgöra sina uppgifter i flera månader även i hän-
delse av fullskaligt krig (avsnitt 3.1) och tillkännager detta för rege-
ringen.
62. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör
upprättas fonder för ersättning vid naturkatastrofer (avsnitt 24) och till-
kännager detta för regeringen.
63. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Sveriges
självförsörjningsgrad av livsmedel bör öka för att garantera större ut-
hållighet vid internationella kriser (avsnitt 25 och bil. 2) och tillkänna-
ger detta för regeringen.
64. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skapa
beredskapslager för olja (avsnitt 25 och 26.5) och tillkännager detta för
regeringen.
68. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ärenden
av regional civil beredskapskaraktär bör beredas hos länsstyrelserna
efter yttrande av Försvarsmakten (avsnitt 26.2) och tillkännager detta
för regeringen.
69. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ärenden
av lokal civil beredskapskaraktär bör beredas hos kommunerna efter
yttrande av hemvärnet med de nationella skyddsstyrkorna (territoria-
larmén) (avsnitt 26.2) och tillkännager detta för regeringen.
72. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att SOS
Alarm bör inkorporeras i en ny civilförsvarsmyndighet (avsnitt 26.9)
och tillkännager detta för regeringen.

73. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om särskilda reservkraftnät (avsnitt 28) och tillkännager detta för regeringen.
74. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skalskyddet mot fredstida och krigstida sabotage mot den storskaliga vattenkraften och kärnkraften (avsnitt 29) och tillkännager detta för regeringen.
75. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lagstadga framtagandet av ett prioriterings- och ransoneringssystem för petroleumprodukter (bil. 2) och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3121 av Daniel Bäckström m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att den civila försvarsplaneringen än mer ska betona civil beredskap för icke-militära kriser såsom översvämningar, stormar och bränder och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att frågan om livsmedelsförsörjningen blir en viktig parameter i civilförsvarsplaneringen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att räddningstjänsten, särskilt deltidskåren, ges bättre förutsättningar att rädda liv, ge trygghet och finnas i hela landet och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ett samordnat myndighetsansvar gällande livsmedelsförsörjning även sträcker sig bortom tre veckor och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3205 av Hans Wallmark m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Statskontoret ett brett uppdrag att utvärdera den svenska krisberedskapen samt de relevanta myndigheternas beslutskedjor och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förmågan att hantera nationella kriser och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att öka krismedvetenheten hos den svenska befolkningen och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kartlägga behoven och ge de frivilliga försvarsorganisationerna en starkare roll i krisberedskapen och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda frågan om en förbättrad rekrytering av deltidsbrandmän och tillkännager detta för regeringen.

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att skydda vitala flöden till och från Sverige och behovet av bättre samarbete mellan civila och militära myndigheter samt förstärkt ansvar till MSB och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3251 av Anders Hansson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa en skyddsrumavgift i syfte att säkerställa inspektioner av och kvalitet hos våra skyddsrum och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3256 av Anders Hansson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn av möjligheten att ålägga samtliga statliga, regionala samt kommunala myndigheter och organisationer som arbetar inom krisberedskap att införa telekommunikationssystemet Rakel och tillkännager detta för regeringen.

2016/17:3259 av Anders Hansson (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att införa ett krav på genomgången SMO-utbildning för att kunna bli heltidsbrandman, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2016/17:3382 av Anna Kinberg Batra m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förmågan att hantera nationella kriser och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Statskontoret ett brett uppdrag att utvärdera den svenska krisberedskapen samt de relevanta myndigheternas beslutskedjor och tillkännager detta för regeringen.